

JEFFREY SACHS:

– Lar millioner dø

Nobelprisvinner i økonomi og spesialrådgiver for FN, Jeffrey Sachs (bildet), er knallhard i sin kritikk av USA og vestlige lands holdning til verdens fattigdomsproblemer. – De rike landene lar simpelthen millioner på millioner av mennesker dø, sier han, og mener folkemordet på de fattige får skjue fordi vestlige lands ledere ikke har vært der og sett virkeligheten.

Side 24-25

TOVE STRAND:

– Må selv ta ansvar

Den viktigste lærdommen etter 50 år med norsk bistand er at ingen land kan utvikles utenfra, mener NORADs direktør Tove Strand (bildet). – Det må være en vilje og et engasjement i landet for å bidra positivt til utvikling og fattigdomsbekjempelse. Hvis denne viljen foreligger, så kan bistanden være en viktig støttespiller – i form av ideer og penger, sier hun.

Side 12-13

bistandsaktuelt

fagblad om utviklings samarbeid · nr. 2 · 2002

Raúl Reyes, nestkommanderende i Farc.

Colombias geriljaleder

Side 3

Telenorsuksess i Bangladesh

Side 9

Massene mobiliserer i Moldova

Side 14-15

Zimbabwe skjelver seg til urnene

Side 18-19

Madagaskar på vei inn i varmen

Side 21

Skjør våpenhvile i Sri Lanka

Side 23

Zimbabweiske journalister demonstrerer. Maktthavere gjør en bedre jobb dersom de har en kritisk presse på nakken, mener utviklingsministeren.

FOTO: SCANPIX/HOWARD BURDITT, REUTERS

Hilde vil ale opp gode «vaktbikkjer»

■ Godt styresett blir framhevet i regjeringens nye handlingsplan for fattigdomsbekjempelse. Dette skal følges opp blant annet med bistand til kompetanse- og kapasitetsbygging.

■ – Land med evne og vilje til å bedre styresettet skal generelt prioriteres med stat-til-stat-bistand. I land med mindre godt styresett blir andre kanaler for å nå den fattige befolkningen og støtte til reformer viktigere, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (bildet). Hun lover økt støtte til både offentlige og private «vaktbikkjer», som riksrevisjon, om-

budsmannsordninger, sivilt samfunn, politiske partier og frie medier.

■ Andre viktige punkter er: Et tydeligere rettighetsperspektiv, større bredde i tilnærmingen til Sør-politikk, opptrappingsplan for å nå 1-prosentmålet, løfter om minst 40 prosent av bilateral bistand til de minst utviklede landene og økt vektlegging av næringsutvikling – særlig støtte til primærnæringene.

■ Samtidig møter også planen innvendinger: – Her sies det ingenting om hvilke utfordringer som er viktigst, eller hvilke oppgaver Norge særlig vil gå løs på, sier ECON-forsker Per Schreiner.

Side 8

PLAN-sjefen forbannet på NORAD

■ Tre dominerende organisasjoner – Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Redd Barna – får tildelt over en tredel av den totale NORAD-bevilgningen på 1,1 milliard kroner.

Tross nye retningslinjer er det ingen store revolusjoner i den statlige støtten. Generalsekretær i PLAN Norge, Sandro Parmegianni, reagerer kraftig på at hans organisasjon også denne gang må nøye seg med en beskjeden del av pengesekken.

Side 4-5

Kom dere ut i virkeligheten!

AV TOR ELDEN

BISTANDSDEBATT

DEN BRITISKE bistandsveteranen Robert Chambers kom til orde i siste Bistandsaktuelt med en meget viktig utfordring til bistandsarbeiderne og byråkratene: Kom dere ut i virkeligheten. Dette spørsmålet har ulmet i krokene noen år i det norske bistandsmiljøet, men debatten tas ikke åpent. Kanskje skyldes dette redsel for å måtte kritisere viktige aktører i norsk bistand?

I dag er det den glade bistandsamatør som kommer nærmest virkeligheten. Den som selger hus og alle eiendeler for å hjelpe gatebarn. Det er neppe det Chambers vil. Det ser ut til at han ønsker å gi et spark bak til alle dem som mesteparten av tiden sitter i lange møter og leser mange rapporter – ja, i det store og hele sitter stille og avventer.

Vi som har vært del av bistanden og utviklingsdebatten de siste 10 – 15 årene vet at det har skjedd omlegginger både i statlig bistand og bistand gjennom private organisasjoner. De frivillige organisasjonene har partnere i utviklingslandene som driver den operative delen av bistanden og er nærmest målgruppen. Den statlige bistanden er blitt mottakerstyrt, og NORADs rolle er å være kontrollør og ikke operatør.

KONSEKVENSEN ER BLITT bistandsbyråkratens tilbaketreking fra virkeligheten og inn i sin egen verden av evalueringer, finansiering og nettverk. Selv de som sitter på de norske ambassadene blir ofre for den tilbaketrekningen. Dette har også som konsekvens at «vi» fra Norge mister kompetanse på det vi bevilger midler til. Da jeg arbeidet som stedlig representant for NORAD i Zambia på begynnelsen av 80-tallet, drev vi en rekke prosjekter og var hele tiden rundt i prosjektområdene. Selvsagt reiser ambassadepersonell i tjenestelandet, men ikke med denne nærhet til målgruppen, som tilfellet var den gang.

De frivillige organisasjonene gikk fra å være operative til å bli ikke-operative på 90-tallet. Resultatet er at selv de lokalt ansatte på utekontorene i liten grad kommer i kontakt med målgruppen. De blir også ofre for dette litt tilbaketrunkne, rapportlesende og ikke minst omfattende, møtelivet. Personlig tar jeg ansvar for omleggingen i Redd Barna, som har gitt et negativt resultat i form av mangel på kontakt med målgruppen. Da jeg gikk av som generalsekretær og dro til Zimbabwe for å være på grasrota, oppdaget jeg denne beklagelige virkeligheten. Paradoksalt nok var det når jeg motok besøk av venner fra Norge, som ville se «the real Africa», at jeg kom ut til målgruppen.

Vi skal ikke raljere over overklasselivet som leves i ambassadestruktene, men det gis for få anledninger til å komme i kontakt med de fattige på en naturlig måte. Dessuten må en løse et grunnleggende dilemma i slik kontakt.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

BISTANDSAKTUELT

fagblad om utviklingssamarbeid - nr. 1 - 2002

Portrett: Zambias nye leder Side 3

Kritikk mot Tanzanias britiske «luftslott» Side 8

Intervju: Pakistans utdanningsminister Side 10

Reportasje: Colombias voldsofre Side 20-21

DEBATT: Per Ø. Grimstad om ytringsfrihet i forvaltningen Side 25

Den tid er forbi da NORAD sendte egne fagfolk ut for å arbeide med landsbygdsutvikling blant fattige mennesker i fattige land. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Ut på landsbygda!

Bistandsveteran tar til orde for 4 ukers årlig pliktjeneste blant de fattige

■ – Den moderne på landsbygda eller i fattigstrøk i byene

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT 1-2002

debatt

KAN DU SOM hvit være en vanlig deltaker i sosialt liv, og ikke alltid sjef og ressursbevilger? For afrikanerne har et hvitt ansikt med stor bil blitt synonymt med en som har makt til å gi dem ressurser. Et annet problem er grader av underlegenhetsfølelse. Det er et beklagelig faktum at min stab oftere var gjester i mitt hus enn motsatt. Vår store utfordring blir å komme rundt som vanlige deltakere i sosialt samvær. Fotballkamper, konserter og liknende kan være en god start, selv om det er et godt stykke unna virkeligheten til de fattige gatebarna og bønder på eksistensminimum i landsbyene. Dette handler mye om å ville, men også om hvordan bistanden er organisert. Hadde jeg som tidligere generalsekretær i Redd Barna kunnet skru tiden tilbake, ville jeg beholdt 30% av prosjektene operative for å nå direkte ut til de fattigste. Dette også fordi «middelklassepartnere» de frivillige organisasjonene har i utviklingslandene, ikke alltid selv når ut i utviklingslandene – eller ikke vil nå ut.

Skal vi realisere visjonen; en bedre verden for alle hvor grunnleggende menneskerettigheter blir møtt, må stemmen fra Sør bli tatt alvorlig. Vi er opptatt av mottakerstyring. Bistandens begrunnelse ligger i å være en effektiv kanal for utvikling av de fattige. Her kunne NORAD gå foran med et godt eksempel og gjennomføre en evaluering for å kartlegge om NORAD er det apparat de fattige landene ser seg best tjent med for å skape utvikling. De frivillige organisasjonene har også en

Hadde jeg som tidligere generalsekretær i Redd Barna kunnet skru tiden tilbake, ville jeg beholdt 30 prosent av prosjektene operative for å nå direkte ut til de fattigste.

Du kan lese intervjuet med Robert Chambers i forrige Bistandsaktuelt ved å gå inn på www.bistandsaktuelt.com

hjemmeadministrasjon som må kunne gi svar på hva slags «added value» de bringer inn i utviklingsarbeidet. Dette er ikke en fleip for å henge ut store byråkratier, men kommunikasjon mellom Nord og Sør er viktig for å tilrettelegge for og fastslå utvikling.

DE SOM HAR lært sin utviklingsteori vet også at det ikke bare er tale om å få til endringer i Sør for å skape vår visjon. Det må også til grunnleggende endringer i Nord. Derfor har vi ytterligere en begrunnelse for å komme i nærkontakt med folk i Sør. Vi blir da endringsagenter i Norge som begrunner hvorfor vi alle må endre oss – ikke bare de i Sør. I det nye Fredskorpset har vi møtt en utfordring hos de frivillige bistandsorganisasjonene. De kan sende unge folk til Sør gjennom hundrevis av partnere de har der, men å ta imot Sørdektakere her i Norge oppfattes som mer problemfylt. Derfor en moralsk pekefinger til de frivillige organisasjonene, som i sin formålsparagraf legger vekt på å lytte til Sør og anerkjenner Sørs rett til å bli hørt: Ta imot flere Fredskorpsdeltakere fra Sør! Snakk med dem, lær av dem og få et innblikk i virkeligheten.

Bak prosessen, møtene, konferansene og de tallrike reisene til afrikanske hovedsteder ser jeg et miljø som er dystert og kjedelig. Hvor er den gode historien om at problemer kan løses litt utradisjonelt? Hvor er historien om at vi hadde det moro på bistandskonferansen?

Hvis vi tar oss selv mer alvorlig nå, vil vi fremstå som et begravelssbyrå hvor former og retningslinjer for kvalitet er det viktigste. Byråene bringer et lik til graven på en verdig måte. Vi skal imidlertid virkeliggjøre en visjon; en bedre verden for alle med tro og engasjement. Da tror jeg alle må delta med entusiasme og bli en god selger av denne visjonen. Drømmen om å avskaffe fattigdommen ligger i det fjerne.

Tor Elden er generalsekretær i Fredskorpset. Han har tidligere vært generalsekretær i Redd Barna, stedlig representant for NORAD i Zambia fra 1979-1981 og fredskorpsdeltaker i Uganda på 1960-tallet.

bistands
aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 2/02 – 5. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretær:

Gro-Helene S. Henriksen

Journalister:

Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
bibianapiene@hotmail.com
Liv Rønnebak Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com

Redaksjonsråd:

Helene Bank
Stein Hansen
Rut Haug
Leiv Lunde

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 - 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

ok design as, Larvik #3317-Fred

Trykk:

Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:

Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes

via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt

uttrykker ikke nødvendigvis
et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 4. mars 2002

Opplag - denne utgave:

11 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Hilde, du kan bli verdensstjerne»

Overskrift i Dagbladet, 31. januar 2001, etter at World Economic Forum (WEF) plukket ut Norges utviklingsminister Hilde Frøford Johnson som en av 80 spesialinviterte i den globale ledergruppen.

50 år i ein risikobrandsje

LEIAR

Etter 50 år med bistand er det viktig å sjå både bakover og framover, gjera opp status, men ikkje hamne i fella av nasjonalt sjølvskryt.

Me må heller ikkje gløyme at Noreg er ein av mange aktørar på den internasjonale bistandsmarknaden.

Bistanden har vore gjenstand for mange trendar og moteretningar. Kursen har blitt justert etter som ein har sett kva som nyttar og kva som ikkje nyttar. Bistanden har blitt stadig meir politisert, ein reiskap i den internasjonale politikken. Såleis er arbeidet for fred og forsoning ein viktig del av bistanden. Dette har blitt stadig tydelegare med ei aukande erkjenning av at bistand aleine ikkje skapar utvikling.

Det er likevel truleg få område innan politikken som er meir ambisiøse, har i seg fleire dilemma og må ta større risiko enn bistanden.

I ein kronikk i Dagbladet nyleg formulerte tidlegare NORAD-direktør og ambassadør Per Ø. Grimstad det slik:

«Det gjelder det ofte gjentatte utsagnet om at bistand utrydder fattigdom. Det vil den aldri klare. Den kan i beste fall være et nødvendig supplement til andre sterke virkemiddel. Det er tragisk viss man pålegger bistanden oppgaver den aldri kan løse, eller lager urealistiske målsettinger for den.»

Som fylgje av at bistand aleine ikkje kan skape utvikling, legg regjeringa i Handlingsplanen for fattigdom legg vekt på mellom anna at dei fattige landa skal ha større innverknad i internasjonale fora der saker som er av vital interesse for dei blir behandla. Regjeringa vil også intensivere arbeidet for å betre dei internasjonale gjeldsletteordningane.

Vår bistand skal vera prega av dialog og samarbeid, og bidra våre skal byggje på landas eigne fattigdomsstrategiar. Alt dette i vissa om at utvikling må skje innanfrå, ikkje bli diktert av andre land med feite lomdebøker. Men det skal også stillast krav. Dei landa som syner vilje og evne til å betre styresettet sitt, skal prioriterast med stat-til-stat samarbeid. I andre land skal reformkreftene og «vaktbikkjene», som sivilt samfunn, frie medie og politiske parti, få støtte i staden. Dette er trenden anno 2002, og det høyrer både rett og fornuftig ut. Men ingen kan vera sikre på at dette er fasiten. Truleg finst det ingen fasit for fattigdomsreduksjon. Til det er landa for ulike og vilkåra for ustabile.

ASTRID VERSTO

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artikler ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Raúl Reyes er FARC's sterke mann.

FOTO: RUNE ERAKER

Colombias geriljaleider

rett på sak

HVEM:
Raúl Reyes.

HVA:
Sentral person i fredssamtalene i Colombia. Talsperson og nestkommanderende i landets største gerilja, det venstreorienterte FARC.

HVORFOR:
En fredsprosess som mange mener er bombet sønder og sammen.

SAN VICENTE DEL CAUGAN (b-a): Midt i en av vår tids eldste kriger sitter Raúl Reyes, talsperson og nestkommanderende i Farc, Colombias væpnede revolusjonære styrker. I vår er det presidentvalg i Colombia.

• TONE FOSS ASPEVOLL (TEKST)

OG RUNE ERAKER (FOTO)

– For FARC er det viktig hvem som vinner presidentvalget, sier Raúl Reyes, talsperson i Colombias største gerilja, FARC.

26. mai er det duket for presidentvalg i Colombia. Myndighetene har forsøkt å få til en våpenhvile under valget, noe FARC ikke aksepterer. Landets tre år gamle fredsprosess brøt sammen 20. februar, og kandidatene som ligger best an til å vinne valget viser liten vilje til å gjenoppta den. FARC ønsker å være en del av en regjering hvor ulike interesser deltar.

– Vi vil ha en ny regjering, en velferdsstat og et demokrati. Slik det er nå, er det bare demokratisk for storkapitalistene, sa Reyes da vi møtte ham i desember.

Sosialisme. For to år siden var FARC, med Reyes i spissen, på europaturné, hvor Norge var ett av reisemålene, på det Reyes betegner som en studietur. Norge er ett av vennelandene som tilrettelegger for fredsprosessen i Colombia.

– Colombia trenger å se til mange land, også Norge, mener Reyes.

Selv om han ble begeistret for det norske sosialdemokratiet, mener Reyes Colombia må se etter andre styresett enn bare dette.

– Colombia er et underutviklet land, en viktig del av dette landets politikk må ligge i å utjevne de store forskjellene mellom fattig og rik, og å få en rettferdig fordeling av ressursene. FARC søker en sosialistisk regjering, en colombiansk sosialisme, understreker han.

Fredsprosess. Det er desember, og Reyes finner seg godt skjult i den colombianske jungelen, i den geriljakontrollerte sonen sørøst i landet. 20. januar var det i praksis brudd

i prosessen, men partene kom sammen igjen i siste liten. I februar ble et fly kapret i Colombia. FARC vedkjenner seg ikke skyld i dette, men president Andres Pastrana valgte å avblåse fredsprosessen. Regjeringen gikk inn i området geriljaen hadde fått i forbindelse med fredsprosessen, og jaget geriljaen på flukt. Den 40 år gamle borgerkrigen har fått en brutal opptrapping. Reyes hadde ikke ventet seg at regjeringen, ledet av Pastrana, skulle gjøre dette.

– Pastrana trenger å avslutte perioden sin med det han starta med, nemlig fredsprosessen. Han kommer til å bli husket som den presidenten som klarte å sette seg ned og ha en dialog med geriljaen. Bryter han denne prosessen, får han et svært dårlig ettermæle, påpeker Reyes.

Landets myndigheter har arbeidet for en våpenhvile, mens hovedmålene for FARC er at regjeringen setter inn ofensiver mot de paramilitære gruppene, som står for 80 prosent av brudd på menneskerettigheter i landet, starter sosiale reformer, og opphever restriksjoner på sonen FARC fikk tildelt som et ledd av fredsprosessen. FARC krever også en stans i Plan Colombia, som blant annet innebærer militær bekjempelse av geriljaen.

Satelitt. Etter hendelsene i New York 11. september i fjor innførte Colombias regjering restriksjoner på FARC-sonen, sørøst i landet. Restriksjonene

hindrer blant annet utlendinger i å reise fritt inn og ut av området.

– Vi har fortsatt kontakt med omverden, men benytter oss av andre metoder, sier «Kamerat Raúl», som han kalles i geriljaen.

I utkanten av leiren hans står en satellittantenne. På pulsten ligger en bærbar pc. I området er det også telefoner, og colombianere som reiser ut og inn fra området tar med seg nødvendige meldinger.

Etter den skjebnesvangre datoen 11. september 2001 ses ikke FARC lenger på bare som gerilja og narkotrafikanter. Nå plasseres de også i gruppa av verdens terrorister, sammen med Osama bin Ladens al Qaida-nettverk, mens FARC ser seg selv som frihetsforkjemper.

Den største rekrutteringen til FARC i dag kommer fra universitetene og gymnasene i byene.

Raúl Reyes, geriljaleider.

”

Universitet. FARC's leder, Manuel Marulanda, har passert 70 år, og har vært sentral i FARC siden oppstarten av geriljabevegelsen for 37 år siden. De siste årene har han trukket seg mye tilbake til fordel for Reyes, som fant veien til geriljaen gjennom partipolitikken. Allerede som 16-åring gikk han fra ungdomskommunistpartiet, og inn i moderpartiets styre. Alle hans kamerater fra denne tida er døde, mens Reyes fant skjul i geriljaen. Dekknavnet Raúl Reyes bruker han for å beskytte familien utenfor geriljaen. Via giftingen forteller han om både kone og barn.

– Den største pågangen til FARC i dag er fra universitetene og gymnasene i byene, ifølge Reyes.

Hittil er det store flertallet av soldatene, bondesønner- og døtre. Tall på FARC's styrker varierer fra 15-20.000. Selv smiler bare Reyes lurt til forsøk på utfrittning om et mer eksakt tall.

– Men vi øker stadig, forteller han gjerne.

Tone Foss Aspevoll er journalist i Klassekampen.

Rune Eraker er frilansfotograf. De to besøkte Colombia i desember i fjor og var blant annet på FARC-kontrollert område. Dette området er de siste ukene bombet av regjeringsstyrkene.

Milliard-pott til «de frivillige»

Gamle travere dominerer, tre organisasjoner tar en tredel av kaka

Ikke noe annet giverland bruker frivillige organisasjoner mer aktivt i bistandsarbeidet enn Norge. Årets bevilgning på 1,1 milliard kroner utgjør en firedel av NORADs totale budsjett. Tre dominerende organisasjoner – Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Redd Barna – får tildelt over en tredel av den totale bevilgningen.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Tross nye retningslinjer er det ingen store revolusjoner i den statlige støtten til de frivillige organisasjonenes langsiktige bistandsarbeid. Det er «de gamle fjordingene» som fortsatt dominerer listen, mens nye hester som PLAN Norge har vanskelig med å nå fram med sine søknader (se egen artikkel på denne siden).

Den årlige statsstøtten fra NORAD er den viktigste inntektskilden for bistandsinnsatsen til de fleste av disse såkalt «frivillige organisasjonene». Størstedelen av potten går til de organisasjonene som har ramme- og programavtaler med NORAD – til sammen 881 millioner kroner.

Kirkens Nødhjelp er den største mottakeren av NORAD-støtte med 157 millioner kroner, etterfulgt av misjonsorganisasjonenes «paraply», Bistandsnemnda, med 125 millioner, Norsk Folkehjelp med 112,5 millioner og Redd Barna med 108 millioner. I neste divisjon finner vi bistandsfronten til de funksjonshemmede organisasjoner, Atlas-alliansen, med 52 millioner, Care Norge med 45 millioner og Norges Røde Kors med 42 millioner.

Avdelingsdirektør i NORAD Else Berit Eikeland avviser at det foreligger noen forfordeling av de store

Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp var svært fornøyd etter fjorårets tv-innsamling. Nå er han «vinneren» også i NORADs årlige tildeling av støtte til frivillige organisasjoner.

FOTO: SCANPIX/AFTENPOSTEN

mottakerne av NORAD-støtte.

– Det er særlig Kirkens Nødhjelp og Redd Barna som har fått en viss økning i år. Begge organisasjoner har programmer som passer veldig bra inn i våre nye retningslinjer for støtte til sivilt samfunn, og de har vært flinke til å ta i bruk nye måter å arbeide på overfor partnerne i Sør, sier Eikeland.

Langsiktige rammeavtaler. Organisasjonene som har enkeltavtaler med NORAD får om lag 98 millioner

kroner. NORAD vil imidlertid gjennomgå denne porteføljen med tanke på å inngå rammeavtale med flere av disse organisasjonene i løpet av våren. Dette vil gjelde blant andre Flyktningerådet og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO).

– I tillegg ønsker vi, i samarbeid med organisasjonene, å endre rammeavtalene fra å være ett-årige til å gjelde fra to til fem år. Dette vil gi både de og oss økt forutsigbarhet og frigjøre mer tid til policy-diskusjoner og bistandsfaglig samarbeid, sier Eikeland.

ner fått bevilget 70 millioner kroner. Blant disse er massemedia- og rettighetsorganisasjonen Worldview International Foundation – med nordmannen Arne Fjørtoft i spissen – største mottaker med 20 millioner kroner. Også her vil NORAD i løpet av 2002 foreta en gjennomgang av gjeldende prioriteringer. Direktoratet slår fast at internasjonale aktører med base i sør vil bli prioritert samt at hovedsatsingsområdene for de internasjonale organisasjonene skal være miljø, kvinner og demokrati/menneskerettigheter.

Øvrige samarbeidspartnere får til sammen 56 millioner kroner. Blant disse er Senter for Samiske stu-

Fjørtofts «baby» får 20 mill. For 2002 har internasjonale organisasjo-

Sint Plan-sjef fikk «småpenge»

Norges største og raskest voksende fadderbarnorganisasjon Plan Norge søkte NORAD om omlag ti millioner kroner, men fikk bare en firedel. – Overraskelsen er stor, for å si det mildt, sier generalsekretær Sandro Parmeggiani, som mener NORADs begrunnelser for avslagene «ikke henger på greip».

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Vi ble ekstra overrasket fordi vi mener at beløpet vi søkte om i år var ganske moderat. Vi ble derfor både bestyrtet og forbannet da svaret fra NORAD kom, sier Parmeggiani.

Nå avventer Plan Norge svaret fra NORAD på rammesøknaden, der organisasjonen har søkt om 150 millioner kroner fordelt over tre år.

– Både faddere, enkelte politikere, styret i Plan Norge og en del medier reagerer på NORADs behandling av Plan Norge. Nå er det fem og et halvt år siden vi etablerte oss i Norge, og i denne tiden har vi

hatt en lang, god og saklig dialog med NORAD. Nå bør NORAD imidlertid kjenne oss godt nok. Det er ingen saklig grunn til at vi ikke skal opp på et høyt nivå når det gjelder bevilgninger fra NORAD, sier Sandro Parmeggiani.

– **Oppfyller NORADs kriterier.** Sandro Parmeggiani mener Plan Norge oppfyller NORADs krav for tildeling.

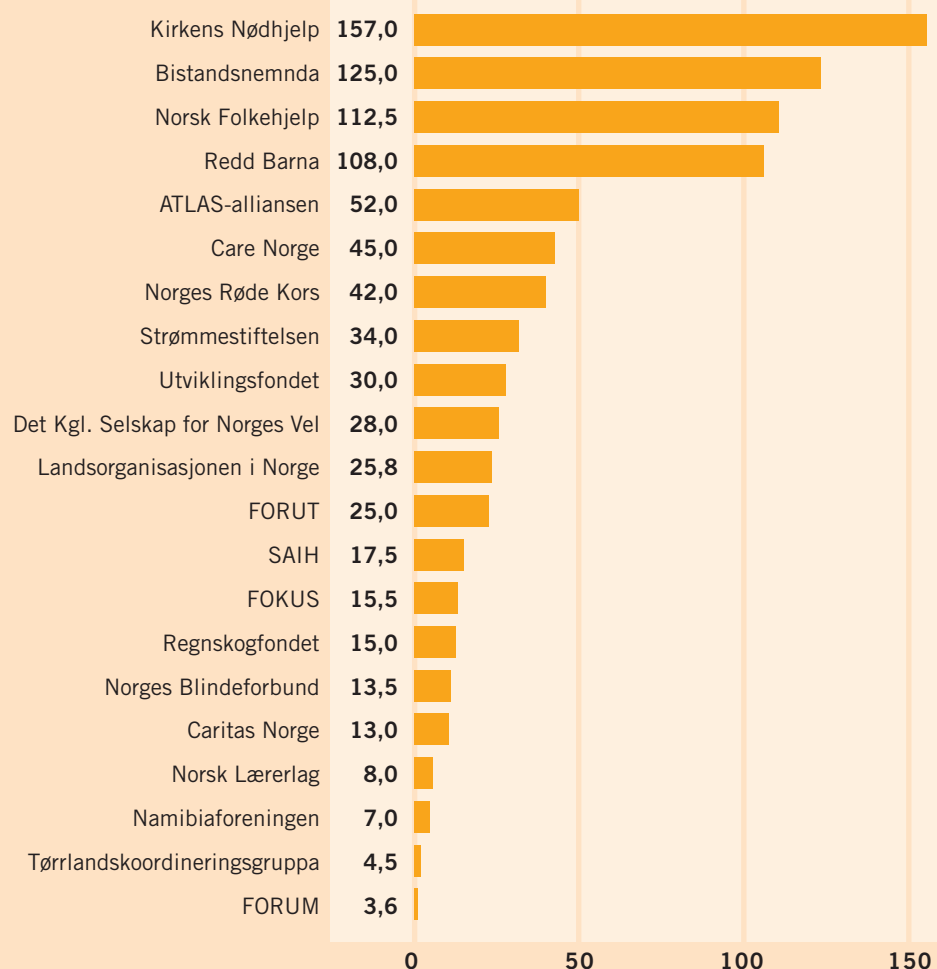
– Det er hevet over tvil at Plan Norge er innenfor NORADs kriterier faglig sett, sier Parmeggiani og viser blant annet til at organisasjonen internasjonalt har drevet langsiktig bistand i 65 år.

– Her bommer rett og slett NORAD med sin kritikk, mener Parmeggiani.

Når det gjelder nivået på de administrative kostnadene forteller han at Plan Norge bruker mer enn 80 prosent av kostnadene til programarbeid, noe som ifølge Parmeggiani innebærer svært lave kostnader til administrasjon, husleie og innsamlingskostnader.

– Angående kravet om folkelig forankring så har vi 85.000 norske husstander som følger oss tett. I Norge er vi derfor den organisasjonen

NORAD-STØTTE TIL FRIVILLIGE ORGANISASJONER Alle tall i millioner kroner

dier, Samerådet, Forskningsstiftelsen FAFO og NBBL. Samerådet, som er engasjert i urfolksbistand, har for øvrig fått en kraftig økning i sin støtte - fra 600.000 kroner til 1,8 millioner kroner.

Nye retningslinjer. I november i fjor ferdigstilte Utenriksdepartementet - med daværende statssekretær Sigrun Møgedal som en viktig arkitekt - de nye retningslinjene for tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner. Formålet var å samordne bistand via frivillige organisasjoner på en bedre måte med øvrig bistand, for dermed få til en mer helhetlig tilnærming på landnivå.

De nye reglene legger vekt på at de frivillige organisasjonene skal bidra til å styrke sentrale utviklingsmål i norsk bistand - som støtte til fred og forsoning i konfliktsituasjoner, fremme menneskerettigheter og demokrati og å bidra til å styrke folkelig deltakelse. Bistanden skal dreies vekk fra tradisjonell tjenesteyting og i stedet legges vekt på å styrke samarbeidspartnerne i sør sin evne til å kunne fungere som en selvstendig partner i samfunnsutviklingen.

- For de mindre organisasjonene kan de nye retningslinjene kanskje

virke litt omfattende og byråkratiske. Vi vil derfor sette ned et eget team og lage egne retningslinjer og egen søknadsbehandling for disse organisasjonene. Dette er for å sikre at ikke de mindre organisasjonene med en folkelig forankring forsvinner ut, sier Eikeland, som understreker at det ikke er snakk om å skape «A- og B-lag».

MUL og aids. 43 prosent av søknadene NORAD mottok hadde en innretning mot de minst utviklede landene (MUL).

Blant organisasjonene med ramme- og programavtale med NORAD går 14 prosent av bevilgningen til NORADs hovedsamarbeidsland, med Uganda som største mottaker med 35 millioner kroner, etterfulgt av Mosambik med 28 millioner, Tanzania 24 millioner og Nepal 20 millioner. Mali, Sør-Afrika, De palestinske områdene, Nicaragua og Guatemala er andre land som er viktige for norske frivillige organisasjoner.

Organisasjonenes satsing på hiv/aids har økt kraftig de siste årene. For 2000 brukte de største organisasjonene kun 16,6 millioner kroner på hiv/aidsstiltak. For 2002 utgjør rene hiv/aidsstiltak fire prosent av porteføljen - 45 millioner kroner.

Sørafrikanske barn som er blitt foreldreløse på grunn av aids er blant de målgruppene som vil få mer støtte fra norske frivillige organisasjoner.

FOTO: SCANPIX/ HEIKO JUNGE

r» fra NORAD

som har størst privat forankring både når det gjelder penger og utbredelse, sier Sandro Parmeggiani.

Evaluerer i løpet av våren. NORADs avdelingsdirektør i Avdeling for sivilt samfunn og næringsliv, Else Berit Eikeland, sier at NORAD i løpet av våren vil foreta en ekstern evaluering av Plan og SOS-barnebyer som bistandsaktører.

- Vi har hatt et bra samarbeid med disse organisasjonene gjennom flere år. En slik evaluering vil danne grunnlaget når vi skal vurdere videre samarbeid. Dette er noe vi gjør med de fleste nye partnere, sier Eikeland.

- Stiller NORAD strengere krav til Plan Norge enn til «gode, gamle» norske bistandsaktører?

- Det håper jeg ikke, men slik situasjonen er kan det være riktig å finne en ekstern aktør som kan se på blant annet dette. Det viktige er at vi må komme over fra synestadiet og over til noe som gir oss grunnlag for å si noe om bistandskvaliteten, sier Eikeland.

Generalsekretær Sandro Parmeggiani i Plan Norge er svært positiv til en slik evaluering.

- Dette er positivt og burde vært gjort tidligere. Jeg mener det burde være flere evalueringer av alle organisasjonene, sier Parmeggiani.

Samarbeid med TV2 har gitt generalsekretær i Plan Norge, Sandro Parmeggiani betydelig økonomisk suksess. Støtten fra det statlige NORAD har vært langt mer lunken.

FOTO: SCANPIX/AFTENPOSTEN/ARASH A. NEJAD

Krever mer bistand

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

I en tid hvor stadig flere land kutter i hjelpen til verdens fattige, bør Norge gå foran som godt eksempel. Bistanden bør økes fra dagens nivå på 0.9 til én prosent av brutto nasjonal inntekt allerede til neste år, krever Norges fem største bistandsorganisasjoner.

18.-22. mars samler verdens toppledere seg i Monterrey i Mexico. For første gang skal representanter for Verdensbanken, FN, IMF og Verdens handelsorganisasjon sette seg ved samme bord for å diskutere hvordan utviklingen av den fattige verden skal finansieres. En rekke næringslivstopper og politikere er også invitert. Bondevik kommer. Bush kommer, ja det går til og med rykter om at selveste Bil Gates har tenkt å ta turen til Monterrey.

Gå i front. Kirkens Nødhjelp, Flyktingerådet, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og Norges Røde Kors mener at denne store konferansen vil være en gylden anledning for Norge til å gå i front for å snu den negative trenden i internasjonal bistand.

- De siste ti årene har vært elendige for internasjonal solidaritet. I dag gir de rike landene i gjennomsnitt 0.22 prosent av brutto nasjonal inntekt (BNI) i bistand. Det er det laveste noen gang. Norge bør nå være en bjelleku og forplikte seg til å øke den norske bistanden til én prosent av BNI innen 2003. Det vil gi et sterkt

signal til de andre landene under Monterrey-konferansen, sier generalsekretær i Norges Røde Kors Jan Egeland.

- Det er en utbredt myte i enkelte politiske partier og i media at det er for mye penger i bistanden. Men det er tvert imot for lite penger i forhold til alle de oppgavene som må løses. En økning til én prosent, som vil gi rundt 1.5 milliarder kroner mer i bistand, er et realistisk krav, fastslår Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp.

Generalsekretæren er skeptisk til de som mener at økt handel er løsningen for utviklingslandene.

- Det er klart at handel og rammevilkår er veldig viktig, men vi er også nødt til å gi mer. Jeg tror ikke markedet alene kan redde verdens fattige, sier Sommerfeldt.

Lover ingenting Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson kan ikke love at bistanden kommer opp på det nivået de humanitære organisasjonene ønsker i 2003.

- Jeg kan ikke garantere noe i forkant av et budsjett vi ikke har behandlet. Denne regjeringen har gjennom Sem-erklæringen forpliktet oss til å nå én prosent innen 2005. Så får vi se hvor langt vi kommer, sier Frafjord Johnson.

Utviklingsministeren understreker imidlertid at Norge kommer til å oppfordre andre land til å øke bistanden på møtet i Monterrey.

- Full tillit til Strømmestiftelsen

NORAD sier seg fornøyd med at Strømmestiftelsen har brutt samarbeidet med flere av sine lokale samarbeidspartnere i India og Bangladesh.

Strømmestiftelsen brøt samarbeidet etter at organisasjonens egne kontrollrutiner avdekket økonomisk utroskap og manglende åpenhet hos tre organisasjoner som har mottatt støtte fra NORAD gjennom Strømmestiftelsen, slik Bistandsaktuelt skrev i nummer 1/2002.

- Strømmestiftelsen har fulgt NORADs rutiner når det gjelder re-

gelmessig kontroll og oppfølging av disse lokale partnere. NORAD har ikke noe å utsette på det arbeidet som er gjort og konstaterer at Strømmestiftelsens kontrollsystemer fungerer etter hensikten, skriver NORAD i en pressemelding etter at saken ble kjent gjennom Bistandsaktuelt. NORAD understreker at slike saker med jevne mellomrom vil dukke opp i alt utviklingsarbeid. - I slike sammenhenger er åpenhet et absolutt mål. Strømmestiftelsen har hele tiden vist vilje til åpenhet rundt denne saken.

Er du interessert i utvikling både i globalt og lokalt perspektiv?

Norges landbrukskole tilbyr deg et nytt og unikt 2-årig master-program:

Development Studies - Poverty, Environment and Collective Action

Studiet består dels av fellesemner som er samfunnsfaglig innrettet og har fokus på sentrale tema innen utviklingsteori. I tillegg omfatter studiet individuelle spesialiseringer som du vil kunne velge mellom:

- Biodiversity, Genetic Conservation and Biotechnology
- Environmental Technology and Management
- Forest Sector Development
- Rural Development, Poverty Reduction and Livelihood Security
- Rural Development Economics

Hva kreves av deg? Du må ha:

- En Bachelor- eller cand. mag.-grad.
- Gode engelskkunnskaper.

Hva kan du bruke dette til?

Etter avlagt Master-grad vil du kunne:

- Spille rollen som fasilitator i sammenhenger hvor det er behov for kommunikasjon på tvers av fag og kulturer
- Få jobbmuligheter - hjemme og ute - i offentlig forvaltning, frivillige organisasjoner, næringsvirksomhet og tverrfaglige utdannings- og forskningsmiljøer
- Studere videre under Ph.D.-programmet i utviklingsstudier ved NLH/Noragric.

Søknadsfristen til studiet: 15. april.

Mer informasjon kontakt Noragric, telefon: 64 94 99 50
noragric@noragric.nlh.no, eller <http://www.nlh.no/noragric>

Eller på NLHs hjemmeside: www.nlh.no. Her finner du også søknadsskjema (opptak til høyere årstrinn)

Valg-observatører får «G»

Evaluering: Norsk beredskapsstyrke gjør god jobb, men er for løst organisert

Beredskapsstyrken NORDEM, der over ett tusen nordmenn har deltatt de siste årene, får generelt gode skussmål i en ny evalueringsrapport. Men på minussiden trekkes det fram uenighet og frustrasjoner mellom de involverte norske institusjonene.

EVALUERING

• CAMILLA SOLHEIM

Konsulentene som står bak evalueringen mener derfor det er behov for å utarbeide mandat og retningslinjer for driften av den norske beredskapsstyrken. Det finnes ikke i dagens system, der Utenriksdepartementet står for finansieringen, mens Institutt for menneskerettigheter og Flyktningerådet har administrasjonen.

Norsk ressursbank for demokrati og menneskerettigheter - NORDEM - ble etablert i 1993. Gjennom å skaffe til veie kvalifisert norsk personell til internasjonale oppdrag skal man være med å fremme demokratisering og respekt for menneskerettighetene.

- De har levert det de skulle, til rimelige priser sammenlignet med andre aktører, sier evalueringsleder Gunnar Olesen til Bistandsaktuelt.

Siden i september i fjor har det danske konsultantselskapet T&B Consult gjennomgått NORDEM-ordningen på oppdrag fra Utenriksdepartementet.

Ikke skriftlig. Han karakteriserer NORDEM-programmet som «godt, effektivt, fleksibelt og målrettet», men fleksibiliteten skaper også problemer.

- Siden NORDEM ble opprettet i 1993 har det ikke vært noen nedskrevne retningslinjer, og det har etter hvert skapt en viss motsetning mellom UD og Institutt for menneskerettigheter, sier Olesen.

UD synes blant annet at Institutt for menneskerettigheter ikke er dyktig nok til å rekruttere seniorpersonell. Gjennomsnittlig alder på de utsendte ligger på 36 år, ifølge rapporten.

«Fleksibelt». Evalueringsteamet mener det er viktig å skape et minimum av retningslinjer som alle kan være enige om.

- Den gang Stoltenberg og Ege-land (daværende utenriksminister Thorvald Stoltenberg og daværende statssekretær Jan Ege-land, red.anm.) skapte NORDEM, ønsket de en fleksibel ordning. Men i dag skaper det problemer og det er en viss uenighet og frustrasjon om hva man skal gjøre. I dag vil løsningen på en stridighet føre til frustrasjon hos en av partene, sier Olesen. For å bøte på de små uoverensstemmelsene, foreslår evalueringsteamet at man utnevner en styringskomité som består av to representanter fra Utenriksdepartementet, og to representanter fra Institutt for menneskerettigheter og Flyktningerådet. Lederen for styringskomiteen skal ikke komme fra noen av disse tre institusjonene.

- En slik styringskomité kunne sette retningslinjer for arbeidet, og også fjerne de utsendtes tvil om hvem som er arbeidsgiveren deres - uten at man skaper noe mer byråkrati av den grunn, sier Olesen.

Valget i Tanzania i oktober 2000 er et av mange parlaments- og presidentvalg de siste årene som har hatt besøk av norske valgobservatører. Bildet viser tilhengere av opposisjonen under et valgmøte på Zanzibar.

FOTO: SØRVIS

Fortsatt uavhengig. Evalueringsteamet er opptatt av at UD ikke bør knyttes tettere til avgjørelsene som tas i NORDEM.

- Den relative uavhengigheten er i seg selv verdifull. Det er viktig at NORDEM anses som en uavhengig institusjon, og ikke som en regjeringsrepresentant, slik tilsvarende ordninger gjør i andre land. Det er lettere å gå inn på politisk ømfintlige områder dersom man oppfattes som en uavhengig institusjon, sier Ole Espersen i evalueringsteamet.

Ikke avgjort. Ingen av partene har

rullet å ta stilling til anbefalingene i NORDEM-evalueringen, opplyser både pressetalsmann Karsten Klepsvik i Utenriksdepartementet og prosjektleder Siri Skåre ved Institutt for menneskerettigheter.

- Vi har startet en prosess, men har på langt nær dratt konklusjoner om hvordan vi skal forholde oss til anbefalingene i rapporten, sier Klepsvik.

- Dette er i hovedsak UD's dokument, og vi avventer deres interne behandling. Men det er en rekke forbedringspunkter vi kan gjøre noe med selv, sier Siri Skåre.

- Øst-Timor var et vepseboll

NORDEM bør unngå komplekse lederroller i spesifikke prosjekter. Det mener evalueringsteamet etter at de har sett på hvordan det gikk da NORDEM-utsendte skulle være med på å bygge opp «Serious Crimes Investigation Unit» - en enhet for å håndtere etterforskningen av grove brudd på menneskerettighetene. Det gikk ikke som planlagt, og viser til fulle hvilke problemer mang-

lende retningslinjer, avtaler og ansvarsforhold mellom NORDEM, UD, den norske ambassaden på stedet og FN kan skape. - Men det var et vepseboll, der samarbeidsproblemer innad i FN skapte problemer for arbeidet, sier evalueringsleder Gunnar Olesen til Bistandsaktuelt. Evalueringsteamet så også på NORDEM-arbeidet i Bosnia-Herzegovina og Etiopia hvor erfaringene var gode.

77

Mangel på retningslinjer har etter hvert skapt en viss motsetning mellom UD og Institutt for menneskerettigheter.

Gunnar Olesen, evalueringsleder i danske T&B Consult.

ANDRE ANBEFALINGER:

- **Utvide NORDEM-ordningen** til også å gjelde rekruttering til faste stillinger i internasjonale organisasjoner og FNs juniorekspert-stillinger.
- **Forbedre evalueringen.** I dag skriver delegatene en skriftlig sluttrapport, men den viser ikke presist nok om hva som fungerer godt og hva som ikke fungerer.
- **Rette opp skattesystem.** I dag føler mange delegater det urettferdig at de må betale full skatt - også kommuneskatt - når de er på langvarige oppdrag utenlands. Spesielt når for eksempel en UD-ansatt i samme område slipper.
- **Skape nettverk.** Flere av delegatene savner noen å kunne dele erfaringene og opplevelsene med. Nettverk kunne føre til en oppgradert ressursbase. Delegater kunne også gi tilbakemelding om de ønsker å dele erfaringene med flere, for eksempel i form av foredrag.
- **Strengere tidsramme.** Styringskomiteen må finne ut av om man fortsatt skal ha en tidsramme på seks måneder, slik at man oppnår en vekselvirkning til glede for både Norge og «den store verden». I dag reiser flere på langtidsoppdrag, ofte over flere år.

HVA ER NORDEM?

■ Norsk ressursbank for demokrati og menneskerettigheter (NORDEM) ble etablert i 1993 for å være med å fremme demokratisering og respekt for menneskerettighetene gjennom å skaffe til veie kvalifisert norsk personell til internasjonale oppdrag. Nordem består i dag av en beredskapsstyrke og en ressursbase.

■ Beredskapsstyrken administreres av Flyktningerådet og Institutt for menneskerettigheter, og finansieres av Utenriksdepartementet. Ifølge rapporten har de mottatt 136 millioner kroner siden starten i 1993.

■ NORDEM ble etablert for raskt å kunne sende ut etterspurt personell. Styrken inkluderer valgobservatører, menneskerettighetsovervåkere, etterforskere av grove brudd på menneskerettighetene og rådgivere på valg og demokratiseringsarbeid.

■ NORDEM-personell jobber mest innenfor multilaterale organisasjoner som FN og OSSE (Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa).

■ Ressursbasen drives av Institutt for menneskerettigheter. Det er en oversikt over personer med spisskompetanse som kan være relevant for internasjonalt arbeid for demokrati og menneskerettigheter.

■ I 2000 ble det foretatt 140 sekonderinger med til sammen 320 månedsværk. Siden starten har over 1000 nordmenn reist ut på NORDEM-oppdrag.

(Kilde: Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo)

Får igjen konkurs-penger

Misjonsalliansen hadde 100.000 dollar på konto i lokal bank i Ecuador

Et halvt år etter at den stats-eide banken Filanbanco i Ecuador gikk konkurs får Misjonsalliansen nå igjen rundt halvparten av pengene sine.

• CAMILLA SOLHEIM

ECUADOR

Den norske misjonsorganisasjonen hadde i overkant av 100.000 dollar (nærmere én million norske kroner) på bok – penger som skulle brukes til mikrolån til fattigfolk i havnebyen Guayaquil. Før jul fikk hjelpeorganisasjonen utbetalt cirka 90.000 kroner, og nå har myndighetene sagt at det skal betales ut 15.000 dollar per konto.

Tre kontoer. – Vi hadde tre ulike kontoer i banken, én med rundt 50.000 dollar på og de to andre med mindre beløp. Hvis alt går etter planen, betyr det at vi til sammen vil få igjen nesten halvparten av det beløpet vi hadde i utgangspunktet, sier Misjonsalliansens stedlige representant Arnt Jerpstad til Bistandsaktuelt.

I august skrev han selv brev til landets øverste ledere med råd og forespørsel om at staten kunne betale ut til fattige det banken hadde innestående. Nå har den ecuadorianske staten gitt andre banker statsobligasjoner, mot at de tar imot porteføljen til konkursrammende Filanbanco.

– Bruker dere fortsatt ecuadorianske banker for pengeplassering?

– Jeg tror det er ekstremt viktig at man bruker landets finanssystem, fordi et land er totalt av-

Misjonsalliansens stedlige representant Arnt Jerpstad gleder seg over at «nesten halvparten» av prosjektpengene kan være reddet, tross bankkonkursen i fjor.

FOTO: MISJONSALLIANSEN

hengig av å ha et bankvesen som fungerer. Samtidig er det viktig å sikre våre penger, slik at de kommer de vi skal hjelpe til gode, nemlig de fattige. I dag settes overføringene fra Norge i en internasjonal bank, og så overføres vi mindre beløp jevnlig til en lokal bank her i landet. Vi overfører aldri større beløp enn det vi trenger for 1-2 uker, sier Jerpstad, som mener det er synd at man ikke

kan stole mer på landets bankvesen.

Fortsatt håp. Misjonsalliansens mann i Ecuador har fortsatt tro på at organisasjonen skal få igjen de foreløpig tapte pengene.

– Hvis alt nå går som planlagt vil vi ha 40.000 dollar innestående. Jeg er ganske sikker på at vi vil få igjen også de pengene i løpet av en to-tre år, selvfølgelig ikke med renter, sier

Les mer om saken! Gjør et søk på www.bistandsaktuelt.com

Jerpstad. Han understreker at bankkonkursen og de tapte pengene ikke har fått konsekvenser for misjonsorganisasjonens lånefond og at heller ingen av deres lånekunder har tapt noe.

Misjonsalliansen har et budsjett på 14,2 millioner kroner (inkludert NORAD-midler) for sitt bistandsprogram i Ecuador i år, og har søkt om 10 millioner kroner fra NORAD.

Avviser kritikk mot fordeling av forskningskroner

Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU) avviser Universitetet i Oslo sin kritikk mot «nye» NUFU og feil fordeling av forskningskroner til Nord-Sør-samarbeidet.

• CAMILLA SOLHEIM

FORSKNINGSBISTAND

I en redegjørelse til Universitets- og høyskolerådet, som er videresendt til Universitetet i Oslo svarer SIU på den sterke kritikken som daværende rektor Kaare R. Norum framførte i oktober i fjor. Han kritiserte NUFU-styret for feil fordeling i programets nye femårsperiode.

Rettet opp svakhet. I slutten av november møttes ledelsen ved fire universiteter og fem høyskoler samt representanter fra ledelsen i SIU og Universitets- og høyskolerådet for å diskutere veien videre. SIU viser til at bakgrunnen for tildelingen og det «nye» NUFU er evalueringen av programmet som ble foretatt i 2000. Den pekte på to fundamentale svakheter – en mangelfull tilrettelegging for Sør-institusjonenes innflytelse over beslutningsprosessen i NUFU og den svake institusjonaliseringen av NUFU-samarbeidet i Norge og i Sør – som NUFU i den nye programperioden har forsøkt å rette på.

Vurdere uavhengig. SIU mener at institusjonene i invitasjonsbrevet som ble sendt 21. november 2000 ble gjort oppmerksom på de nye priori-

teringene og beslutningsprosessene i NUFU-programmet. Det ble gjort oppmerksom på at søkerinstitusjoner i Sør og i Norge skal gjøre uavhengige vurderinger og prioriteringer av prosjektene, og at den enkelte institusjons vurdering og prioritering skal sendes direkte til NUFU. Men NUFU-styret vedtok ikke før et halvt år senere hvordan de utlyste prinsippene og kriteriene skulle operasjonaliseres, noe SIU mener burde vært gjort. I brevet roser SIU NUFU-styret for å ha latt Sør-institusjoners vurdering og prioritering spille en avgjørende rolle i styrets utvelgelse av samarbeidsprosjekter.

Flere store enn mange små. Norum kritiserte også NUFU-styret for å halvere antall prosjekter. Porteføljen i andre programperiode var totalt 99 prosjekter, mens det i inneværende programperiode hittil er innvilget 50 prosjekter. I tillegg tenker man at rundt 12 nye prosjekter vil bli innvilget i år.

– Det bør også nevnes at det så langt i 3. periode er gitt bevilgninger til flere store nettverksprosjekter. Disse er mer ressurskrevende enn prosjekter med to parter, skriver SIU-styreleder Knut Brautaset i redegjørelsen, som mener at NUFU-programmet fortsatt favner bredt. Norum var også bekymret for at NUFU hadde endret den faglige sammensetningen.

– Det er likevel riktig å si at ved systematisk å gi institusjonene i sør større innflytelse på utvelgelse av prosjekter, har fagområder som me-

disin og landbruk ikke fått den vektlegging som en ren norsk prioritering ville ha gitt, heter det i brevet.

Beklagelig. Universitetet i Oslo mente at NUFU-styret iverksatte plutselige og uforutsette «frys»-tiltak av samarbeidet i Palestina og Mellom-Amerika på grunn av dårlige erfaringer med det institusjonelle samarbeidet og på grunn av politisk uro.

– SIU mener denne fortolkningen av programstyrets valg vedrørende Palestina og Mellom-Amerika er urimelig. Men vi ser at Programstyrets bruk av begrepet «frys» i referatet lett kan misforstås, og bør beklages, skriver Brautaset.

SIU mener denne (Universitetets, red.anm.) fortolkningen av programstyrets valg vedrørende Palestina og Mellom-Amerika er urimelig.

SIUs brev til Universitets- og høyskolerådet.

NUFU-styret tok derimot blant annet hensyn til evalueringer som rapporterte om problemer med gjennomføring og lite tilfredsstillende samarbeid.

Ikke fornøyd. Til tross for en sju-siders redegjørelse er Oslo-universitetets nye rektor Arild Underdal fortsatt ikke fornøyd med hvordan NUFU-styret har håndtert fordelingen.

– Vi har framført kritikk på prosedyre og substans i fordelingen, og vi har nå fått et svar på den kritikken. Selv om vi ikke synes at brevet svarer helt på den kritikken vi reiser, så er vi nå innstilt til å forsette diskusjonen fremover. Men det er for sterkt å si at vi er fornøyd, for en del av disse problemene er høyst reelle fortsatt, sier Underdal som understreker at de vedtatt NUFU-styret har gjort, er gjort, og kan ikke omgjøres.

«Solid og ryddig». NUFUs styreleder Rune Nilssen mener at SIU har utført en grundig gjennomgang av hele programmets profil, og er fornøyd med utfallet.

Når vi har lagt så stor vekt på Sør-institusjonenes vurderinger og tatt dem på alvor, så er det godt å få aksept på det. Vi er nå enda tryggere på at vi har hatt en riktig og god arbeidsmåte. Jeg er litt lei meg for den profileringsaken fikk i media og blant annet i Bistandsaktuelt, fordi det skal ikke mye til av mistenkeliggjøring før noen tenker at det ikke er røyk uten ild, sier Nilssen.

NUFU-SAKEN:

■ NUFU er Universitets- og høyskolerådets program for utviklingsrelatert forskning. Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU) administrerer programmer for støtte til internasjonalt samarbeid mellom utdannings- og forskningsinstitusjoner på alle nivå. NUFU-styret fordelte i september 2001 254 millioner forskningskroner for de neste fem årene.

■ Oslo-rektor Kaare R. Norum karakteriserte fordelingen som «et alvorlig tilbakeslag for institusjonenes Nord-Sør-engasjement» og ba Universitets- og høyskolerådet om å ta initiativ til en gjennomgang av den inneværende søknadsrunden og beslutningsprosesser i NUFU. Norum kritiserte NUFU-styret for å halvere antall prosjekter, kutte samarbeidet med Mellom-Amerika og Palestina og for å endre den faglige sammensetningen.

Ambisiøs plan mot fattigdom

Utviklingsministeren lover mer bistand til «vaktbikkjer» og landbruk

Regjeringen går til kamp mot fattigdom med en omfattende handlingsplan for arbeidet fram mot 2015. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson signaliserer blant annet økt vektlegging av primærnæringene, styrking av «vaktbikkjefunksjoner» som media, samt en styrking av finansforvaltningen i mottakerlandene.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Handlingsplanen legger stor vekt på viktigheten av giverkoordinering, og utviklingsministeren var klar på at det ikke er meningen at Norge skal påta seg alle oppgavene planen tar opp.

- Handlingsplanen skal være et levende dokument - en kilde til inspirasjon. Hva Norge skal bidra med i hvert enkelt land avhenger av hva mottakerlandet ønsker og hva andre givere gjør. Vi skal gå inn der hvor Norges innsats kan innebære en merverdi, sier Frafjord Johnson.

1 prosent innen 2005. Ifølge utviklingsministeren skiller denne handlingsplanen seg fra den forrige fattigdomsstrategien som ble lagt fram i desember 2000 på flere områder:

- Den er for det første mer omfattende - nesten dobbelt så lang - i tillegg til at det er en god del ulikheter i vektlegging, sier Frafjord Johnson og ramser opp de viktigste punktene:

- Handlingsplanen går gjennom politikkområdene for en helhetlig sørpolitikk. Videre tallfester rapporten at den norske bistanden skal økes til 1 prosent av brutto nasjonalinntekten innen 2005 og at det er et mål også å øke andelen som går til de minst utviklede landene til 40 prosent av den totale bilaterale bistanden, sier Hilde Frafjord Johnson.

Hun trekker også fram hvordan rapporten vektlegger næringsutvikling i sør, og da særlig primærnæringene.

- Handel og investeringer er nøkkel til utvikling. De rike landenes politikk på dette området må samsvare bedre. Den norske regjeringen vil fra og med 1. juli i år innføre nulltoll på alle varer fra de fattigste landene, og særlig vil vi arbeide for å øke markedsadgangen for landbruksprodukter, forteller Frafjord Johnson, som legger vekt på at Norge vil forsøke å bidra til å øke de fattige landenes innflytelse i fora som Verdens Handelsorganisasjon (WTO).

Afrikanske journalister - her i protest mot zimbabwiske presselover - er blant de som kan bli tilgodesett med mer støtte fra norsk bistand i årene framover.

FOTO: SCANPIX/ROB COOPER, AP

”
Norge skal gå inn der hvor norsk innsats kan innebære en merverdi.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister

www.odin.dep.no/ud/norsk/publ/handlingsplaner/

Hun mener også at de rike land har for stor makt og innflytelse i Verdensbanken, IMF og OECD. I handlingsplanen heter det seg at «Norge skal arbeide for en videreutvikling og forbedring av det internasjonale organisasjonssystemet og for at fattige land skal få sine interesser bedre ivaretatt».

Ønsker doubling. For å nå FN's millenniumsmål om en halvering av fattigdommen innen 2015 mener regjeringen at verdens totale offentlige bistand må doubles - fra dagens 45 milliarder dollar til 100 milliarder dollar.

- For lite rettighetsbasert, sier Sommerfeldt

Allerede under paneldiskusjonen etter at regjeringens handlingsplan ble lagt fram, tok deltakerne utviklingsministerens oppfordring om at planen skal være et levende dokument som skal bidra til diskusjon.

- Dette er første gang det er blitt lagt fram en plan for en helhetlig sørpolitikk, og er derfor et svært viktig dokument, sier generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt.

- Flere land må oppfylle kravet om å bruke 0.7 prosent av bruttonasjonalinntekten til bistand. Norge vil presse på for at flere skal komme med i «G-0.7», sier utviklingsministeren.

Hun sier at også videre gjeldslette fortsatt vil være en hjertesak for Norge, men understreker at slik hjelp ikke vil bli gitt til land som befinner seg i en konflikt.

- Først må det på plass en fredelig løsning, understreker Frafjord Johnson.

«I førersetet». Statsråden legger stor vekt på at mottakerlandet skal

Han mener likevel at planen er for lite rettighetsbasert.

- Menneskerettigheter bør være et mål for utvikling, ikke en integrert del av utviklingen slik det heter i handlingsplanen. Jeg mener at planen kunne vært klarere på dette punktet, sier Sommerfeldt.

Generalsekretæren i Kirkens Nødhjelp etterlyser også hvordan de rike og velstående i større grad kan

«sitte i førersetet».

- I de fleste av våre samarbeidsland har landene enten laget nasjonale handlingsplaner eller er i ferd med å lage slike. Vårt arbeid vil ta utgangspunkt i disse nasjonale handlingsplanene i tillegg til FN's millenniumsmålsettinger og OECD/DACs retningslinjer for fattigdomsreduksjon, sier Frafjord Johnson.

Regjeringen vil derfor fortsette å fase ut prosjektstøtte til fordel for sektorprogrammer.

- Vi vil dessuten øke fokuset på å styrke sivilsamfunnet og såkalte «vaktbikkjefunksjoner» som media, riksrevisjon, ombudsmannsordninger, politiske partier. Mediene i Sør må styrkes slik at de kan bli det nyttige og kritiske korrektivet til myndighetene som de er ment å være, forteller Frafjord Johnson.

Menneskerettigheter. Sentralt i handlingsplanen, forteller utviklingsministeren, er også fokuset på rettigheter - inspirert av den indiske økonomen og filosofen Amartya Sen.

- På dette feltet går denne planen lenger enn de fleste liknende dokumenter rundt om i verden. Mangel på menneskerettigheter begrenser utviklingen, sier Frafjord Johnson og forteller hvordan regjeringen vil at menneskerettigheter skal være en integrert del av utviklingsarbeidet.

- Vi vil derfor støtte opp om institusjoner som kan beskytte menneskerettighetene og styrke det sivile samfunnet, sier hun.

Vil evalueres. Hilde Frafjord Johnson sier at regjeringens handlingsplan også skal være et levende dokument i den forstand at framdriften i planen skal evalueres to til tre ganger fram mot 2015, for å se hvordan planen bidrar til å nå FN's millenniumsmål.

- Vi vil derfor utarbeide nasjonale måleindikatorer som kan bidra til å måle resultatoppnåelsene. Dette er viktig. Vi vil bli evaluert! sier Frafjord Johnson.

- Plan uten prioritering, mener ECON-forsker

• GUNNAR ZACHRISEN

Regjeringens handlingsplan har mye positivt i seg, men mangler konsentrasjon og prioritering, mener ECON-forsker Per Schreiner. Han kommenterte nylig et av de siste utkastene til handlingsplan overfor regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken.

Schreiner, som tidligere har vært en av finansdepartementets sentrale tenkere bak regjeringens langtidsprogrammer, viste til at handlingsplanen nevner tilsammen 13-14 ulike «store utfordringer» i ut-

viklingspolitikken. Videre framhever planen 22 ulike sentrale oppgaver og mål.

- Her sies det ingenting om hvilke utfordringer eller oppgaver som er viktigst, eller hvilke oppgaver Norge særlig vil gå løs på, sier Schreiner.

Selv om den endelige versjonen av planen har tatt opp i seg noe av kritikken fra ham og det rådgivende utvalget, fastholder han likevel hovedpunktene i sin kritikk. Han advarer mot å tro at man kan få «i pose og sekk», og viser til at enkelte av de

målene som planen trekker opp, er motstridende. Dessuten mener Schreiner at så mange og detaljerte mål tolkes som så sterke føringer fra givernes side at de går på bekostning av målet om at «mottakerlandene selv skal avgjøre». Spesifikke målsettinger knyttet til kvinner, miljø og primærnæring kan være eksempel på dette.

Den erfarne ECON-økonomen savnet også en overgripende filosofi bak handlingsplanen.

- Bistand er viktig, men vi må se i øynene at bistandsmidler ikke er

viktigste vekstfaktor. Erfaringer tyder på at det er liten sammenheng mellom hvilke land som har mottatt bistand og hvilke land som ha hatt rask økonomisk vekst. For eksempel er det gitt forholdsvis lite bistand til «suksessland» som India og Kina - to land som både har hatt en sterk vekst og som har klart å få store masser ut av elendighet, sier Schreiner. Han nevner også de samme to landene som eksempler på land som ofte har latt være å følge de rådene som har vært gitt av Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet.

Mobilsuksess i Bangladesh

Telenor tjener allerede gode penger på satsingen i Sør-Asia

DHAKA (b-a): Mer enn 70 prosent av markedet, mer enn en halv million kunder og et netto overskudd på flere hundre millioner kroner. Det er status for mobiltelefoniselskapet GrameenPhone etter fem års drift. Telenor eier 51 prosent av selskapet.

• I BANGLADESH:
BIBIANA DAHLE PIENE

«Celebration point» står det med store bokstaver over inngangspartiet til GrameenPhones nye, futuristiske høyhus i et av Dhakas bedre strøk. Og for det halvt Telenor-eide selskapet kan det nok være grunn til å feire.

- Vi har hatt et ekstremt bra resultat, skryter administrerende direktør Ola Ree.

- Mange spør hvordan vi kan drive i Bangladesh, vi må jo tape penger? Men her er det mye større muligheter for fortjeneste enn det vi finner i Norge, mener Ree.

Pene tall. Mens hovedeier Telenor i år kan notere seg for et historisk rekordoverskudd, kan også GrameenPhone vise et entydig positivt regnskap: De siste par årene har selskapet nær tidoblet antall kunder til mer enn en halv million, og holder nå 71 prosent av markedet. Allerede i 2000, bare tre år etter oppstarten, ble røde tall i regnskapet vendt til et overskudd på rundt 30 millioner kroner. I fjor kunne selskapet notere en netto fortjeneste på hele 225 millioner.

- I fjor betalte vi 27 millioner kroner i skatt. Det gjør oss til en av de største skatteyderne i Bangladesh, sier Ree.

Skjær i sjøen. Men under glansbildet ulmer en konflikt om profitten. Den andre hovedaksjonæren i GrameenPhone, Grameen Telecom, har store økonomiske problemer.

- Dersom vi hadde fått ut vår del av overskuddet ville vi vært reddet, sier direktør Fahridul Huq til Bistandsaktuelt.

Men det avvises kontant av ledelsen i GrameenPhone.

- Foreløpig blir det ikke snakk om å ta ut noe overskudd, konstaterer Ola Ree.

Derimot blir hele overskuddet reinvestert i nytt utstyr. Bangladesh er fortsatt et u-land i mobilteknologisammenheng, og GrameenPhone har så langt investert nær 1,5 milli-

Laili Begum (27) lånte penger til mobiltelefon gjennom kvinneprosjektet Grameen Telecom i 1997. Nå leier hun den ut til de andre innbyggerne i landsbyen Phatira, FOTO: SCANPIX/VG

arder kroner. Det gjør selskapet til en av de største investorene i privat sektor.

- Det meste av utstyret må kjøpes i utlandet. Men vi forsøker så langt det er mulig å utnytte lokale leverandører, for eksempel til å bygge tårnene til basestasjonene, forteller Ree.

På lønnslisten har GrameenPhone nær et halvt tusen ansatte. Også dette tallet øker fra år til år.

9000 landsbytelefoner. GrameenPhone er finansiert gjennom lån på i alt 45 millioner US dollar (ca. 400 millioner kroner) fra utviklingsbankene IFC (Verdensbanken), Asian Development Bank (ADB), Commonwealth Development Corporation (CDC) og NORAD, samt tilskudd fra aksjonærene på rundt 180 millioner kroner.

NORAD har gitt i alt 75 millioner kroner i lån og garantier, på svært gunstige betingelser: Rente-

og avdragsfrihet frem til 2004, deretter 3,4 prosent rente.

Lånet skulle først og fremst brukes til å finansiere et samarbeidsprosjekt med Grameen Bank om å gi subsidierte telefoner til landsbykvinner, såkalte «village phone ladies», som gjennom å leie ut telefonen kunne skape seg en næringsvei.

Da Bistandsaktuelt omtalte prosjektet i 1998 var det imidlertid lite å skryte av på den fronten. Men de siste årene har utviklingen skutt fart også her. I dag er mer enn 9000 landsbykvinner med i prosjektet, 1500 flere enn målsettingen. Og de blir sponset, forsikrer Ree.

- Hver landsbykvinne blir subsidiert med nærmere 3000 kroner i oppstartsstøtte, opplyser han.

Det betyr nærmere 27 millioner kroner i subsidier. Også månedsavgiften og tellerskrittene er kraftig subsidiert.

Bra butikk. Men samtidig er dette

god butikk for Grameen Phone: Siden telefonene brukes flittig av landsbybefolkningen, kan selskapet notere en månedlig profitt på 225 millioner kroner per telefon - eller 24 millioner kroner i året totalt.

- Dette er ikke lenger et risikoprosjekt. Når dere tjener så bra, trenger dere da et subsidiert lån fra NORAD?

- Det har vi ingen skrupler med. Lånet er jo dessuten brukt til å bygge opp landsbytelefon-prosjektet, sier Ola Ree.

Ordningen med å gi subsidierte lån ble for øvrig lagt ned 1. januar i fjor. Årsaken er at man anser subsidiert lån for å være konkurransevridende, sier direktør Per Emil Lindøe i NORFUND.

- Vi kan i stedet gå inn med risikokapital. Men det skjer på kommersielle vilkår: Går prosjektet bra skal vi ha vår del av fortjenesten. Det er jo ingen grunn til å subsidiere gode forretningsforetak, sier Lindøe.

”

Her er det mye større muligheter for fortjeneste enn det vi finner i Norge.

Ola Ree, adm.dir. GrameenPhone

Seksuelle overgrep mot flyktninger

Vitnesbyrd fra flyktninger i tre afrikanske land viser misbruk gjort av bistandsarbeidere som representere mer enn 40 organ og organisasjoner, ifølge FN's høgkommissær for flyktninger (UNHCR).

Juan Martinez, talsmann for den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), melder at institusjonen hans sender ut ei klar fordømming mot slike uakseptable handlingar som skadar spesielt sårbare menneske.

Ives Bellego, talsmann for Leger uten grenser (MSF), uttrykte sinne omkring overgrepa, og sa at MSF, som var omtalt i rapporten til UNHCR, ville gjennomføre ei intern

gransking av saka. UNHCR og Redd Barna si etterforskning erklærer at vold og seksuell utnyttning ser ut til å vere utbreidd i samfunna dei besøkte i Guinea, Liberia og Sierra Leone.

Etterforskningsteamet består av ein representant frå kvar av dei to organisasjonane, i tillegg til ein uavhengig konsulent. Dei intervjuar 1500 barn og vaksne og mottok informasjon om alvorleg misbruk utført av 67 individ, som arbeider for organ og ikkje-statlege organisasjonar som tilsynelatande skal verne flyktningar og fordrivne.

«Bytte av sex for pengar eller gaver ser ut til å vere utbreidd, og ma-

Som bytte for sex, blei jenter under 18 år gitt kokeolje, kveite, plastikkfat, medisin, transport, lån, utdanningskurs og fagleg opplæring.

oriteten av barna vi snakka med sa dei kjende til minst eitt anna barn som var involvert i slik utveksling», seier rapporten. Barna ser det ofte som det einaste alternativet for å få tak i mat eller dekke andre nødvendige behov, inkludert ressursar for utdanning. Dei fleste av offera er ungdommar mellom 13 og 18 år. Gjerningsmennene er som regel menn med relativt stor makt og innverknad, har tilgang til varer og tenester, eller har høg inntekt, ifølge etterforskningsgruppa.

Denne relativt velstående eliten inkluderer FN-personell, medlemmer av fredsbevarande styrkar og

tilsette i humanitære ikkje-statlege organisasjonar. I dei tre landa som blei besøkt, var arbeidarar i organ frå internasjonale og lokale ikkje-statlege organisasjonar i tillegg til FN-organ, rapportert til å vere dei vanlegaste gjerningsmennene for seksuelle overgrep mot barn, «ofte med bruk av humanitær hjelp og tenester som skal vere eit gode for flyktningar, som verkemiddel i utnyttinga.» Som bytte for sex, blei jenter under 18 år gitt kokeolje, kveite, plastikkfat, medisin, transport, lån, utdanningskurs og fagleg opplæring, seier rapporten.

50 år med bistand. Men hva skaper utvikling

AV HALLE JØRN HANSEN

HISTORIE Noen grunnleggende erfaringer preger min holdning til bistand og utvikling. Jeg er født i fattig-Norge. Jeg lever 65 år senere i verdens mest velstående land. Jeg fikk trass i et dårlig materielt utgangspunkt en meget god utdanning. Jeg har mesteparten av de siste 40 år arbeidet med solidaritets- og utviklingsoppgaver, støttet frigjøringskamp, vært bistandsadministrator og journalist med arbeidsopdrag i nærmere 90 land.

I alt dette går tankene ofte tilbake til vår egen historie. De første tiltak for et offentlig helsevesen kom med bylegen i Bergen i 1606. 123 år senere fikk vi den første offentlige legestillingen på landsbygda. Like etter 2.verdenskrig fikk vi Helsedirektoratet og en landsomfattende helse og sosialtjeneste.

De første spede tiltak for et offentlig skolevesen kom i 1537, men det varte helt til første del av 1800-tallet før lover og ordninger var så pass gode at de fleste barn kunne gå i skole.

Det norske samfunn opplevde etter hvert i løpet av 1800-tallet en stor kulturell og kunstnerisk utvikling. I 1814 fikk vi som et av de første folk i Europa en grunnlov som fastslo verdiene og prinsippene for et demokratisk samfunn. Men den økonomiske vekst var liten, og utviklingen gikk sakte. Fra 1814 til 1914 rømte nærmere 1 million mennesker Norge som økonomiske flyktninger. De så ingen framtid her.

I de siste 40 år har vi så opplevd en utvikling som har gitt oss stor materiell velstand og sosial trygghet.

Hva vil jeg med dette? Jeg har minst to hensikter. Den ene er at jeg vil fortelle noe grunnleggende om at utvikling tar tid. Den andre er at jeg er lei av all sutringen over at det går så dårlig med bistands- og utviklingsarbeidet. Dels har man glemt læringen fra norsk historie. Dels synes man å vite lite om hvor komplisert utvikling av et samfunn er. Det er mye vanskeligere for fattige folk i fattige land å skape bærekraftig ut-

Tanzanias landsfader Julius Nyerere var for mange nordiske sosialdemokrater selve symbolet på at det var håp for Afrika.

FOTO: NORAD-ARKIV/TORE J. BREVIK

vikling og demokrati i dag enn det var i det norske samfunn i de siste par hundre år.

Nobelprisvinneren i økonomi høsten 1999 var Amartya Sen fra India. I boka «Development as Freedom» argumenterer han tungt for at de menneskelige grunnbehov knyttet til helse og utdanning må være på plass før man kan få en utvikling som er bærekraftig og demokratisk. Sen har lenge vært på leting etter et samfunn i

den fattige del av verden som preges av en aktiv og human stat som er demokratisk, som vil borgernes beste, som vil fordele og som har fått dette til. Han fant dette i delstaten Kerala i India. Han konstaterer at folk flest i Kerala fortsatt har lav gjennomsnittsinntekt, ca 8000 kr. i året, men også at gjennomsnittlig levealder i Kerala på 74 år, er høyest i den fattige del av verden. Offentlig helsetjeneste

norsk bistand – 50 år

har vært en del av politikken i delstaten i mer enn 100 år, og folk flest har et sosialt og helsemessig trygghetsnett som fungerer i hverdagen. Målet om folkeskole for alle i Kerala ble nådd på 1960 tallet, og utviklingen av demokratiet og sikringen av grunnleggende menneskeretter har vært en del av den politiske hverdag i over 50 år.

Da Arbeiderpartiet i 1949 vedtok norsk tilslutning til NATO, var beslutningen forankret i erfaringen fra 1940, den andre verdenskrigen og situasjonen i et Europa der jernteppet var trukket ned. Men vedtaket var samtidig et brudd med nøytralitetspolitikken og med nye tanker om brobygging mellom øst og vest. Det ble av mindretallet i partiet også opplevd som en svekkelse av støtten til FN.

Følgelig ble det behov for å bygge en politisk bro til mindretallet og venstresida. Denne broen skulle være bistandspolitikk bygget på internasjonal solidaritet og støtte til FNs arbeid.

India, den nye selvstendige staten i Sør-Asia basert på Gandhis ikke-voldslinje og statsminister Nehrus sosialistisk demokratiske politikk, ble den første partner.

I 1952 reiste en norsk delegasjon til India. Reisen endte med en avtale med myndighetene i Kerala om bistand til utvikling av fiskeriene og helsevesenet. Samme år bevilget Stortinget 10 millioner kroner til samarbeidet, og året etter gjennomførte man Folkeaksjonen for India i et Norge som fortsatt var preget av gjenoppbygging og fattigdom, og en befolkning som visste lite om India. Det ble like fullt samlet inn mellom 3 og 4 millioner kroner noe som godt tåler sammenligningen med våre årlige tv-innsamlinger i dagens velstands-Norge.

Samarbeidet med Kerala varte i

Bistanden og Norge

AV HALLE JØRN HANSEN

Det begynte med Indiafondets sekretariat i 1952. I 1962 fikk vi Sekretariatet for norsk utviklingshjelp som i 1968 ble til Direktoratet for norsk utviklingshjelp, NORAD. Sommeren 1983 fikk vi med utvidelsen av Willoch-regjeringen vår første bistandsminister, Reidun Brusletten. Departementet for utviklingshjelp (DUH) ble opprettet i 1984, og NORAD ble en intern del av dette. Høsten 1990 bestemte Syse-regjeringen at DUH skulle nedlegges, at NORAD skulle reetableres som et eget eksternt direktorat, og at bistandspolitikken bedre skulle samordnes med den øvrige utenrikspolitikken.

På 1970-tallet spilte norske frivillige organisasjoner liten rolle i gjennomføringen av norsk bistand. Men vinteren 1984 konstaterte bistandsledelsen at betydelige bistandsmidler var ubrukt fra året før, og at de frivillige organisasjonene hadde uutnyttet kapasitet som burde brukes. Noen år senere var utenriksminister Stoltenberg og statssekretær Egeland i førersetet når det gjaldt utformingen og gjennomføringen av viktige deler av norsk poli-

tikk overfor land med konflikt og krig. Utenriksledelsen trengte nye norske partnere. Begrepet «den norske kanal» ble etablert, og noen få norske frivillige organisasjoner og uavhengige institusjoner ble partnere i gjennomføringen av den nye politikken. Dette førte til en sterk vekst i overføringene til frivillige organisasjoner og uavhengige institusjoner.

Den gang man etablerte Indiafondet arbeidet 5-6 mennesker der. 15 år senere da NORAD ble etablert, var det 20-30 mennesker som arbeidet hjemme mens tallet på bistandseksperter og fredskorpser var betydelig flere. I dag, 50 år etter, er det flere hundre som arbeider med utviklingstemaer i UD og NORAD og i de norske integrerte ambassadene. De frivillige organisasjonene som arbeider med lignende oppgaver har til sammen enda flere ansatte hjemme mens de ute i sine programmer og prosjekter sysselsetter mange tusen arbeidere, de aller fleste lokalt ansatte. Våre universiteter og andre høyere læresteder har forskningsprogram og undervisningstilbud i samarbeid med part-

ner i land i sør som omfatter flere hundre lærere og studenter. Forsvaret har etter hvert fått oppgaver i land med konflikt og krig som gjør at også dette er blitt en del av helheten. Næringslivet og industrien er med på måter som ingen kunne forestille seg for bare 25 år siden. Mest iøynefallende er Norsk Hydros og Statoils engasjement i Angola. Disse store industriutviklingsprosjektene har utfordringer for Norge som partner i internasjonalt utviklingsarbeid som trenger mer drøfting.

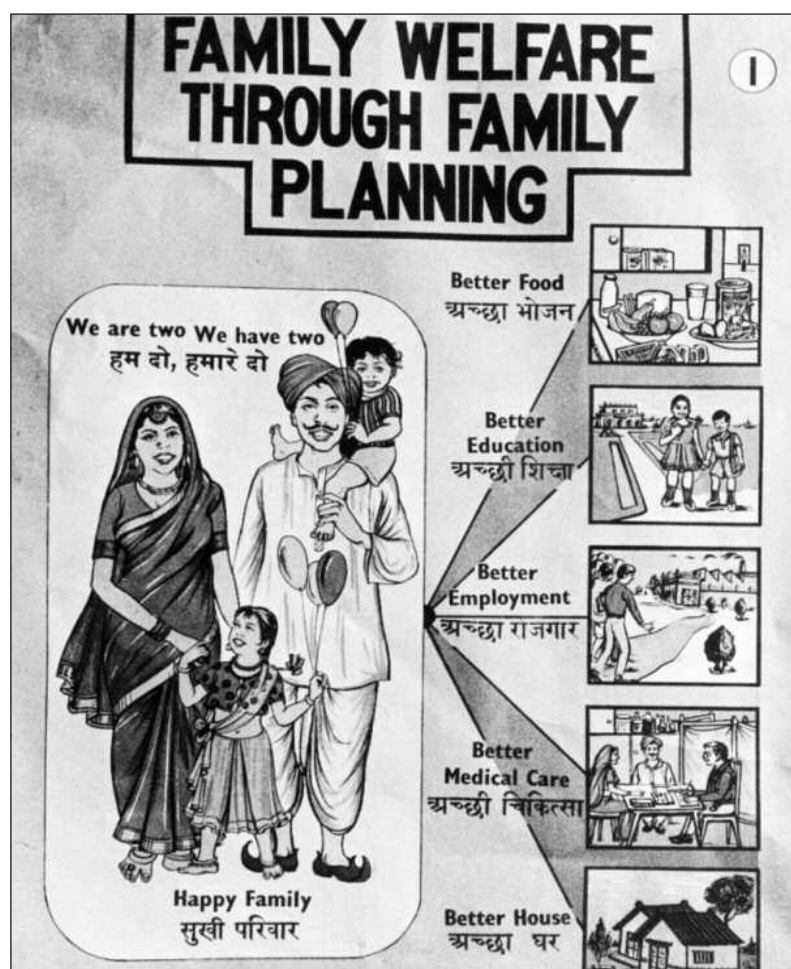
Nærmere 50 000 nordmenn har siden Indiafondets dager på en eller annen måte gjort en jobb ute i internasjonalt utviklingsarbeid. Om lag like mange offiserer og soldater har vært på FN og lignende oppdrag ute. Det betyr over en periode på 50 år om lag 100 000 mennesker. Ingen kunne i begynnelsen forestille seg at det skulle bli slik, men for det norske samfunn er dette en erfaring som har vært god. Den har gjort Norge mer internasjonalt, kulturelt rikere og mer åpent mot den store verden.

ing?

Å erstatte den gamle kystfiskeflåten med større og mer moderne havgående fartøyer var et av målene for norsk fiskeribistand til Kerala.

FOTO: NORAD-ARKIV

Mens fiskerisatsingen i Kerala var langt fra å være vellykket, gikk det langt bedre med prosjekter innenfor helse og familieplanlegging.

FOTO: NORAD-ARKIV/PER L. NILSSON

20 år, og det ble i alt brukt 120 millioner kroner.

Bistandsinnsatsen i Kerala har alltid vært omstridt, og kritikerne har hevdet at nesten alt som ble gjort fra norsk side, var bortkastet. Jeg har hatt flere besøk i Kerala og har snakket med mange mennesker om hva vi bidro med. Innsatsen i helse- og sosialsektoren er akseptert som god. Når det gjelder fiskeriene, er bildet blandet. I de første landsbyene var mye mislykket de første årene, men så maktet man å få til fiske på rekeforekomstene i grunnhavet utenfor Kerala. Det la grunnlaget for et omstridt, men stort fiske med industriarbeid på land for foredling og eksport av reker og fisk som gav Kerala og India store valutainntekter.

Stasjonen for dypvannsfiske i storbyen Cochin var så sent som for 15 år siden fortsatt meget veldrevet, men manglet penger til utvikling av ny teknologi. Jeg tilbrakte en dag på stasjonen, og spurte de eldste arbe-

derne som ennå husket det norske nærværet, hva som var det viktigste som nordmennene hadde bidratt med. De snakket litt sammen, og så kom svaret som var uventet. – Det aller viktigste nordmennene bidro med var arbeidsmoralen, at de ikke gjorde forskjell på folk, at de holdt ord, at de hadde en lederstil som var demokratisk og preget av vilje til samarbeid.

En bra attest.

Så har jeg en opplevelse på Lofot-havet en dag i februar 1984. NORAD hadde i Svolvær et erfaringsseminar om bistand til fiskeriutvikling, og vi tilbrakte en dag på havet. Det ble en stor opplevelse. Våre gjester fra India, afrikanske og latinamerikanske land var fjetret. Det var særlig arbeidsmåten til båtene fra Lofotopp-synet som imponerte, og en deltaker fra Kerala utbrøt:

– Men hvorfor lærte dere ikke oss dette? Det er jo regulering, begrensn- ing og kontroll med ressursene som er vårt største problem, men jeg

har ikke møtt en nordmann i Kerala gjennom 20 år som har fortalt oss om dette.

Denne viktige kritikken av norsk bistand har noe allmenngyldig over seg. Vi har vært tilbakeholdne når det gjelder å dele hva vår historiske erfaring skulle ha lært oss om politisk utvikling og samfunnsbygging i Norden.

Norsk bistand begynte i land i Sør-Asia, men rettet deretter oppmerksomheten mot det østlige og sørlige Afrika. I begynnelsen var det et samspill mellom de nordiske landene, og vi var modellsamfunn for mange visjonære ledere i Sør. Det gjaldt i første rekke Kenya, Tanzania og Uganda, men etter hvert ble det også et nordisk samarbeid om viktig støtte til frigjøringskampen i Det sørlige Afrika og deretter til landene i området etter hvert som de ble frie.

I løpet av 1980-årene ble også Mellom-Amerika et viktig område for norsk bistandsinnsats, og i 1990-årene landene på Balkan og de palestinske områdene.

Bistand eller utviklingshjelp har aldri alene, og vil aldri alene, løse noe problem i noe land, men er et viktig bidrag i helheten når private investeringer, bytteforholdet i internasjonal handel og godt styresett virker sammen på en konstruktiv måte. Det å skape bærekraftig utvikling er et samspill gjennom tid og mellom mange krefter i eget samfunn. Det gjelder framfor alt den politiske viljen og dermed evnen til ressursfordeling og prioritering av satsningsområder. Et samfunn som forsømmer prioriteringen av barn, ungdom og utdanning har neppe noen sjanser. Det samme gjelder for grunnleggende helsetjenester samt i dag kampen mot hiv/aids. Uten at disse basispilarene i samfunnsbyggingen er på plass, hjelper det lite med tung fysisk infrastruktur, og man greier heller ikke å få til demokrati, økonomisk vekst og bærekraftig utvikling.

Disse forhold påvirkes hele tiden og stadig mer i globaliseringens tidsalder av også internasjonale forhold enn de som er nevnt ovenfor, i første rekke spekulasjonsøkonomien og utviklingslandenes gjeldsbyrde.

Det er dokumentert at mye er blitt bedre for mange i bistandens meget korte 50-årige historie (50 år ikke er mer enn et lite punktum på den historiske tidslinje). Men samtidig står det fast at gapet mellom de 20 prosent fattigste og de 20 prosent rikeste i verden aldri har vært større enn i dag. Når det er blitt slik, er det fordi dagens internasjonale økonomiske system produserer ulikhet og dermed stadig større urettferdighet. Selv om tallene varierer fra år til år, så kan vi anslå som et indikativt gjennomsnitt at privat sektor i OECD-landene årlig frigjør om lag 300 milliarder dollar for produktive investeringer. 200 milliarder dollar brukes til reinvesteringer i OECD-området. Den siste tredelen investeres utenfor OECD-området, i hovedsak i Kina og andre øst- og sørøst-asiatiske land.

Det svarte Afrika får bare om lag 1 prosent eller 10 milliarder kroner, og det blir det ingen utvikling av. Da Kenya som «snill gutt i nyliberalisme-klassen», i pakt med kravene fra WTO, liberaliserte sitt handelspolitikk, tålte ikke landets tekstilindustri påkjenningen og 250 000 fattige industriarbeidere ble arbeidsledige. Den slags blir det heller ingen

utvikling av. Når Tanzania bruker tre ganger så mye på å betjene sin gjeld som det bruker til undervisning, helse og sosiale tjenester, så blir det en barriere for utvikling.

Når OECD-landene kan «feire» sitt eget kollektive bistandsjubileum på cirka 40 år med rekord i lav bistand, 2,4 promille i gjennomsnitt, så blir det heller intet bidrag til kampen mot verdens fattigdom og for en bærekraftig utvikling. Fra starten av 1980-årene presset Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken med Reagan og Thatcher som yppersteprester, de fattigste og svakeste utviklingsland til økonomiske strukturtilpasningsprogrammer som radikalt svekket statens evne til å lede samfunnsutviklingen. Det mangler troverdig dokumentasjon på at dette var vellykket politikk. Tvert imot, i de verste tilfellene var den en ren fiasko med produksjon av massefattigdom og samfunnsammenbrudd som resultat.

Det lille landet Botswana i Det sørlige Afrika har samtidig en helt annen historie å berette. Her har det vært bra styresett, og det har fått mye bistand. Landet har samtidig viktige mineralressurser som diamanter og stor kjøttproduksjon som Botswana har fått godt betalt for i det internasjonale markedet. For 35 år siden var Botswana på listen over verdens fattigste land. Nå er Botswana et mellominntektsland med en bra levestandard for folk, og bistanden er nesten helt avvirket.

Til slutt. Noen ord til om Tanzania. Ikke noe land har fått mer bistand fra Norge. Noen av prosjektene vi har vært medansvarlig for, har utvilsomt gått galt. Men norske reaksjonære populistere har selert med ytringen: «Hva du evner, kast av – i det indiske hav,» som en billig og lettvinnt beskrivelse av vårt bidrag til utvikling i Tanzania.

Mange har for lengst glemt at Tanzania ved uavhengigheten i 1963 bare hadde omkring 20 mennesker med akademisk utdanning, og at landet trass i dette i løpet av de neste 15 år maktet å øke lese, skrive og regneferdigheten i befolkningen fra 20 til 90 prosent. Man var opptatt av å utvikle nasjonal kultur og kunst, og man fikk mye til. I den samme perioden utviklet man en politisk kultur som har vist seg å ha stor verdi i senere år. Etter 25 år konkluderte den politiske ledelsen med at ettpartistaten var en dårlig løsning og gjennomførte en politisk endringsprosess til flerpartistyre som de aldri har fått skikkelig kreditt for.

Det samme gjaldt for landets sosialistiske økonomiske eksperiment med staten og det offentlige som nesten enektør. Det var heller ikke vellykket og ble avvirket til fordel for markedet og privat sektor. Tanzania har vært et fredelig samfunn i alle år siden uavhengigheten. Det har stykkevis og delt fått stadig bedre grep både på demokratiets komplekse hverdag og markedets vanskelige vesen. Det siste fra Tanzania tyder på at økonomien er i bedring og bærer bud om vekst og utvikling.

Alt dette har Tanzania maktet i en periode på 39 år. Det meste er bedre i Norge, men ikke alt, og det er fortsatt 565 år siden vi begynte å bygge folkeskolen og 404 år siden vi fikk vår første offentlige bylege.

Artikkelforfatter **Halle Jørn Hanssen** har lang erfaring fra arbeid med norsk bistand og tredje verden-spørsmål. Han er tidligere informasjonssjef i NORAD og gikk i fjor av som generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

Mange har for lengst glemt at Tanzania ved uavhengigheten i 1963 bare hadde omkring 20 mennesker med akademisk utdanning

– Uten «eierskap», ingen utvikling

NORAD-direktør Tove Strand oppsummerer 50 år i en «risikobransje»

NORADs direktør mener at den viktigste lærdom for bistandsarbeidet etter 50 år med norsk bistand, er at landene selv må ha «eierskap» og ansvar for utviklingsprosessen. Hun understreker at bistand er en risikobransje og trøster seg med ord som «Gardermobanen».

• GUNNAR ZACHRISEN

BISTAND – Det viktigste man har oppnådd gjennom 50 år er å bringe flere mennesker ut av fattigdom. Selv om de fattige kan være like mange i antall, er deres andel i befolkningene betydelig redusert, sier NORAD-direktøren.

Hun viser til at det har skjedd dramatiske framskritt – andelen mennesker i utviklingsland som lever for mindre enn en dollar om dagen er redusert fra 29 prosent i 1990 til 24 prosent i 1998. Andelen som dør før fylte 5 år er falt med 40 prosent i løpet av de siste 20 år.

– Samtidig er det en markant positiv utvikling innen utdanning. Antall analfabeter blant voksne har falt fra 38 prosent til 26 prosent i løpet av 20 år, mens grunnskoledekningen i samme periode er økt fra 78 til 90 prosent.

Fallende råvarepriser. – Snakker du nå om utviklingslandene generelt, eller gruppen av minst utviklede land? (Norsk bistand går i all hovedsak til den sistnevnte gruppen og særlig til Afrika, red. anm.).

– Dette er tall for utviklingslandene generelt. I de minst utviklede landene i Afrika ser vi dessverre ikke en utvikling i samme positive retning. Her ser vi at inntektsutviklingen har stått stille eller er blitt forverret. Årsakene til dette er mange: Råvarepriser på et historisk lavt nivå, kriger og borgerkriger, endrede klimaforhold og svake regimer. I de siste årene har landene også begynt å merke de negative samfunnsmessige effektene av hiv/aids-epidemien. Forventet levealder for jentebarn i Botswana er nå på under 40 år, mens den var på over 60 år for noen år siden. Det sier noe om hvor dramatiske effekter aids-epidemien har, og vi må innse at ingen av oss ennå har full oversikt over konsekvensene.

– Midt oppe i disse afrikanske tragediene må det understrekes at det også er noen lyspunkter, ja mange lyspunkter. Noen land har gjennom flere år opplevd sterk økonomisk vekst, blant dem to tidligere norske samarbeidsland – Botswana og Namibia. Bistand fra Norge har her gitt et viktig bidrag, og landene regnes nå ikke lenger som MUL-land men «mellominntektsland». I Namibia har vi vært sterkt inne på fiskerisektoren i mange år – med samarbeid om forskning, forvaltning og fiskerioppsyn. Virkemidlene har vært kompetanseoverføring og institusjonssamarbeid mellom norske og namibiske institusjoner. I dag ser vi at fiskeriene er blitt en næring med betydning for nasjonalproduktet og at 12-14.000 mennesker har sitt direkte utkomme fra næringen.

– Tanzania er det enkeltland som har mottatt mest norsk bistand. Burde vi ikke her sett enda tydeligere effekter av den norske innsatsen?

– Det som er svært positivt med

– Noen ganger finner jeg trøst i ord som «Gardermobanen» og «Operaen», sier Tove Strand.

FOTO: IVAN BRODEY

norsk bistand – 50 år

Tanzania er jo at det har vært et politisk stabilt land og at landet har markert seg som en aktiv pådriver i viktige regionale spørsmål. Når utviklingen på det sosiale og økonomiske området ikke har vært like positiv, så kan det ha mange forklaringer – også at bistandssamarbeidet med internasjonale givere ikke har fungert så godt som det burde gjøre. I en periode synes bistanden å ha vært preget av litt «unyansert støtte». Med det mener jeg at det ble stilt for lite krav til at Tanzania selv måtte ta ansvar for sin utvikling, og giversamfunnet var for tungt inne på implementering og gjennomføring av utviklingsprogrammer. I de senere årene har Tanzania tatt mer grep om planlegging, og vil etter hvert også bli i stand til å sette ønskede reformer ut i livet. Det er positivt å merke seg at Tanzania har

framlagt sin helt egne fattigdomsstrategi, og den vil bli lagt til grunn for framtidig norsk bistand. I tillegg har mange fått en god utdanning blant annet på grunn av norsk støtte til universiteter og høyskoler. Det gjør at Tanzania i dag har et mye bedre utgangspunkt for å styre sin egen utvikling.

– Fra tanzaniansk side er det et ønske om at Norge særlig skal bidra med støtte til sektorprogrammet for utdanning, i kamp mot korrupsjon i en videre kompetansebygging i Finansdepartementet og i forhold til desentraliseringsreformer. Dette er svært interessante og sentrale områder som det vil bli spennende å følge i de nærmeste årene.

– Du bekrefter at bistandsarbeidet i tidligere år ikke har fungert så godt som det burde ha gjort. Enkelte har sogar hevdet at det har vært bortkastede penger?

– Det kan jeg absolutt avvise. Vi kan se med våre egne øyne at veiene som er bygd fortsatt finnes og at

kraftanleggene fortsatt står der. Ingen vet heller hvordan utviklingen hadde blitt uten den bistanden som har vært ytt – det kunne ha betydning en enda vanskeligere situasjon.

– Det er også grunn til å understreke at det er Stortinget som har valgt ut de land vi skal samarbeide med – i praksis land med til dels svært unge demokratier, som mangler nødvendig kompetanse på viktige områder. Det sier jeg for å understreke at dette er en risikobransje. Selvsagt gjør vi og har vi gjort en del feil, men vi lærer av dette. Arbeids- og samarbeidsformer har endret seg mye, basert både på egne erfaringer og forskningsbasert kunnskap.

– Men tross det vil vi fortsette å gjøre feil også i framtida. Så kompleks er de sammenhenger vi arbeider innenfor. Faren er at hvis vi ikke gjør noe feil, så forsøker vi heller ikke å gjøre noe viktig. Vi må ta en del sjanser og gripe en del muligheter når de oppstår. Men vi vil nok fortsatt i en del land oppleve at den utvikling vi møysommelig har prøvd å bidra til noen ganger renner ut i sanden på grunn av samfunnskollaps, krig og naturkatastrofer. Slik er det bare i en «risikobransje» som utviklingssamarbeid. Noen ganger finner jeg også trøst i ord som «Gardermobanen», «Norges Bank», «Operaen» og «Nordkapp-tunnelen». Selv i vårt eget avanserte og teknologiske høykompetansesamfunn hender det nemlig at de økonomiske kalkylene ryker og at ekspertisen «går i baret».

Idéer og penger. – Mer generelt, hva har vært de viktigste lærdommene fra 50 år med norsk bistand? Og i hvilken grad har arbeidsformene endret seg?

– Den viktigste lærdommen er at ingen land kan utvikles utenfra. Det må være en vilje og et engasjement i landet for å bidra positivt til utvikling og fattigdomsbekjempelse. Hvis denne viljen foreligger, så kan bistanden være en viktig støttespiller – i form av ideer og penger. Men vi kan heller ikke være noe mer enn en støttespiller og diskusjonspartner, landet selv må ha eierskap til prosessen – til problemene, gjennomføringen og resultatene.

– En annen lærdom er at bistandsgiveren må søke å bidra til en harmonisk utvikling i samfunnet – av institusjoner og maktforhold. Det hjelper ikke å bidra til et levende sivilt samfunn, hvis det ikke samtidig finnes et statsapparat som fungerer – eller omvendt. Det er også begrenset hva bistand kan bidra med av langsiktige resultater og økonomisk vekst dersom ikke landet selv har et næringsliv som fungerer og at det får tilgang til internasjonale markeder.

– En tredje lærdom er at bistandsgivere må ha en inngående landkunnskap om sine samarbeidspartnere. Når vi snakker om «landene i Sør» er det i virkeligheten en meget grov generalisering, som tilslører en rekke landspesifikke forhold og ulikheter – innenfor kultur, politikk, etniske forhold, ressursgrunnlag og andre ting.

– Dagbladet skrev nylig at Norge gjennom et tiår hadde gitt Robert Mugabe 1 milliard kroner i bistand. Er dette et eksempel på at det er elitene i fattige land og ikke de fattige som sitter igjen med pengene?

– Her er Dagbladet på tynn is. Norsk bistand har gått til å utvikle

”
Det ble stilt for lite krav til at Tanzania selv måtte ta ansvar for sin utvikling.

Zimbabwe, ikke til presidenten eller hans krets. Det har skjedd en tett oppfølging av bruken av bistandsmidler, og vi har i det hele tatt ingen grunn til å tro at det har skjedd noe omfattende misbruk av slike midler. Det var svært gode grunner for å støtte Zimbabwe ved overgangen til svart flertallsstyre. Det som så gradvis har skjedd siden, og særlig de aller siste årene, er at den politiske styringen av landet har blitt helt umulig. Da ryker jo også muligheten til å oppnå resultater via bistand.

- Utfordringen for bistandsgiverne blir jo å se hvordan man skal reagere når utviklingen i den politiske ledelsen i et land bærer i så gal retning. Hvordan reagerer man da? Vi har prøvd med dialog og reaksjoner på samme måte som det øvrige internasjonale samfunn. Vi har prøvd å støtte de krefter som kan stå for en positiv endring i landet. Eksempler på dette er norsk bistand via LO til fagbevegelsen i landet og Universitetet i Oslo sin støtte til universitetet i Zimbabwe. Kort sagt, så har mye vært gjort for å støtte endringsagentene i samfunnet, men like fullt har det gått galt for landet.

- Samtidig som situasjonen i Zimbabwe er spesiell, er den jo også uttrykk for et mer generelt trekk ved de landene vi har støttet i Afrika. Dette er veldig unge demokrati-er. Malawi kvittet seg for eksempel med sin diktator i 1994, mens Mosambik hadde sitt første valg - etter en langvarig blodig krig - i 1995. Hvis man tenker etter hvor lang tid det tok å befeste spilleregler og institusjoner i vårt samfunn, må man regne med at det tar tid også i fattige utviklingsland.

Innblanding? - Det er vel likevel et faktum at det er store forskjeller mellom de fattige og elitene i mange samarbeidsland. Har Norge og andre bistandsgivere vært forsiktige med å stille krav om en bedre inntektsfordeling overfor mottakerlandene, eksempelvis i forhold til at de rike må betale mer skatt?

- Vi tar jevnlig opp dette spørsmålet. I Guatemala for eksempel har et aktivt giversamfunn utøvet et press for at den politiske ledelsen i landet skal følge opp det punktet i fredsavtalen som omtaler dette.

Samtidig er det klart at mange givere opplever dette som vanskelig, siden det kan tolkes som en innblanding i indre forhold. I en del land må vi innse at inntektspotensialet fra skatt er ytterst begrenset, men uansett bør jo potensialet utnyttes.

- En utvikling mot en bedre inntektsfordeling kan jo også bety at en større del av de offentlige budsjetter brukes på utdanning og helse for folk flest?

- Dette griper jo inn i den større diskusjonen om godt styresett som alle land må igjennom i tilknytning til utarbeidelsen av egne fattigdomsstrategier, noe som igjen er en forutsetning for gjeldslette.

- ...men i hvilke land er det vi ser at det brukes en økende andel av de offentlige budsjetter på utdanning og helse?

- Det tror jeg at gjelder i alle våre samarbeidsland. Vi opplever at det er et sterkt fokus på utdanning og helse. I forbindelse med gjeldsletteinitiativene er det lagt sterke føringer for at de midler som frigjøres skal gå til innsats på disse områdene. Vi har også det såkalte 20/20-initiativet, som går ut på at hvis mottakerlandet bruker et beløp tilsvarende 20 prosent av sin brutto nasjonalinntekt til sosial sektor, så vil også vi som givere forplikte oss til å yte minst like mye i bistand. Men la meg legge til - samtidig som vi sterkt understreker behovet for investering i sosial sektor, må vi passe på at landet over tid blir i stand til å finansiere dette selv. Det innebærer at vi må ha mye sterkere fokus på næringsutvikling, og det er et viktig innsatsområde for oss nå.

- Det er jo politikerne på Stortinget som fastsetter målsettingene og de geografiske innsatsområdene for bistanden. Har NORAD noen som helst mulighet til å oppfylle det stadig økende antall mål som politikerne finner på i bistandspolitikken?

- Jeg vil si det slik at jeg ihvertfall er svært glad for at det nå har kommet et vedtak om at vi skal konsentrere oss om færre hovedsamarbeidsland. Det gir oss en mulighet til å følge opp tettere både i forhold til kunnskap, kontroll og dialog med de aktuelle landene. Dermed kan vi

Jeg er svært glad for at det nå har kommet et vedtak om at vi skal konsentrere oss om færre hovedsamarbeidsland.

også gjøre en bedre jobb og være en mer konstruktiv dialogpartner.

- I forhold til oppfølgingen av de enkelte lands fattigdomsplaner kan det ellers være et problem at vi har en del svært spesifikke mål fra norsk side som skal synliggjøres gjennom resultatrapporteringen i bistanden. Eksempelvis kan vi ha en situasjon i et enkeltland der grunnutdanning er godt dekket opp av andre givere, mens det kan være andre sektorer enn grunnutdanning der landets ledelse ønsker en norsk innsats - gjerne utfra at vi besitter en spesialkompetanse. Da kan vi oppleve en målkonflikt, men vanligvis kan dette løses i overensstemmelse med det overordnede målet om å utnytte de samlede ressursene best mulig for å oppnå mest mulig fattigdomsbekjempelse.

Lav investeringsrate. - De nye såkalte «millenniumsmålene» som er fastsatt av FN fastslår at fattigdommen i verden skal halveres innen 2015. Hvor realistisk er det?

- Jeg tror det er bra at verdenssamfunnet har satt seg ambisiøse mål, som store deler av det internasjonale samfunnet er enige om. Men det vil kreve langt større finansielle ressurser enn hva som ytes i dag. Hvis det internasjonale samfunnet øker sin bistand kraftig - til FN's mål om 0,7 prosent av nasjonalproduktene i de enkelte land - er vi et godt stykke på vei, men utfordringene er også enorme. De økonomiske beregningene tilsier at vi må opp i en gjennomsnittlig økonomisk vekst i de fattigste utviklingslandene på 6-7 prosent per år. Per i dag har de samme landene en investeringsrate som tilsier en langt lavere vekst enn dette.

- I denne sammenheng er det også grunn til å minne om at bistand bare er en av flere virkemidler - og det er ikke en gang det viktigste. Private investeringer må til, det må skapes en langt bedre markedsadgang i vestlige land for MUL-landenes produkter, man må fjerne subsidiene på konkurrerende varer fra vestlige land og det må skapes fredelige løsninger på en rekke væpnede konflikter i flere land. Det er på disse områdene de aller største utfordringene ligger.

med åpning av en utstilling. Utstillingen befinner seg for tida i NORADs informasjonssenter.

Det er en innsats vi som nasjon kan være like stolte av som å være av verdens beste på ski.

Kjell Magne Bondevik, statsminister

- Det er i menneskenes sinn kampen for rettferdighet må begynne, sa en engasjert kronprins Haakon Magnus.

FOTO: TERJE BENDIKSBY / SCANPIX

Føler seg ikke truffet

• TOR AKSEL BOLLE

Mange bistandsarbeidere i utviklingsland har svært lite nærkontakt og kjennskap til hvordan de fattige lever, hevdet forfatteren og konsulenten Robert Chambers i forrige utgave av Bistandsaktuelt. Norske frivillige organisasjoner føler ikke at kritikken er trefende for deres medarbeidere.

- Chambers er en nådeløs evaluator. På 80-tallet lagde han en rapport som førte til at Røde Kors la om sine arbeidsmetoder på flere områder. Akkurat denne kritikken følger jeg imidlertid ikke treffer oss. Vi har få folk ute og jobber i stor grad gjennom lokale organisasjoner, sier generalsekretær i Norges Røde Kors Jan Ege-land. Han får støtte av Gro Brækken i Redd Barna.

- Jeg mener at denne kritikken er litt gammeldags. Redd Barna jobber gjennom lokale organisasjoner som vet hvor skoen trykker. De vi har ute styrer ikke det daglige arbeidet, men fungerer mer som bindeledd hjem, sier Brækken.

«Vet mye.» Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp mener også at hans organisasjon har sitt på det tørre. - Våre medarbeidere vet mye om hvordan situasjonen er «på bakken». Samtidig trenger vi kanskje å gi større rom for at våre folk kan besøke prosjektene for å få enda bedre innsikt i det arbeidet som drives. Men jeg mener uansett at denne type kritikk er mer aktuell for store multilaterale organisasjoner, som for eksempel Verdensbanken, sier Sommerfeldt.

Verdifull erfaring. Og nettopp Verdensbanken har tatt problemstillingen Chambers trekker opp på alvor. Siden 1998 har organisasjonen sendt over to hundre av sine ledere på 8-10 dagers opphold i en fattig landsby eller slumområde. Enkelte av bankens regionale enheter har også ordninger for opphold i fattige områder.

Nick van Praag er kommunikasjonsleder for Sentral-Asia og Europa, og jobber ved Verdensbankens kontor i Washington. I 1999 tilbrakte han ti dager i en landsby i Amazonas.

«Kunne ikke gå.» - Oppholdet var en veldig sterk opplevelse. Alle som jobber med bistand vil ha svært godt av en slik erfaring. Selv om jeg tidligere har masse felterfaring, blant annet fra FN, var dette noe helt annet. Her kunne jeg ikke gå, hvis ting ble for slitsomt, forteller van Praag.

Han mener at oppholdet ga han større innsikt i behovene til de menneskene han arbeider med å hjelpe.

- Det var uhyre lærerikt plutselig selv å være den som trengte hjelp. De ti dagene i Amazonas har preget meg, og jeg tror at oppholdet ga meg en ny forståelse av fattige menneskers livssituasjon, sier Nick van Praag.

Kronprinsen hilste bistandsveteraner

• GUNNAR ZACHRISEN

50-år med norsk bistandsarbeid ble markert i Oslo Konserthus 26. februar i år med en sal tilnærmet fullsatt av mennesker, blant dem tidligere NORAD-direktører og en rekke kjente fjes fra norsk bistandshistorie.

- Tusener av norske kvinner og menn har vist oppfinnsomhet og innsats i kampen for en rettferdig verden. Det har omfattet alt fra de minste tiltak i form av kakebaking, basarer og innsamlinger, til gjennomføring av store infrastrukturtiltak i statlig regi, sa kronprins Haakon Magnus i sin tale.

Kronprinsen, som selv planlegger en reise til Mosambik sammen med kronprinsessen, gledet seg over den brede støtten til bistandsarbeidet i det norske samfunnet.

- Ikke minst er det flott å se alle de unge ildsjelene som står på kravene og utfordrer vår selvtilfredshet. Det lover godt for fremtiden, understreket Haakon Magnus.

Statsminister Kjell Magne Bondevik hadde også lovord til de som hadde stått på for norsk bistand. - Det er en innsats vi som nasjon kan være like stolte av som å være av verdens beste på ski, sa Bondevik.

Den sportsinteresserte statsministeren fastslo at mye var oppnådd gjennom 50 år, «men som i toppidretten vi har sett de siste dagene, kreves det slit og utholdenhet».

- Bistandshistorien har flere feilskjær. Men vi har ikke mistet motet. Vi har lært av feilene og vi arbeider videre framover, i visshet om at målet er godt. I visshet om at vi her rett og slett gjør noe som er bra og viktig, sa Bondevik.

Markeringen, som også inneholdt en rekke fremragende kunstneriske innslag fra norske og utenlandske artister, skjedde i anledningen at det er 50 år siden Stortinget opprettet forløperen til NORAD, Fondet for hjelp til underutviklede land. «Jubileet» ble også markert

Moldova – Europas fattigste land

75 prosent av befolkningen lever i fattigdom, men bistanden er mikroskopisk

CHISINAU (b-a): Moldova ligger etter Albania på FNs liste over fattige land. Levestandarden er lavere enn i land i Sør som Zimbabwe, Angola og Sri Lanka. 600.000 har forlatt hjemlandet. Antall hiv-smittede, narkomane og jenter solgt til prostitusjon har eksplodert de siste årene.

• I MOLDOVA:
ÅSHILD ELIASSEN

MOLDOVA De siste ukene har gatene i hovedstaden Chisinau vært preget av massedemonstrasjoner, hvor titusenvis av mennesker har protestert mot myndighetenes forslag om å gjøre russisk obligatorisk i grunnskolen. I Moldova, hvor 70 prosent av befolkningen snakker rumensk, har forslaget vakt sterke følelser. Mange frykter at landet igjen skal komme under russisk innflytelse.

Selv om myndighetene har gått tilbake på forslaget, kostet det innenriksminister Ilie Vancea jobben. Folket krever nå at president Vladimir Voronins ti måneder gamle regjering må gå av, og lover at protestdemonstrasjonene vil fortsette.

Bankerott. Hva har skjedd med Moldova, som på 1960-70 tallet var en av de best stilte sovjetrepublikkene? Hovedleverandøren av vin og champagne, frukt og tobakk og storprodusenten av deler til den sovjetiske militærindustrien, er bankerott. Etter Sovjets fall har industrien og eksporten brutt sammen; kollektivbrukene og de statlige velferdsløsningene er borte. President Voronin har latt markedskreftene råde og har godtatt Det internasjonale pengefondets (IMF) og Verdensbankens krav om privatisering og kutt i statlige ytelser og vel så det: Det nasjonale flyselskapet er allerede privatisert. Teletjenestene og jernbanenettet står for tur.

Uerfarne ministre. – Valget i fjor må tolkes som et protestvalg. Moldova har hatt ni regjeringer siden uavhengigheten i 1991, og er blitt mer og mer skakkjørt: 75 prosent lever under fattigdomsgrensen, sier Anatol Gudim, direktør ved Senteret for strategiske studier og reformer i hovedstaden Chisinau. Han føyer til at Russland har vært Moldovas viktigste marked. I tillegg er Moldova totalt avhengig av energiforsyninger fra Russland.

Imidlertid er hovedårsaken til Moldovas uføre et svakt lederskap. Under Sovjetepoken reiste begavede studenter til Moskva for å få utdanning, og mange kom aldri tilbake. Politisk uerfarne ministre er mer opptatt av å ta vare på seg selv og plassere «sine» folk i sentrale poster. Dette har ført til store sosiale forskjeller og økt korrupsjon. I dagens Moldova er «nyfattede» blitt et begrep i likhet med «nyrike».

– De siste årene har Moldova fått 20 prosent flere nyfattede – i hovedsak folk på landsbygda som ikke har nok jord. Andre som eier jord mangle maskiner og kunnskap om moderne landbruk. Fabrikkarbeiderne som produserte deler til den sovjetiske militærindustrien, har mistet jobbene. Mangel på utdanning og jobber har ført til at over 600.000

Ei seierssikker jente viser v-tegnet foran Moldovas flagg under demonstrasjonene mot kommunistregjeringens planer om å innføre russisk som offisielt språk. C

moldovere har reist til utlandet – for eksempel til Spania, Portugal, Russland, Romania og Tyrkia, fortsetter Gudim. Han forteller at så og si hver familie har en forsørger i utlandet.

77 Moldova har hatt ni regjeringer siden uavhengigheten i 1991, og er blitt mer og mer skakkjørt.

Anatol Gudim, direktør ved Senteret for strategiske studier og reformer

Menneskesalg og narkotika. Men å dra utenlands er ikke like uproblematisk for alle. Mange moldovere er tvunget til å takke ja til illegale jobber med høy risiko. Et økende antall unge jenter ender på bordeller i utlandet, særlig i Makedonia, Kosovo, Albania og Tyskland.

– Det handler i stor grad om jenter som er blitt rekruttert mot sin vilje. Noen er kidnappet, men det vanligste er at falske agenter lokker moldovske ungjenter med jobber innen mote-, restaurant- og reiselivsbransjen. I virkeligheten representerer agentene kriminelle nettverk som handler med jenter i bred skala, forteller Veronica Lupu, en av lederne for et senter som jobber imot salg av kvinner.

– Omfanget av jentehandelen er ikke kartlagt, blant annet fordi myndighetene ikke har anerkjent problemet før nylig, og mange jenter reiser illegalt. I løpet av senterets første måneder har 600 mødre bedt

oss om hjelp til å spore opp døtrene, fortsetter Lupu, og føyer til at det ifølge Verdensbanken er 350.000 kvinner med moldovsk pass i utlandet.

Økt antall hivsmittede. – Dessverre oppdager enkelte som finner igjen døtrene at den egentlige årsaken til at jentene har fått forlate bordellene, er at de er smittet av hiv, bemerkter Lupu. Hun forteller at senteret driver bevisstgjøring og informasjon om jentehandelen.

– I hovedstaden Chisinau og i Bălți – Moldovas nest største by – brer hivsmitten seg som en farsott. Antall hivsmittede i Bălți er 340 per 100.000. Bare Russland, Ukraina og Hviterussland har flere hivsmittede enn Moldova i det tidligere Sovjet. Før 1995 ble hivsmitten i hovedsak overført via sex. Etter 1996 er det registrert flest hivsmittede blant sprøytenarkomane, forteller Gabriela Ionescu, ansvarlig for FNs hiv-prosjekter i Moldova.

– Inntil nå har 70 prosent av de narkomane brukt en lokal opiumsvalmue. Nå går stadig flere over til efedron – et uhyggelig sterkt hjemmelaget narkotisk stoff. Det er de

fattige landenes svar på amfetamin, sier Gabriela Ionescu, som ser på fattigdommen som roten til Moldovas mange onder.

Også visepresident Andrei Cucu erklærer kampen mot fattigdom som den største utfordringen:

– Å skape jobber og nyinvesteringer står øverst på agendaen. Regjeringen satser på å liberalisere handelen, øke eksporten samt jordbruksreformer. Det er for eksempel ingen restriksjoner på oppkjøp av landarealer for utlendinger i Moldova, presiserer visepresidenten, som ikke ser helt mørkt på fremtiden. For Moldova har et særdeles godt jordsmonn og et stort intellektuelt potensiale.

Skrikende behov for bistand. – Behovet for bistand er skrikende i Moldova, poengterer Rolf Aspestrand, assisterende direktør for FNs Utviklingsprogram (UNDP) i Norden.

– Moldova er i vårt nærrområde, men har lavere levestandard enn flere land i Afrika. Norge kan bidra med mye når det gjelder demokratisk styring, sikkerhetspolitiske spørsmål og bekjempelse av hiv og aids. Ikke minst trenger Moldova

mlag 80.000 mennesker deltok i demonstrasjonen.

FOTO: SCANPIX/AP/MARIUS NEMES

bistand til å løse konflikten med Transnistria som brøt ut av Moldova i 1991. Den russiske og ukrainske befolkningen på landstrøpen øst for elva Dniester godtok ikke orienteringen mot Romania, for eksempel innføring av latinske bokstaver og rumensk som statspråk. Vi konstaterer at propagandaen på begge sider har hardnet til de siste månedene. Og fattigdommen øker spenningen ytterligere. Det haster med å få til en internasjonal løsning av konflikten, sier Aspestrand.

Stedlig representant for UNDP i Moldova, Søren Teino, kommer med følgende råd til norske myndigheter:

– Om Norge trapper opp bistanden til Moldova, anbefaler vi direkte hjelp til den fattige befolkningen. For eksempel mikrokreditter til småbedrifter som bakeri, vinproduksjon, grise- kylling og gåsefarmer, sier Søren Teino.

Åshild Eliassen er norsk frilansjournalist.

Familien Prisăcaru i den moldovske landsbyen Mereni forsøker å overleve på det familien selv kan dyrke. Kjøtt, egg, melk og ost har de ikke smakt på ett år.

FOTO: ÅSHILD ELIASSEN

– Barna er vårt framtidshåp

I Moldova – Europas glemte land mellom Romania og Ukraina – mangler folk flest penger til å kjøpe mat, klær, medisiner og skolebøker til barna. I perioder må skolene stenges, fordi elektrisiteten kuttes. Dette er Europa anno 2002.

”

Jeg har mistet troen på alt. Gud hjelpe oss!

Ludmilla Prisăcaru, firebarnsmor

• I MOLDOVA:
ÅSHILD ELIASSEN

Mellom Mercedeser, Ladaer og Moskvitser trekker en hest en fullastet kjerre. På toppen av potet- og kålsekken sitter to pensjonister og hutter i skinnluer og tykke jakker. Det er Moldova i et nøtteskall: Den jevne moldover er uten penger og overlever på middelaldervis med naturalhusholdning, mens privilegerte businessmenn og politikere flatter seg med luksusbiler, champagne og kaviar.

Vi er på vei til landsbyen Mereni utenfor hovedstaden Chisinau og passerer lave malte trehus, omkranset av hager med hauger av maiskolber og tørkede maisblad til fôr. Det første som møter oss i et veikryss før landsbyen, er et utendørs alter.

– Det er et vanlig syn i Moldova. Etter kommunismens fall dyrker folk sin østortodokse tro i full åpenhet over hele landet. Før hadde familiene ikoner skjult hjemme, bemerket Gabriela Ionescu i FNs utviklingsprogram (UNDP), og loser oss til en familie som er med på en nasjonal levekårsundersøkelse.

– Å skape flere jobber står øverst på regjeringens program, lover visepresident Andrei Cucu.

FOTO: ÅSHILD ELIASSEN

Savner kommunisttiden. – Jeg har mistet troen på alt. Gud hjelpe oss! utbryter Ludmilla Prisăcaru (30) straks vi er innom dørstokken i et kaldt, uferdig mursteinshus med sementgolv. Både ektemannen Jurij og de fire barna deres Vadim, (11), Victor (9), Vasile (7) og Nadja (18 måneder) er hjemme. Jurij er vaktmann, men har ikke penger til å betale transporten for å jobbe i hovedstaden Chisinau. Derfor går han hjemme og småjobber for andre på mar-

kene for 100 lei i måneden (vel 100 kr).

– Livet var mye lettere i kommunisttida, da hadde vi råd til både sukker, kjøtt, melk, egg, ost og fisk. Nå har vi glemt hvordan det smaker og må overleve på det vi dyrker selv. Bønner, løk, potet og mais, fortsetter Ludmilla.

Å være uten penger, har mange konsekvenser:

– For fjorten dager siden ble en av sønnene sendt hjem fra skolen, fordi vi ikke har råd til å betale for skolemateriell. Og ikke har vi penger til å kjøpe fødselsdagsgaver til lærerne, noe som går ut over karakterene, mener Ludmilla og trekker et pledd rundt seg.

– Vi er vant til å fryse. 75 lei (rundt 80 kr) fra staten i måneden gir oss ikke råd til reparere gassov-

Kart over Moldova, med russiskdominerte Transnistria (rødt) øst mot Ukraina. Den tyrkerdominerte autonome provinsen Gagausia i sør (fiolett).

nen. Jurij samler ved i skogen, selv om det er ulovlig. Men plukke sopp og bær tør vi ikke på grunn av oppsynsmannen. For en par dager ble en mann som prøvde å stjele kål i nabolaget, slått halvveis i hjel, sier Ludmilla, og går ut av huset. I dag er det varmere utendørs.

Ba ordføreren om hjelp. – Jordstykket er for lite til å dyrke kål, men vi har skaffet oss en hund for å hindre at salat og mais og medisiner blir stjålet fra oss, sier Ludmilla, og føyer til at familien ikke har råd til å kjøpe vanlige medisiner.

– I min fortvilelse gikk jeg til ordføreren og ba om økonomisk hjelp. Men han sendte meg hjem og sa at vi sjøl måtte ta ansvaret for å ha satt fire unger til verden under slike vilkår. Og ungene er vårt eneste framtidshåp. At de skal kunne få seg jobb i utlandet og sende oss litt penger, sier Ludmilla med tårer i øynene.

Til helgen skal landsbyen feire Xram – en tradisjonell religiøs fest, men familien Prisăcaru kan ikke delta.

– Vi har verken festklær eller midler til å lage festmat, er det siste vi hører fra Ludmilla, som er blant de fattigste i landsbyen Mereni.

MOLDOVA

Uavhengighet fra Sovjetunionen: 1991- Moldova er fortsatt med i Samveldet av uavhengige stater (SUS). Etter uavhengigheten innførte Moldova latinske bokstaver og rumensk språk. Det førte til at Transnistria – den østlige landstrøpen mot Ukraina – rev seg løs og erklærte russisk som landets språk. Konflikten mellom Moldova og Transnistria er trappet opp det siste året.

Folketall: 4,4 millioner

Areal: 33,371 kvadratkilometer (som Nordland fylke)

President: Vladimir Voronin (som kom til makten 4. april i fjor etter at kommunistpartiet vant valget).

Økonomi: Moldova, som var et av de best stilte Sovjetrepublikkene, er nå Europas fattigste land. Økonomien har falt med rundt 70 prosent. 75 prosent lever under fattigdomsgrensen.

Eksport: Vin, tobakk, tekstiler. Mesteparten av eksporten går til Russland.

Import: Moldova er totalt avhengig av energiforsyninger fra Russland.

BNP: 380 USD (Albania: 810, Zimbabwe 820, Sri Lanka: 810)

PPP (kjøpekraft): 2037 USD (Albania: 3189, Guatemala: 3674, Sri Lanka: 3279)

Bistand fra Norge: 2001: 7-8 millioner kroner til humanitære prosjekter (hovedsakelig til organisasjonene Hjelp Moldova og Norske Sivilingeniørers Forenings enøk-prosjekt).

OSSE: Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa er til stede i Moldova for å overvåke situasjonen – særlig i forhold til menneskerettigheter og konflikten mellom Moldova og Transnistria.

UNDP: Støtter flere utviklingsprosjekter – blant annet bekjempelse av fattigdom, hiv, aids og narkotika.

Solceller gir leselys i landsbyen

Norske og sørafrikanske bedrifter samarbeider om å gi solenergi til 50.000 hjem

THOHUYANDOU (b-a):

I Afrika er det mange landsbyer som ennå ikke er omfattet av nasjonale elektrisitetsnett. Nå skal 50.000 hjem i nord-provinsen i Sør-Afrika få elektrisitet fra solenergi. Bak prosjektet står det norske firmaet SolEnergy og dets sørafrikanske partner, Solar Vision. De to fant hverandre og har inngått partnerskap gjennom NORADs «matchmaking»-program.

• I SØR-AFRIKA:
GÖRREL ESPELUND

ENERGI Landsbyen Mbahe ligger to mil nordøst for Thohoyandou, like i nærheten av den mektige Krügerparken. Det er her Solar Vision har begynt å sette opp solcellepaneler, som skal gi byens innbyggere elektrisitet.

Programmet er et ledd i den sørafrikanske ANC-regjeringens forsøk på å heve levestandarden på landsbygda. Å gi landsbyer i grisdrengde strøk gi elektrisitet ved hjelp av solceller er foreløpig enklere og rimeligere enn å knytte dem opp til det ordinære nasjonale strømmettet. På tross av landets relative velstand er hele 2,9 millioner husholdninger i Sør-Afrika fortsatt uten elektrisitet.

Leselys for skolebarn. Idet vi går ut av bilen, hører vi musikken fra en radio i et av de runde leirhusene som utgjør landsbyen. Husene er bygd i små klynger på fire eller fem hytter, som ligger tett sammen. Ved alle husklyngene stikker et blått solcellepanel opp.

Philemon Mamagau er en eldre mann med fem barn. Fire av dem går fortsatt på skolen.

- Barna behøver ikke lenger å lese lekser i lyset fra et stearinlys, og det er bra. Dessuten er det billigere med solenergi enn med parafin og stearinlys som vi brukte før, sier han.

Et normalt stort solcellepanel til en husholdning, gir strøm til fire lamper, en radio og en svart-hvit tv. Med regjeringens subsidierte strømtarif betaler brukerne 58 rand i måneden. Tidligere brukte hver husholdning i gjennomsnitt 80 rand i måneden på parafin og stearinlys.

Ønsker brukerne mer strøm, for eksempel til en farge-tv, kan de betale mer og få flere solcellepaneler.

- Vi er tre husholdninger som deler dette solcellepanelet. Alle har en lampe inne, og i tillegg har vi en felles lampe ute. Radioen står på nesten hele dagen, som du hører. Det eneste problemet er hvis det regner i flere dager, for da fungerer ikke solcellepanelene lenger. Bli noe ødelagt sender jeg bare et av barna til butikken, for eieren der har ansvaret for all service av solcellepanelene, sier Philemon Mamagau.

Slipper parafin. Johanna Muyai (32), som vi treffer sammen med sin seks måneder gamle datter utenfor huset deres i Thohoyandou, er en annen entusiastisk bruker av solceller. Solcellepanel som gir henne nok elektrisitet til to lyspærer og en radio.

- Dette er et framskritt for oss. Vi bor i et område som det statlige

Johanna Muyai (32) sammen med sin seks måneder gamle datter utenfor huset deres i Thohoyandou. Hun leier et solcellepanel som gir henne nok elektrisitet til to lyspærer og en radio. Før brukte hun parafin.

ALLE FOTO: PER-ANDERS PETTERSSON

energiutbyggingselskapet ikke prioriterer med utbygging av et elektrisitetsnett. Nå slipper vi å slite med tungvinn, kostbar og illeluktende parafin, sier Johanna.

Den lille butikken er samlingspunktet i landsbyen, og det er her familiene betaler månedsavgiften på solenergien. Butikken hjelper også til hvis det er problemer med den nye teknikken.

Stort potensial. Det var den 1. september i fjor at Philemon Mamagau, Johanna Muyai og rundt 150 andre husholdninger i området ble forsynt med strøm i form av solenergi. De fikk være med på Solar Visions første prosjekt. Prosjektet kan sees som en forstudie, og en mulighet for Solar Vision til å samle erfaringer og kunnskap om forholdene i Sør-Afrika.

Kontrakten som lokket det norske firmaet til å satse i Sør-Afrika, omhandler utbygging av elektrisitetstilbudet til minst 50.000 husholdninger, og at Solar Vision viderefører dette prosjektet i 20 år. Potensialet i Nord-provinsen viser seg å være minst det dobbelte av hva

Sør-Afrika er det rikeste landet i Afrika sør for Sahara. Likevel er 2,9 millioner husholdninger i landet uten elektrisitet.

Philemon Mamagau studerer nyvinningen – elektrisk lys – hjemme i huset sitt i landsbyen Thohoyandou.

kontrakten sier.

- Men det har tatt tid og det har vært en byråkratisk papirmølle å få alle signaturer og godkjenninger fra regjeringen. Nå håper jeg at alt skal være i orden, slik at vi kan begynne på det virkelige arbeidet i midten av januar, sier Magne Vegel, SolEnergy

norske representant i prosjektet.

Fikk partner via NORAD. - Dette er en ren foretakssatsing. Det er ikke en eneste bistandskrone som går til selve solenergi prosjektet. NORAD har matchet oss med et sørafrikansk firma, støttet en forstudie og hjul-

En gutt leker med sin hjemmelagde lastebil. Avstanden er enorm mellom den teknologiske virkelighet på landsbygda sammenlignet med sørafrikanske storbyer.

pet oss med kontakter på det byråkratiske og politiske plan. Det utdanningsprogrammet for solenergi som nå planlegges, skal støttes av NORAD og oss med 1 million kroner hver, fortsetter Vegel.

Han har vært i Sør-Afrika siden januar i fjor for å bygge opp et nytt kontor, ansette personale og drive solenergi prosjektet. Til sammen regner Vegel med at foretaket vil ansette 400 sørafrikanere.

– Jeg har jobbet 18 år med solenergi og 15 år med solenergi prosjekter i Afrika. Fornybare energikilder kan ikke erstatte konvensjonell energi, men det er en fin måte å nå ut til utligjengelige områder. Jeg har arbeidet med vellykkede prosjekter hvor solenergi har blitt benyttet til klinikker, skoler og vannpumper i fattige landsbyer i Afrika, sier Vegel.

Fabrikk i Namibia. Samtidig som de første 150 husholdningene i Mbahe fikk elektrisk strøm, ble den norsk/namibiske solcellepanel-fabrikken, Power 4 Africa, i Namibia innviet.

Vegel forteller at solcellene som brukes i panelene hovedsakelig kommer fra Norge.

– Halvparten av solcellepanelene som produseres i Namibia skal brukes i vårt prosjekt i Nord-provinsen. Resten skal eksporteres til øvrige afrikanske land og til Europa, sier han.

Noen steder i Sør-Afrika har det vært problemer med betaling for den nye elektrisiteten, men i Mbahe, der butikkeieren Philemon Ndou er hovedperson for betaling og service av solcellepanelene, har dette fungert feilfritt.

– Folk kjenner meg her. Betaler de ikke, sykler jeg ut til dem og spør hvorfor. Min far åpnet butikk her i 1938, og jeg tok over i 1997. Når de første diskusjonene om solenergi begynte her i Mbahe, var folk mistenksomme. De trodde ikke på prosjektet, men nå er det annerledes.

Bare i desember fikk jeg inn 20 søknader fra familier som vil ha solcellepaneler. Selv vil jeg pusse opp butikken og få elektrisitet, også har jeg tenkt å søke om å få telefon slik at folk kan komme hit å ringe. Det er neste steg, og det er veldig viktig for folk her og for framtiden.

Görel Espelund er svensk frilansjournalist med base i Cape Town.

FAKTA:

■ Sørafrikanske Solar Vision og norske SolEnergy begynte å samarbeide i år 2000.

■ De to firmaene møttes gjennom NORADs «matchmaking» program som har til hensikt å skape partnerskap mellom bedrifter i nord og sør.

■ Solar Vision er blitt tildelt kontrakten fra den sørafrikanske regjeringen med å forsyne landsbyer i Nord-provinsen med solenergi.

■ Solar Vision og eieren Willy Hook manglet egenkapital, kostnadseffektive solcellepaneler og kompetanse. Dette kunne Norge bidra med.

■ Kontrakten krever at minst 50.000 husholdninger skal forsynes med elektrisitet innen en fem-årsperiode. Prosjektet skal drives videre i 20 år.

FAKTA:

Norge har avsatt om lag fem millioner kroner til klima- og energisamarbeid med Sør-Afrika for programperioden 2000-2004 under den bilaterale miljøvern avtalen. Sør-afrikanske og norske utredningsmiljøer vil bli trukket inn i kompetansebyggende samarbeid.

Kritisk rapport om Afghanistan-bistand

Bistanden som i de seinere år er gitt til Afghanistan har hatt preg av å være «kunstig åndedrett». Det er konklusjonen svenske Sida trekker i en analyse av ulike giveres bistandspolitikk.

• ODD IGLEBÆK

AFGHANISTAN Analysen ble lagt fram like før jul i fjor. Den er en del av arbeidet med å utforme en ny strategi for svensk bistand til Afghanistan 2002-2004. Selve bakgrunnsanalysen tar for seg perioden 1995-2000.

USA og EU er de to klart største givene til Afghanistan. Om førstnevnte heter det at deres hjelp først og fremst er levert i form av hvete, formidlet via Verdens matvareprogram (WFP). Verdien er beregnet til ca. 500 millioner svenske kroner per år.

USA preges av en todelt bistandspolitikk, sier Sida. På den ene siden vil stormakten markere at man ikke er imot det afghanske folket, som sådan. Men på den andre har USA de siste årene også klart markert, at de ikke har vært beredt til å støtte langsiktig oppbygging, i alle fall ikke så lenge landet var under Taliban.

EU litt bedre. Sida mener at EU har vært beredt til å gå lenger enn amerikanerne i forhold til gjenoppbygging og kapasitetsutvikling. Men også fra Brussel er det nødhjelp som har dominert. Verdien av EUs Afghanistan-bistand er beregnet til 500-700 millioner svenske kroner per år.

Den tredje største givene til Afghanistan har vært Japan, men Sida-rapporten mangler analyse på dette punktet.

Sverige er bra. Fjerde største giver har vært Sverige. Sida sier at formålet med svensk bistand har vært: «å

medvirke til langsiktige løsninger på komplekse problemer innenfor rammen av et utviklingsfremmende humanitært tankesett»

Et stykke på vei har Sverige oppnådd dette, men det har blitt mange forsinkelser. Særlig skyldes dette at situasjonen har vært preget av «en kronisk lavintensiv konflikt med gjentatte naturkatastrofer, i et land styrt av et uberegnelige, fundamentalistisk og totalitært islamsk regime». Dette siste ifølge teksten i landstrategien.

Norge også. Når det gjelder Norge, sier Sida at vi er blant de land som har samme synspunkter som Sverige. Også Sveits, Nederland, Canada og Storbritannia kommer i samme kategori. Sistnevnte hadde likevel store problemer med denne tilnærming. Særlig gjaldt det tidsrommet 1998-1999. Årsaken var at den tette alliansen med USA førte til store problemer med Taliban. Det var etter det amerikanske raketangrepet i august 1998, at britene la om politikken.

Under den studerte fem-års perioden det mathjelp som har toppet bistandsoverføringene. Deretter følger nødhjelp i form av telt, klær, hygieneartikler og lignende. På tredje plass kommer tilbakevending av flyktninger. Nummer fire er mine-rydding og fem er helse mer generelt. Relativt lite penger har gått til å utvikle jordbruk og det sivile samfunnet.

Sida konkluderer med at bistanden til Afghanistan mest har hatt preg av «kunstig åndedrett». De peker også på at antallet trengende vil øke fra dag til dag, om ikke politikken drastisk legges om.

For hele analysen – se: www.Sida.se/Sida/articles/9400-9499/9411/Erfaran.pdf

notiser

Akutt matmangel i Malawi

70 prosent av Malawis befolkning på 10 millioner mennesker kan stå overfor en ny sultkatastrofe, advarer Verdens Matvareprogram. President Bakili Muluzi har erklært situasjonen for en nasjonal katastrofe, og bedt om akutt matvarehjelp. Samtidig har myndighetene i Malawi eksportert 60 000 tonn mais til Kenya, rapporterer nyhetsbyrået AFP. Den britiske høykommissæren i Malawi sier at myndighetene må forklare hvorfor mais ble eksportert når landets befolkning mangler mat. Britisk bistand til Malawi ble stoppet tidligere i år på grunn av manglende tillit til myndighetenes styresett. (Kilde: IRINnews)

Hungersnaud rammar Sør-Afrika

SØR-AFRIKA: Nesten fire millioner mennesker i Sør-Afrika er desperate etter matvarehjelp, melder BBC-news. – Det vi ser no er ei menneskeleg katastrofe som drep mange, særleg på landsbygda, seier Malawi sine katolske prestar. Innhaustinga minka opp mot 25 prosent i fjor og situasjonen var spesielt akutt i Malawi, Zambia og Zimbabwe, varsler FNs organisasjon for matvarer og jordbruk (FAO). Det er berre att små lager av hovudnæringsmiddelet, mais, og marknadsprisane overstig det som er overkomeleg for store delar av befolkninga. FAO hevdar at det er været og redusert plantning som er årsak til mykje av svikta. Det er behov for naudhjelpa frå april til den neste avlinga er hausta, seier FN.

Forventa levealder lavare enn før

ADDIS ABEBA: Forventa levealder i Afrika har felle med 15 år dei to siste tiåra. Innan år 2005 vil dei fleste afrikanarar døy før dei fyller 48 år, melder IRIN og BBC-news. Dette er hovudsakleg på grunn av spreiding av AIDS, i tillegg til effektar av kontinuerleg krig og fattigdom. Kvinner og barn er dei mest utsette gruppene, og behova deira må adresserast. Dette kom fram på den fjerde generalforsamlinga til den African Population Commission (APC) om befolkninga i Afrika, i februar 2002. Europearar lever gjennomsnittleg 30 år lenger enn afrikanarar.

Morgan Tsvangirai i løvens gap

Zimbabwes opposisjonsleder kan ha blitt lurt opp i en felle

HARARE (b-a): Like før presidentvalget i Zimbabwe 9. og 10. mars økte spenningen enda noen hakk da president Robert Mugabe anklaget motstanderen Morgan Tsvangirai for å ha forsøkt å ta livet av ham. Enkelte mener Tsvangirai gikk rett i løvens gap da han møtte det kanadiske konsulentfirmaet Dickens and Madson.

ZIMBABWE

• **ALFONCE MBIZWO, ZIMBABWE**
Tsvangirai fra Bevegelsen for demokratisk forandring (MDC) er siktet for høyforræderi etter de skjebnsvangre møtene med konsulentene. Det er en forbrytelse som straffes med døden eller livsvarig fengsel. Mye av bevismaterialet i saken er bragt til veie av det kanadiske firmaet Dickens & Madson. Ifølge påstandene skal Tsvangirai ha hyret dem for å hjelpe ham med et attentat mot Mugabe. Firmaet har stilt til rå-

dighet et videoopptak fra et møte, der Tsvangirai skal ha bedt om å få Mugabe myrdet. Videoen er produsert av journalisten og filmprodusenten Mark Davis, som kalte filmen «Attentat mot Mugabe – Tsvangirai-konspirasjonen».

Benekter påstander. MDC-lederen hevder at han er blitt lurt av Mugabe, som slåss med nebb og klør for å bli sittende ved makten. Tsvangirai ble siktet etter å ha vært inne til forhør hos politiet 25. februar. Han benekter påstandene om attentatplaner.

– Det er åpenbart hvorfor de har siktet meg, mener Tsvangirai. – Vi nærmer oss et presidentvalg, og dette var bare et taktisk utspill for å holde meg utenfor valgkampen. Hvis det ble begått en forbrytelse i desember, hvorfor har de da ventet til noen få uker før valget?

Tsvangirai har imidlertid innrømmet å ha hatt fire møter med det kanadiske firmaet. Firmaet drives av den tidligere straffedømte Ari-Ben Menashe. Mange, selv blant Tsvangirais støttespillere, mener det

”

Det er åpenbart hvorfor de har siktet meg.

Morgan Tsvangirai, presidentkandidat i Zimbabwe

Opposisjonslederen Morgan Tsvangirai risikerer nå dødsstraff eller livsvarig fengsel. FOTO: SØRVIS

er mange usikre momenter i saken. Selv den private pressen og særlig Financial Gazette som vanligvis støtter Tsvangirai, har dratt i tvil hvor klokt det var å møte en figur som

Menashe. Menashe har en tvilsom fortid, og det er kjent at han er en fortrolig venn av Mugabe. Det kan virke som om Tsvangirai gikk rett i løvens gap.

Smarte sanksjoner. I den første uken i februar nektet regjeringen i Zimbabwe å akkreditere lederen for EUs observatørdelegasjon, Pierre Schori fra Sverige. EU-observatørene trakk seg ut av landet, og det hele kulminerte med at både EU og USA innførte «smarte» sanksjoner mot Zimbabwe. Det vil si at politiske og militære toppledere og deres familier har fått innreiseforbud til EU og USA, og deres bankkonti er blitt sperret. Ifølge engelske rapporter kan Mugabes egen formue i utlandet nærme seg 100 millioner dollar.

Både USA og Storbritannia har antydnet at de er i ferd med å spore opp verdiene til Mugabe og medarbeiderne hans, men Mugabe selv sier at han ikke trenger utenlandske banker.

Mange mener at sanksjonene vil ha liten virkning. Ikke minst fordi EU og USA ga nok advarsler til at eli-

Alt klart for valg i et såkalt «demokrati»

KOMMENTAR:
JEAN CHIMHANDAMBA, ZIMBABWE

Opposisjonspartiet nektes å holde møter. Det har problemer med å få avisene til å spre budskapet sitt. Og en ungdomsmilits er blitt opplært til å sperre veier og banke opp alle som ikke har partibok for regjeringens parti. Mørket tetner til i Zimbabwe.

Det er mer enn ti år siden solen skinte like ubønnhørlig på Zimbabwes marker som den gjør i år. Den lange tørketiden har begynt. Nye farmere som har sådd på åkrene sine, får ingen avling i år. Mer enn halvparten av det sørlige Afrikas befolkning lever under fattigdomsgrensen, og tørken kommer til å føre til enda større nød.

Zimbabwerne er allerede i en presset situasjon på grunn av stadig økende priser på forbruksvarer. Det er en prisstigning som primært har hatt politiske årsaker. Men naturen har også bidratt til nøden og stadig mer sult blant folk. I januar og februar når vanligvis regnet sitt toppunkt, men i år har det knapt regnet. Maismel som er Zimbabwes viktigste matvare, er allerede en mangelvare over hele landet.

Halvparten uten jobb. I gatene i Harare, Zimbabwes hovedstad, forteller mange desillusjonerte ansikter en bitter historie. Halvparten er uten arbeid. Nå truer også sulten.

Mot denne triste bakgrunnen går Zimbabwe til valgurnene 9. og 10. mars for å velge sin neste leder. Aldri før har konkurransen om presidentembetet vært hardere. De to hovedkandidatene er den sittende presidenten Robert Mugabe (78) som ønsker enda en periode for Zimbabwe African National Union – Patriotic Front (ZANU-PF), og Morgan Tsvangirai (50) som stiller for Movement for Democratic Change (MDC).

President Mugabe har sittet ved makten siden 1980. På møter hevder han at han ikke klammer seg til makten, men at han må gjennomføre omfordelingen av land før han kan

Stemningen er høy og situasjonen spent foran valget på ny president i Zimbabwe 9.-10. mars. FOTO: SØRVIS

gi fra seg makten.

Morgan Tsvangirai er heller ingen nykomling i politikken, selv om dette er første gang han stiller til presidentvalg. Før han ble leder for MDC som ble dannet i 1999, var han i flere år generalsekretær for Zimbabwe Congress of Trade Unions (ZCTU).

Selv om begge partiene har drevet aktiv valgkamp siden begynnelsen av februar, har det regjerende ZANU-PF lagt beslag på pressedekningen. I motsetning til i de andre landene i det sørlige Afrika, står

”

Vi kommer til å stanse enkelte programmer for å kunne fø vårt folk.

Robert Mugabe, president i Zimbabwe

det ingenting i Zimbabwes forfatning som sikrer de ulike partiene i et valg lik tilgang til offentlige media.

ZANU-PFs valgkamp har fokusert på tre punkter: landspørsmålet som kalles den tredje chimurenga (frigjøringskrig), partiets rolle i kampen for et flertallsstyre i 1980, og kritikk av MDC som en trussel mot flertallsstyre og afrikansk stolthet. Hva partiet har å tilby de desillusjonerte velgerne i fremtiden, er viet liten oppmerksomhet.

Annonser i den statseide avisen

The Herald oppgir man ingen konkrete planer for hvordan partiet vil håndtere den økonomiske krisen, selv om velgerne oppfatter dette som et avgjørende spørsmål. I stedet dreier annonsene seg om president Mugabes personlighet og hans tidligere bedrifter. «Alt dette har han gjort for deg...og han har fremdeles mer å gjøre,» lyder en.

Bank uten partibok. ZANU-PF har samtidig forsøkt å stille Morgan Tsvangirai og partiet hans i et dårlig lys. Regjeringens parti har sammen-

ten fikk tid til å flytte pengene sine før sanksjonene ble innført. Blant kritikere av sanksjonene, er både Sør-Afrika og flere andre SADC-land (Southern African Development Community).

Hva skal jeg med Europa? Tidligere denne uken uttalte Mugabe at han kunne stå imot EUs sanksjoner.

- De sier at de innfører sanksjoner mot ledere så de ikke skal komme til Europa. Hva er Europa? Hva skal jeg med Europa? Vi kan besøke andre land i Asia og Afrika, uttalte han på et partimøte.

EU har også trukket sine observatører ut av landet. Nå er observatører fra SADC, Samveldelandene og sammenslutningen African, Caribbean and Pacific countries (ACP) fremdeles i Zimbabwe. Norge har også 21 observatører i landet. Menneskerettsorganisasjoner, deriblant Amnesty International, har oppfordret observatører til å bli værende for å overvære det avgjørende valget.

Men EUs innføring av smarte sanksjoner mot president Robert

Mugabe og enkelte av hans tjenestemenn (ikke alle) sår splid i Zanu-PF. Nå har Edison Zvobgo, medlem av Zanu-PFs politbyrå, for eksempel sagt offentlig at han ikke kommer til å drive valgkamp til støtte for Mugabe i Masvingo, en de mest folkerike regionene i landet. Støtten Zvobgo nyter godt av i denne regionen kunne ha vært av stor betydning for Mugabe.

På et møte i World Economic Forum i forrige måned ble Sør-Afrikas president Thabo Mbeki fortalt av tjenestemenn fra USA og EU at dersom ikke krisen i Zimbabwe ble løst, ville Mbekis ambisiøse Nepad-plan få et troverdighetsproblem ved G-8-møtet i Canada i juni. Nepad (New Partnership for Africa's Development) har som formål å løse Afrikas styringsproblemer. USAs utsendelse til Afrika, Walter Kansteiner, fulgte opp advarselen til Mbeki da de møttes i Cape Town i februar.

Alfonse Mbizwo er zimbabwisk journalist og med i journalist-nettverket til Sørvis Kommunikasjon.

lignet Tsvangirai med Bibelens Judas og beskyldt ham for å ville selge Zimbabwe tilbake til de gamle koloniherrerne. The Herald har blitt brukt til å trykke artikler mot MDC og Tsvangirai. På møter har president Mugabe sagt at engelskmenne støtter MDC fordi de er imot at landreformen skal iverksettes.

President Mugabe har lovet mat til dem som sulter.

- Vi kommer til å stanse enkelte programmer slik som bygging av veier, dammer og andre ting for å kunne fø vårt folk, har han lovet. Som et ledd i valgkampen deles det allerede ut matrasjoner enkelte steder på landsbygda.

Trakassering og trusler. Regjeringspartiet har også tatt i bruk trusler i valgkampen. En ny ungdomsmilits som ble opplært i fjor under dekke av å være alminnelig vernepliktjeneste, har laget bråk ute blant folk i hele år. Fra hele landet er det rapportert at militsen har satt opp veisperringer, særlig i Mashonaland West som er en høyborg for ZANU-PF, hvor de stanser busser og biler og krever å få vite om passasjerene har partibok for ZANU-PF. Hvis noen mangler et slikt bevis, risikerer de å bli banket opp eller å få bilen ødelagt.

I Harare har militsen vært aktiv i de tett befolkede bydelene. Militisungdommen går til ølhaller og krever å få se gjestenes partibok. Det synges slagord for regjeringspartiet, og alle er nødt til å svare. Hvis de ikke gjør det, risikerer de å bli slått og sparket. Derfor har mange husstander kjøpt partibøker bare for å beskytte seg selv dersom hjemmene deres gjennomskutes.

Avhengig av løpesedler. MDC har hatt en vanskeligere valgkamp enn motstanderen. Regjeringspartiet har vært fiendtlig innstilt, og MDC har ikke hatt samme tilgang til media. Derfor har partiet vært avhengig av å bruke løpesedler og annonser, hovedsakelig i den privateide pressen.

I januar ble det vedtatt nye lover som også har satt kjepper i hjulene for MDC. Med hjemmel i en ny lov om sikkerhet og orden har politiet i enkelte tilfeller forhindret MDC i å holde møter. Den politiske volden, særlig mot MDC-tilhengere, er trappet opp de siste tre ukene.

MDC hevder at en ny lov ved navn General Laws Act lammer valgkampanjen deres. Loven forbyr distribusjon av løpesedler hjem til folk. Siden MDC i stor grad har vært avhengig av løpesedler for å spre budskapet sitt, tar denne loven i praksis kvelertak på kampanjen til partiet.

MDCs valgkamp har hovedsakelig fokusert på å snu den økonomiske nedgangen. Plakater illustrerer hvordan økonomien har blitt knust etter 1985. Partiet lover en omfattende økonomisk reform og gjenreisning som skal sikre at Zimbabwes økonomi kommer på bena igjen og at alle får et levebrød.

Forbedre sosialvesenet. MDC har lovet å nedsette en uavhengig kommisjon som vil sikre at alle zimbabwere kan skaffe seg land uavhengig av politisk tilhørighet. Om matmangelen sier de at de har forhandlet med givere som vil levere mais til Zimbabwe frem til mars neste år.

Tsvangirai sier at en av hovedoppgavene til en MDC-regjering vil bli å forbedre sosialvesenet, slik at det for eksempel gis medisiner til gravide for å forhindre overføring av hiv fra mor til barn.

MDCs valgkamp er dessuten blitt forstyrret av beskyldningene om at Tsvangirai planla et attentatforsøk mot president Mugabe.

Uavhengig av hva som er sant eller ikke sant, har attentathistorien hatt en ødeleggende virkning på partiets image utad. Saken har nok forvirret enkelte velgere.

På grunn av disse hendelsene like før valget, er det vanskelig å spå om utfallet.

Jean Chimhandamba er zimbabwisk journalist og med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

Jonas Savimbi ble truffet av 15 kuler i en skuddveksling med regjeringsstyrker ved Lucusse, 70 mil øst for hovedstaden Luanda.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/RTP

Savimbis død gir nytt fredshåp

Opprørslederen Jonas Savimbis død kan føre til økt press på den angolanske regjeringen om å bruke en større andel av statens inntekter på landets fattigste.

• CAMILLA SOLHEIM

ANGOLA Sist i februar kom meldingen: Lederen av Angolas opprørshær (UNITA) Jonas Savimbi er drept av regjerings-soldater. Fra hovedstaden Luanda melder Norges ambassadør Bjørg Leite om at befolkningen er forsiktede optimister - etter 30 års borgerkrig håper de nå på fred.

- Det er for tidlig å si hvilke konsekvenser Savimbis død vil føre til, men mange forventer at dette kan gi en ny mulighet for fred. Men mye vil avhenge av hvilke valg den militære delen av UNITA vil ta, sier Bjørg Leite.

- Krigen fortsetter. I stor grad dreier det valget seg om å kjempe videre eller å ta imot regjeringens tilbud om å overgi seg og inngå våpenhvile og få fredsavtalen fra tidlig 90-tallet på fote igjen. Foreløpig har UNITAs talsmann i Portugal, Carlos Morgado, sagt at kampen fortsetter.

- Vi vil aldri overgi oss, sa Morgado samtidig som han ikke ville utelukke våpenhvile.

- Om han (president José Eduardo dos Santos, red. anm.) vil erklære våpenhvile, har vi åpenbart en vei mot fred som vi ikke hadde før, sa han til en portugisisk avis ifølge Reuters. FN, USA, Portugal og Sør-Afrika har alle bedt partene innstendig om å respektere fredsavtalen fra 1994.

Fire prosent. I Angola har UNITA i stor grad finansiert sin kamp med inntekter fra diamantsalg, mens regjeringen har smurt sitt krigsmaskineri med oljeinntekter. Helse- og utdanningssektoren mottar kun

rundt fire prosent av midlene på statsbudsjettet.

- Vil Savimbis død føre til økt press på regjeringen om å bruke en større andel av statens inntekter til helse og utdanning?

- Det er det mange som spekulerer på. Krigen har hatt en egen logikk, og det er mange som har livnært seg på den. Det er nå umulig for myndighetene å bruke Savimbi som unnskyldning. Det avgjørende er om det blir en våpenhvile. Da vil presset på myndighetene øke veldig, sier Leite.

- Regjeringen har tidligere varslet valg neste år. Kan dette bli framskutt?

- Det tviler jeg på. Det er en rekke forutsetninger som må oppfylles før man kan si at det kan avholdes et demokratisk valg. Landet trenger en revisjon av grunnloven, en ny valglovgivning, registrering av velgere, en fungerende opposisjon og mulighet til å drive valgkamp. Men når det er sagt, så er det en sterk politisk vilje i regjeringen om å avholde valg, sier Leite.

FAKTA OM ANGOLA

■ Regjeringspartiet MPLA og opprørsstyrken UNITA har kjempet mot hverandre siden landet ble uavhengig fra Portugal i 1975. Etter 16 års borgerkrig inngikk partene en fredsavtale og det ble avholdt valg.

■ UNITA avviste valgresultatet og fortsatte krigen. I 1994 ble neste fredsavtale signert, og en fredsstyrke fra FN ble sendt inn. Men de harde kampene fortsatte, og i 1999 ble fredsstyrken trukket tilbake.

■ Til tross for en økende oljeproduksjon er landet ett av verdens fattigste. Samlet norsk bistand i 2000 var 153,6 millioner kroner.

Klart for nye grensestolper

Kommisjonen avgjør, men trolig vinner Etiopia mest i grensestriden

ADDIS ABEBA/ASMARA (b-a): Rundt 25. mars legger den såkalte uavhengige grensekommisjonen fram sine konklusjoner om hvor grensene mellom Etiopia og Eritrea skal trekkes. Men uansett hva kommisjonen kommer fram til, tyder mye på at Etiopia får mest ut av grensestriden.

• PÅ AFRIKAS HORN:
ODD IGLEBÆK

AFRIKAS HORN For FNs fredsstyrke UNMEE og FN vil dette by på store politiske problemer, selv om de blir til siste grensestolpe er på plass. Uenigheten om grensene ble også klart demonstrert, da FNs Sikkerhetsråd besøkte de to landene og grenseområdene fra 20. til 25. februar.

Mye av bakgrunnen for krigen mellom Eritrea og Etiopia er spørsmålet om hvor grensene mellom de to landene skal ligge. Så lenge Eritrea var i føderasjon med Etiopia, var grensene i praksis ikke noe problem. Men etter Eritreas selvstendighet i 1993 har det blitt stadig viktigere å få avklart spørsmålet. Det viste seg også da krigen brøt ut i 1998. I felten dreide den seg framfor alt om kontroll over grensetraktene.

Det hele har også stor symbolsk betydning. Titusener av ungdommer fra begge sider mistet livet, da de sloss for disse karrige høyfjellsområdene. Om ikke annet, så ut fra dette, må de to lands politiske ledere levere svar på grensetvistene, som vil tilfredsstille deres respektive befolkninger. I verste fall kan ellers opprør true.

Krever Assab. Militært sett er det Etiopia som er kommet best ut av grensetvistene. Alle FN-troppene står på eritreisk side av grensa. I tillegg har Etiopia bitt seg fast i seks lommer som antagelig vil tilfalle Eritrea. Er de dermed fornøyd?

Svaret er både ja og nei. Innad i Etiopia er det store grupper som mener det var feil av Etiopia å gi Eritrea selvstendighet. Særlig ut fra at dette fratok Etiopia direkte adgang til havet. Mindre enn to uker før Sikkerhetsrådet kom til landet, var det også noe så usedvanlig som en uavhengig politisk demonstrasjon i Addis Abeba. Kravet var at Etiopia måtte sikre seg den eritreiske havnebyen Assab.

Etiopia vil beholde. Under Sikkerhetsrådets besøk nylig - der Bistandsaktuelt deltok i pressefølget - la Etiopias statsminister Meles Zenawi stor vekt på grensespørsmålet. I møtet med Rådets medlemmer understreket han at Etiopia ville godta kommisjonens innstilling. Be-

Norges FN-ambassadør Ole Peter Kolby mottas av FN-styrkens leder i Camp Dunn.

FOTO: KEN OPPRANN

”

Etiopia vil ikke godta en avgjørelse fra grensekommisjonen som endrer de faktiske forhold på bakken.

Solomon Enkway, president i Etiopias regionparlament i Tigray.

tingelsen var at den var «juridisk, ikke politisk begrunnet».

At dette betyr at Etiopia ønsker å bli hvor de nå er, ble enda tydeligere demonstrert da Sikkerhetsrådet kom til den gamle byen Axum, bare noen mil fra grensa.

- Etiopia vil ikke godta en avgjørelse fra grensekommisjonen som endrer de faktiske forholdene på bakken, understreket Solomon Enkway, president i parlamentet i grenseregionen Tigray. Ingen var i tvil om at hans budskap var klarert med ledelsen i Addis Abeba.

Press fra Eritrea. Også i Eritrea sier landets ledelse at den i prinsippet vil godta kommisjonens innstilling. Samtidig gjorde president Issaias Afwerki det klart overfor Sikkerhetsrådet at FN-styrkene må ut av Eritrea - og det «i løpet av noen måneder» - etter at kommisjonens innstilling er klar. Eritrea har også gått til innkjøp av to nye Mig-jagere, og to til skal være bestilt. Ingen soldater er demobilisert.

Presidentens holdning vil i praksis også bety at FN-styrkene må ut av landet i løpet av høsten. Men ingen fra FN mener at det er aktuelt. Det vises til UNMEEs mandat som fastslår at FN-soldatene skal være der til sivilbefolkningen har flyttet tilbake til grenseområdene, til de er ryddet for miner og til arbeidet med å mar-

kere grensa er gjennomført.

«Vi blir her til siste grensestolpe er på plass», lød budskapet mer uformelt.

Offisielt ønsker Sikkerhetsrådets utsending ikke å kommentere president Issaias utspill om UNMEEs hjemreise: - Det blir for hypotetisk, sier Norges FN-ambassadør Ole Peter Kolby som i mars skal «styre butikken» i Sikkerhetsrådet under det norske formannskapet.

Han understreker at FN må ta en sak av gangen: - Først får vi se hva grensekommisjonen kommer fram til, og deretter får vi diskutere videre tiltak, sier han.

Dyrere avtale. Avtalen om våpenhvile mellom Etiopia og Eritrea ble inngått en drøy måned etter at Etiopia hadde invadert Eritrea. Det eritreiske troppene hadde flyktet mot nord, og det var Etiopia som militært sett var den klart sterkeste parten. Dermed ble det også Etiopia som dikterte de viktigste delene av våpenhvilen. Sikkerhetssona ble for eksempel liggende helt og fullt på eritreisk territorium.

Realiteten er også slik at de etiopiske styrkene ikke fullt ut har seg trukket tilbake, til der de var før krigshandlingene tok til våren 1998. Tropper fra Etiopia okkuperer fortsatt områder som høyst sannsynlig vil tilfalle Eritrea, når grensekommisjonen legger fram sine konklusjoner.

Samlet er det snakk om seks «lommer», som etiopierne har satt seg fast i. Disse «lommene» har et areal på om lag 1500 kvadratkilometer.

Samlet er det snakk om seks «lommer», som etiopierne har satt seg fast i. Disse «lommene» har et areal på om lag 1500 kvadratkilometer.

NORGE I NØKKELEROLLE

■ En 30 år lang frigjøringskrig førte til Eritrea ble opprettet som egen stat i 1993. Fra 1952 og fram til 1991 var Eritrea i en påtvunget føderasjon med Etiopia. Etiopia har alltid vært en selvstendig stat med unntak av italiensk okkupasjon under den andre verdenskrig.

■ Etiopia har en befolkning på vel 60 millioner. Eritrea har ca 3,5 millioner innbyggere. Hæren i Etiopia ble anslått til ca. 400 000 mann før demobilisering. For Eritrea er de væpnede styrker anslått til 300 000 soldater.

■ Et ledd i avtalen om våpenhvile mellom Etiopia og Eritrea er at en FN-styrke skal kontrollere en 25 km bred sikkerhetszone mellom de to. Sonen ligger i Eritrea. FN har et samlet personell på drøyt 4000 personer i de to landene. Fredsstyrken kalles offisielt for United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea (UNMEE).

■ Det er FNs Sikkerhetsråd som fastsetter mandat og oppdrag for UNMEE. Det inngår som en del av arbeidet med Afrikas Horn. Norge har som oppgave å være Rådets ledende nasjon for denne del av verden.

Enighet i grensekommisjonen

Grensekommisjonen er et ledd i fredsavtalen fra 12. desember 2000. Her heter det at kommisjonen skal være nøytral, og den skal ha fem medlemmer. To er utpekt av hver av partene, mens lederen, Sir Elihu Lauterpachter, er utpekt av Den internasjonale domstolen i Haag. Mandatet for kommisjonen er å fast-

sette grenselinja og å markere grensene i henhold til internasjonal lov og avtaler inngått i 1900, 1902 og 1908 mellom Etiopia og Italia, koloniherrn i Eritrea.

Stor spenning har bygd seg opp om kommisjonen. Først het det seg at den skulle komme med sin innstilling 28. februar, men at denne

ble utsatt av «tekniske» årsaker. Men dette avvises nå av kommisjonens talsmann Dave Ratcliff.

Til Bistandsaktuelt sier han at det ikke er snakk om forsinkelser, men om de siste redigeringer. Han sier også at der ikke er noen uenigheter innad i kommisjonen.

Høyspent i «Tana»

Men de militære støtter trolig Ravalomanana

Madagaskars president Didier Ratsiraka innførte i forrige uke militær unntakstilstand og portforbud i området rundt hovedstaden Antananarivo – også kalt «Tana». Opposisjonsleder og selvutnevnt president Marc Ravalomanana svarte med å offentliggjøre sin parallellregjering.

Selvutnevnt president Marc Ravalomanana.

MADAGASKAR

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE «Thrilleren» om hvem som skal ha makten på Madagaskar etter valget 16. desember i fjor har nå pågått i over to måneder. Øya med sine om lag 16 millioner innbyggere er totalt uten styring, og den over én måned lange generalstreiken og de daglige massedemonstrasjonene har lammet landets økonomi.

Situasjonen beskrives som et maktvakuum, hvor de fleste departementene har stengt.

Første uken i mars inntok imidlertid Marc Ravalomanana og hans regjering regjeringskontorene med de militære som passive tilskuere. Dette skjedde mens Ratsiraka hadde

”

Ratsiraka kan sende militæret mot oss, men dersom folket ikke vil ha ham, kan han ikke gjøre noe.

Andre Razafindrakoto, demonstrant i Antananarivo

innført militært styre i hovedstadsprovinzen Antananarivo for å igjen få «ro og orden i landet».

Ratsiraka overga makten i provinsen til general Leon Claude Raveloarison, og klarte dermed å gå utenom erkefienden, borgermesteren i Antananarivo, opposisjonsleder Marc Ravalomanana. General Raveloarison fikk vide fullmakter til å slå hardt ned på lovløshet og anarki. Spørsmålet nå er hvem de militære er lojale overfor – Ratsiraka eller Ravalomanana. Men jo lenger tid det går før demonstrantene blir møtt med soldater og militært materiell, desto mindre trolig er det at folkets protest vil ende med vold.

Egen Ravalomanana-regjering. Parallelt med at Ratsiraka forrige fredag kunngjorde at han ikke hadde noe annet valg enn å overføre makten til de militære i hovedstadsprovinzen for å få bukt med lovløsheten, offentliggjorde Ravalomanana navnene på de 17 ministrene i sin «parallellregjering». Han sa også at

han ikke brydde seg om at det var blitt innført unntakstilstand.

Fra før har den populære opposisjonslederen og tidligere borgermesteren i hovedstaden Antananarivo utnevnt seg selv til president og utnevnt Jaques Sylla til sin statsminister. Ravalomanana understreker at «disse ministrene representerer hele Madagaskar». Ved offentliggjøringen manglet navnene på postene som utenriksminister og forsvarsminister, og det går rykter om at disse stillingene kan gå til henholdsvis utenriksminister og forsvarsminister i Ratsirakas regjering, ettersom begge har markert seg i klar disfavør til president Ratsiraka.

Mot slutten? Ratsiraka, som har sittet som president siden 1975, med unntak av noen få år på begynnelsen av 90-tallet, har møtt massiv motstand fra befolkningen etter at resultatene fra første valgongang 16. desember ble offentliggjort. Ifølge opposisjonen, som innhentet resultater direkte fra landets ulike valgkretser,

vant Ravalomanana med klar margin og mer enn 50 prosent av stemmene. Regjeringen hevdet på sin side at ingen av kandidatene hadde stort nok flertall og at det måtte avholdes en annen valgrunde. Samtidig nektet den å oppgi valgresultatene fra de enkelte valgkretsene for å underbygge påstanden.

Sterke protester. Demonstrantene på 13. mai-plassen i hovedstaden Antananarivo sier at de vil protestere helt til Marc Ravalomanana lovlig sitter med makten.

– Jeg har hatt nok av Ratsiraka. Jeg har gitt livet mitt til Gud og Ravalomanana fordi han ønsker å forandre Madagaskar, sier den offentlig ansatte Emeltine Razafindrakoto til BBC.

– Ratsiraka kan sende militæret mot oss, men dersom folket ikke vil ha ham, kan han ikke gjøre noe. Vi blir her uansett, supplerer Andre Razafindrakoto.

Folkemassene i hovedstaden jublet da opposisjonsleder og selvutnevnt president, Marc Ravalomanana, i forrige uke presenterte sin «parallellregjering».

FOTO: SCANPIX/EPA PHOTO AFPI, PEDRO UGARTE

– Kan raskt bli norsk samarbeidsland

Statssekretær i Utenriksdepartementet Olav Kjørven følger nøye utviklingen på Madagaskar. – Dersom regjeringsskiftet skjer på en ryddig og avklart måte, og det demokratiske grunnlaget for et skifte er til stede, kan Madagaskar raskt bli norsk samarbeidsland, sier Kjørven.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE Men Kjørven slår fast at sjansen for at landet igjen skal bli et samarbeidsland er langt større dersom opposisjonsleder Marc Ravalomanana sitter med makten, enn om sittende president Didier Ratsiraka skulle klare å klore seg fast.

– Det er ikke vi som velger, og dersom man gjennom en ryddig prosess kan få til en folkeavstemning eller en annen valgongang, kan vi ikke ekskludere Ratsiraka-regimet. Men samtidig har han ikke akkurat utmerket seg ved å ha et

”

Det går an å antyde at utsiktene for et mer utstrakt bistandssamarbeid vil se bedre ut med et skifte på Madagaskar.

Olav Kjørven, statssekretær i Utenriksdepartementet

godt styresett. Det går derfor an å antyde at utsiktene for et mer utstrakt bistandssamarbeid vil se bedre ut med et skifte på Madagaskar, sier Kjørven, som understreker dette i så fall må skje på en ryddig og demokratisk måte.

Norsk bekymring. Olav Kjørven sier at regjeringen er bekymret over utviklingen på Madagaskar etter gjennomføringen av første valgongang 16. desember i fjor.

– Gjennom ulike kanaler har vi oppfordret partene til å finne en forhandlingsløsning som gir grunnlag for en demokratisk avklaring av hvem som skal ha makten, sier Kjørven.

Norge tok siste uke i februar opp situasjonen på Madagaskar i FNs sikkerhetsråd.

– Flere aviser på Madagaskar skriver at landet føler seg glemt av verdenssamfunnet. Forstår du dette synspunktet?

– Ja, jeg har forståelse for at de føler seg litt glemt. Landet har ingen strategisk betydning, er ikke medlem av SADC og faller på mange måter utenfor. Men jeg tror at verdens-

samfunnet nå er blitt oppmerksom på Madagaskar, sier Kjørven, som velger å være optimist med tanke på utviklingen videre på Madagaskar.

– Landets historie viser at befolkningen her klarer å komme fram til fredelige løsninger. Jeg velger å tro at dette skjer også denne gang, sier Olav Kjørven.

Aktiv kristen-lobby. Norske misjonsorganisasjoner, med Bistandsnemndas generalsekretær Øyvind Dahl i spissen, har lenge ivret for å få Madagaskar med som norsk samarbeidsland – og lobbyarbeidet for «misjonsøya» har blitt intensivert etter at KrF kom med i regjeringen.

Stoltenberg-regjeringen og daværende utviklingsminister Anne Kristin Sydnæs unnlot å ta landet med sin liste over samarbeidsland i fjor høst. Dette ble delvis endret etter at Bondevik-regjeringen la fram sin tilleggs melding, der man åpnet opp for å ta Madagaskar inn i varmen dersom man så en positiv utvikling i landet.

DETTE HAR SKJEDD:

- 16. desember 2001: Presidentvalg.
- 7. januar 2002: Opposisjonen mener det har skjedd omfattende valgfusk. De daglige protestene begynner.
- 25. januar 2002: Valgresultatet blir annonsert. Ifølge myndighetene har ingen av kandidatene fått over halvparten av stemmene i første valgongang, slik at det må arrangeres en annen runde.
- 28. januar 2002: Opposisjonens streikeaksjoner starter.
- 22. februar 2002: Ravalomanana utnevner seg selv til president. Ratsiraka svarer med å erklære unntakstilstand.
- 27. februar 2002: De første voldelige sammenstøtene finner sted i hovedstaden Antananarivo.
- 28. februar 2002: President Ratsiraka innfører militær unntakstilstand i hovedstaden.

– Farlig spill i Kashmir

Kjent indisk fredsforsker refser «sjåvinistiske» myndigheter

NEW DELHI (b-a): India hisser opp krigstemningen rundt Kashmir-konflikten ut fra egne militær-politiske interesser. Men et økt konfliktnivå kan føre til et ubehagelig søkelys på landets politikk overfor Kashmir, spår fredsforskeren og samfunnsforskeren Achin Vanaik. Han er bekymret over at opprustningen stjeler ressurser fra kampen mot fattigdom både i India og Pakistan.

• TORE LINNÉ ERIKSEN

Kashmir-konflikten har røtter tilbake til 1947, da India ble delt og staten Pakistan opprettet. Konflikten har flere ganger ført til krig mellom de to nabolandene. De siste månedene har spenningen blusset opp igjen, og mange frykter en storkrig mellom de to utviklingslandene, som siden 1998 også er blitt atomvåpenmakter.

Samfunnsforskeren Achin Vanaik mener India i kjølvannet av bevegelsene 11. september i fjor hadde forventet større internasjonal oppmerksomhet omkring de terrorhandlingene som landet selv har vært utsatt for, og som organisasjoner med base i Pakistan bærer hovedansvaret for.

I stedet viste det seg at USA hadde mest bruk for Pakistan i sitt afghanske korstog, og med ett stod den pakistanske presidenten – som leder et militærstyre – fram som de vestlige lands yndling. Det skapte mye bitterhet i India, sier Vanaik. Han er kjent som en radikal kritiker av dagens indiske regjering, og har utgitt en lang rekke bøker om atomopprustning og indiske samfunnsforhold.

Krigshysteri. Et nytt slag mot India kom med terroristangrepet mot Parlamentet 13. desember i fjor, som er blitt brukt av den indiske regjeringen til å piske opp krigshysteriske stemninger. Ved å bringe de to landene så nær en skjebnesvanger krig som mulig, mener Vanaik den indiske regjeringen håper at Pakistan skal utsettes for hardt internasjonalt press for å stanse terrorisme og ytterliggående islamisme. Den kjente forskeren mener indiske myndig-

”

BJP forsøker å spille på nasjonalisme og militarisme, med sterke anti-muslimske overtoner.

Achin Vanaik, fredsforsker og samfunnsforsker.

En muslimsk kvinne fra byen Srinagar i Kashmir trøstes av sin nabo etter at indiske sikkerhetsstyrker har arrestert sønnen hennes 20. februar i år. Sønnen er mistenkt for å være geriljasympatisør.

FOTO: SCANPIX/AP/RAFIQ MAQBOOL

heter i alle fall håper å oppnå flere pakistanske innrømmelser ved å holde krigsfarens åpen.

– Den høye beredskapen langs grensa innebærer selvsagt en risiko for at situasjonen kan komme ut av kontroll. Dette bekrefter det som både indiske og pakistanske fredsbevegelser lenge har hevdet: Atomopprustningen bringer verken stabilitet eller «terrorbalanse». Målet burde isteden være et Sør-Asia som atomvåpenfri sone, sier Vanaik.

Hindusjåvinisme. – Den indiske regjeringen spiller vel også et høyt spill av innenrikspolitiske grunner?

– Det er vel kanskje her vi finner hovedforklaringen på krigshysterien. Den indiske regjeringen ledes av et hindusjåvinistisk parti – Bharatiya Janata Party (BJP) – som forsøker å spille på nasjonalisme og militarisme, med sterke anti-muslimske overtoner. Sterke krefter i partiet ønsker seg et mer autoritært og hindufundamentalistisk samfunn, der et-

hvert kompromiss med Pakistan framstilles som et knefall for «onde krefter». BJP håpet på at dette ville gi resultater ved viktige delstatsvalg som ble avholdt nå i februar, men slik gikk det heldigvis ikke. Men i likhet med andre deler av verden ønsker den indiske regjeringen å bruke 11. september til å sette likhetstegn mellom alle former for opposisjon og terrorisme. Den har lagt fram et utkast til en anti-terrorlov, som går langt i å kneble sivile og demokratiske rettigheter. Forslaget har støtt på mye motstand, men regjeringen håper å kjøre det gjennom i en overopphetet atmosfære.

Mer militærmakt. – Du har pekt på farene ved økt militarisme. Er dette en reell trussel i det indiske samfunnet?

– Ja, så avgjort. Hittil har India på mange måter bevart demokratiske trekk, hvor de militære – i motsetning til i Pakistan – har spilt en forholdsvis underordnet rolle. Med

krigsforberedelser og nasjonalistiske stemninger har militærapparatet fått bedre spillerom for kravet om videre opprustning. Det viste seg også da statsbudsjettet ble lagt fram 28. februar. Både Russland, Israel, Storbritannia og USA presser på for å levere de mest moderne – det vil si mest ødeleggende – våpnene. I tillegg til å bidra til opprustningsspiralen, er jo dette en økonomisk katastrofe i et land hvor flere hundre millioner lever på sultegrensa. Trass i en viss økonomisk vekst for tida, blir de fattige stadig flere og stadig fattigere.

– All oppmerksomheten omkring konflikten med Pakistan fører uten tvil til at sosiale og økonomiske spørsmål blir skjovet ytterligere i bakgrunnen. Dyppest sett er det her vi finner den alvorligste tragedien.

Kritisk søkelys. – Hvordan påvirkes selve Kashmir-spørsmålet av den tilspisete konflikten?

– Her finnes det som kjent ingen lettvinde løsninger, men så lenge krigstrusselen er reell er det vanskelig å få til en nødvendig dialog mellom India og Pakistan. Som alltid er det befolkningen i Kashmir som lider mest. De er utsatt både for voldshandlinger fra infiltrerte terrorister og fra de indiske militær- og politistyrkene på stedet.

India har så langt hevdet at Kashmir-spørsmålet er et anliggende mellom de to landene, og har avvist mulighetene for samtaler eller forhandlinger på et høyere internasjonalt nivå. Men denne holdningen blir det stadig vanskeligere å få forståelse for, hevder Vanaik.

Ønsker mer kritikk. Etter atomsprenningene som India og Pakistan gjennomførte i 1998, er faren for en storkrig i området noe som selvsagt berører det internasjonale samfunnet, mener han.

– Mer oppmerksomhet omkring Kashmir kan føre til et mer kritisk blikk på den politikken som de indiske makthavere fører, med overgrep mot menneskerettigheter og lite respekt for lokalbefolkningens interesser. Det er ikke akkurat en slik oppmerksomhet den indiske regjeringen ønsker, men det kan likevel bli resultatet. Det er i så fall et steg i riktig retning, sier Achin Vanaik.

Tore Linné Eriksen er forsker og spesialist på tredje verdens-spørsmål. Han er for tiden bosatt i New Delhi.

Forlenget unntakstilstand etter opptøyer i Nepal

Myndighetene i Nepal har forlenget landets unntakstilstand med nye tre måneder etter omfattende opptøyer mellom maoistopprørere og regjeringsstyrker. Flere hundre skal være drept de siste ukene, de fleste politi og soldater.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Minst 3000 mennesker har mistet livet i Nepal under maoisopprøret de siste seks årene, hvor formålet er å erstatte landets konstitusjonelle monarki med en kommunistisk republikk. Etter at fredssamtalene

Antall fattige er blitt fordoblet siden 1976 – fra 4,6 millioner til nesten ni millioner mennesker.

mellom maoistene og myndighetene brøt sammen i fjor, har kampene tiltatt. Myndighetene sier de vil opprettholde presset overfor maoistene, og har økt forsvarsbudsjettet med flere titalls millioner dollar. Mange mener imidlertid at konflikten ikke kan løses militært, men ved hjelp av samtaler.

42 pst fattige. Samtidig øker antall fattige i Nepal. Ifølge FNs utviklingsprogram (UNDP) sin Nepal Human Development Report 2001 lever fremdeles 42 prosent av befolkningen i Nepal i fattigdom. Nepal, som er ett av Norges hovedsamarbeidsland, er derfor fremdeles ett av verdens fattigste land. I Sør Asia er det bare

Bangladesh og Bhutan som har lavere menneskelig utvikling. Landet preges dessuten at store regionale forskjeller, der fattigdommen på landsbygda er nesten dobbelt så høy som i byene. Antall fattige er blitt fordoblet siden 1976 fra 4,6 millioner til nesten ni millioner mennesker.

Skarp kritikk. Rapporten kommer med skarp kritikk av nepalske myndigheter. FN-organisasjonen peker på at svake styringsinstitusjoner har ført til for dårlig implementering av fattigdomsstrategiene. Dessuten har ineffektivitet, korrupsjon og sløsing i offentlig sektor redusert ressursene til spesifikke fattigdoms-

reducerende tiltak.

Ifølge UNDP er mangelen på makt til lokale myndigheter Nepals «missing link». Rapporten mener derfor at myndighetene må revidere hele sin tilnærming og ressurspraksis, og lage en nasjonal handlingsplan for å få til økt desentralisering hvor lokale myndigheter blir involvert i avgjørelsene, lærer økonomistyring og får økte bevilgninger. Dette, sammen med sivil mobilisering på grasrota slik at folk blir klar over og i stand til å si i fra om sine behov, kan gjøre befolkningen i stand til å jobbe sammen med de lokale myndighetene og å gjøre noe med fattigdommen.

Fredshåp i Sri Lanka

...men skeptisk president kan velte hele fredsprosessen

COLOMBO (b-a): En snurt president og fortsatt gerilja-aktivitet i nord har skapt bekymringer i Sri Lanka i ukene etter den historiske våpenhvileavtalen.

• I SRI LANKA:

ATLE INGEBRIGTSEN

Lysset går langs hovedveien mellom Kandy og Colombo, og vi stopper på en enkel restaurant, opplyst av et par lyspærer. Bak huset durer 550-dollars-generatoren innehaveren med nød og neppe hadde råd til å kjøpe. Men han er heldig, langt de fleste må nøye seg med stearinlys.

- Strømsparingen viser dere utlendinger hvor elendig styrt dette landet er, sier Nishan Jayasuriya, markedssjef i plastkonsernet Arpico i Colombo.

Han har sluttet å følge med på politikken. Symptomatisk for den 19 år lange krisetilstanden er at den jevne srilanker lar seg engasjere mer av elkutt enn av fredsforhandlinger.

LTTE fraktet våpen. En håndgripelig episode som likevel opptar både presse og lokalbefolkning etter at våpenhvileavtalen trådte i kraft, er sjøslaget mellom småbåter fra den tamilske LTTE-geriljaen og marinefartøyer fra regjeringsstyrkene. Den blodige skuddvekslingen i havet utenfor nordøstkysten fant sted bare ett døgn før avtalen ble undertegnet, og bekreftet mistanken om at LTTE har drevet troppe- og våpen-transport helt til det siste. Båtene som ble brakt til land var fulle av våpen.

Statsminister Ranil Wickremesinghe spiller den nye regjeringens tolerante linje ved å avdramatisere hendelsen.

- Slike episoder er uunngåelige, og skal ikke få stoppe fredsprosessen, sa han til pressen i etterkant.

En av redaktørene i Daily News i Colombo sier til Bistandsaktuelt at han tror regjeringen vil legge seg på en linje der selv ikke en ny bombe i hovedstaden vil kunne rokke ved fredsarbeidet.

Misfornøyd president. Det er derimot president Chandrika Kumaratunga troende til å kunne gjøre. Hun kritiserer nå norske myndigheter i å ha gått for langt i meglingsarbeidet.

- Norges status har endret seg så mye at den ikke er forenlig med Sri Lankas selvstendighet, uttalte hun til Reuters.

Presidenten, som representerer det største opposisjonspartiet, Fri-

Sri Lankas president Chandrika Kumaratunga (t.h.) har kommet med høyst ulike utsagn om sitt syn på fredsprosessen. Her er hun avbildet med sin politiske motstander, statsminister Ranil Wickremesinghe.

FOTO: SCANPIX/AP, GEMUNU AMARASINGHE

Livet går sin vante gang for betelnøtt-selgeren Nandasena Gomes og kunde Sunil de Silva i Colombo, tross viktige politiske begivenheter. - Solheim er «good man», sier de, men er mest interessert i Ole Gunnar Solskjær og Manchester United.

FOTO: ATLE INGEBRIGTSEN

hetspartiet, klaget tidlig over at hun ikke ble informert om innholdet i avtalen før den ble undertegnet, noe regjeringen har avvist. Hun truet dessuten med at hun som øverste sjef for regjeringsstyrkene kan avblåse hele fredsprosessen ved hjelp

av en eneste telefon til forsvaret. Et par dager senere var imidlertid tonen en helt annen.

- Presidenten gjentar at hun forblir forpliktet til en forhandlet fredsavtale om den etniske konflikten. Det betyr at hun ikke har noen

intensjoner om å stoppe forhandlingsprosessen, melder AFP på grunnlag av en pressemelding fra presidentens kontor.

Meningsmålinger. - Hennes utspill framover vil være av større betydning for utfallet av prosessen enn ekstremistenes opptreden, spår Redd Barnas representant på Sri Lanka, Gunnar Fridtjof Andersen.

Regjeringen glatter over presidentens opptreden, og viser til at opinionen er for avtalen. Ifølge en meningsmåling det NORAD-støttede Centre for Policy Alternative (CPA) i Colombo utførte i januar, tror 80 prosent av srilankerne at forhandlingene vil føre til fred. Det er en økning på 21 prosent siden mai i fjor. Optimismen øker mest blant minoritetene, spesielt muslimene.

- Også tiltroen til at LTTE ønsker fred har steget kraftig, fra 9,8 prosent i november 2001 til 22,2 i januar 2002, sier direktør Paikiasothy Saravanamuttu ved CPA. Senteret overvåker menneskerettigheter på Sri Lanka, og har en egen fredslobby. Senteret mener menneskerettighets-saspektet av våpenhvileavtalen ikke er godt nok ivarettatt, og reiser også kritikk mot at observatørkorpsset stables på beina uten et nøyaktig mandat.

Frykter mer vold. Gunnar Fridtjof Andersen i Redd Barna mener det er viktigere å advare om at ytterlighetene kan bli enda mer ekstreme når de møter press fra en voksende opinion. Dette gjelder både tamiler i nord og det singalesiske marxistpartiet JVP som har støtte i sør. Krefter i partiet er mot fredsprosessen og har brukt vold og terror i forbindelse med de siste valgene.

Samtidig observerer Andersen at vanlige folk har vendt seg til krigstilstanden gjennom to tiår, og at de nærmest blir urolige over hva fredsprosessen vil bringe.

- Ikke minst vil handelsmenn som har levd godt på de kunstig høye prisene miste kontroll og makt, sier Andersen.

Bare de siste ukene har prisene på enkelte varer stupt, og det er ventet skattelette på blant annet medisin, mat og drivstoff.

- En undersøkelse vi har gjort viser at befolkningen i de regjeringskontrollerte områder får 30 prosent av inntektene sine fra en far, sønn eller søster i regjeringsstyrkene. Dette er ett av de store problemene som må løses. Det er naivt å tro at det kommer til å skje uten voldsomme reaksjoner, sier Andersen.

Atle Ingebretsen er norsk frilansjournalist.

”

Norges status har endret seg så mye at den ikke er forenlig med Sri Lankas selvstendighet

Chandrika Kumaratunga, president Sri Lanka

”

”

Det er grunn til å vente seg problemer og tilbakeslag underveis.

Jan Petersen, norsk utenriksminister

Norge forberedt på tilbakeslag

• CAMILLA SOLHEIM

- Det er grunn til å vente seg problemer og tilbakeslag underveis. Fra norsk side har vi sagt oss villige til å bistå partene også i fortsettelsen, og vi har bedt det internasjonale samfunn om politisk og økonomisk støtte til denne krevende prosessen. Ikke minst er det behov for humanitær assistanse og hjelp til gjenoppbygging, sa utenriksminister Jan Petersen i sin utenrikspolitiske redegjørelse i Stortinget nylig.

Norge har siden 1998 meklet mellom de to partene, og regjering-

en mener at Norge har spilt en avgjørende rolle for våpenhvilen som nå er trådt i kraft.

I sin redegjørelse til Stortinget sa Petersen at det nå er skapt et grunnlag for forhandlinger om en politisk løsning på konflikten. Men partene er klare på at dette ikke er en endelig fredsavtale. Nå gjenstår «samtaler om samtaler».

De reelle fredsforhandlingene kan komme i løpet av våren, sannsynligvis i mai. Men man vet fortsatt ikke hvor forhandlingene skal finne sted, og det er fortsatt langt fram til

en endelig avtale om hvilken status det nordøstlige tamil-dominerte området på Sri Lanka skal ha. Norges rolle har i hovedsak vært å formidle budskap og være med på å bygge opp tillit mellom partene. Norge har tidligere spilt denne meglingsrollen under Kumaratunga. Hun tapte parlamentsvalget før jul, og opposisjonspolitikeren Wickremesinghe vant på sitt fredsprogram.

En av de viktigste valgkamp-sakene for den nye statsministeren var løftet om å starte nye fredsforhandlinger med Tamiltigrener.

– USA må skjerpe seg

Amerikansk toppøkonom etterlyser USAs moralske ansvar

Å gi milliarder av mennesker adgang til grunnleggende helsetjenester og nødvendige medisiner vil kreve en del tiltak, men ikke nødvendigvis så mye penger, hevder en WHO-rapport under ledelse av professor Jeffrey Sachs. I Bistandsaktuelt retter Sachs kraftige angrep mot rike land – og da spesielt USA – for at de ikke har gjort nok for å redde millioner av menneskeliv.

• OLA WESTERBERG

– Hva er sjansene for å oppnå resultatene beskrevet i rapporten?

– Dersom USA hadde oppført seg slik som de nordeuropeiske landene gjør, kunne dette vært gjort på et øyeblikk. Den største flaskehalsen i verden i dag er at de rike landene gjør bemerkelsesverdige lite for å hjelpe verdens fattigste. Jeg er redd for at dette virkelig er blitt en internasjonal skandale. USA forsømmer grovt sitt ansvar og nødvendigheten av at USA bidrar med hjelp til de aller fattigste landene – enten det er til helse, utdanning, vann og sanitærforhold eller for å sikre at folk får nok mat.

Vi har en alvorlig verdenskrise, hvor over én milliard mennesker i desperat fattige land lever under svært ynkelige forhold, og hvor landets ressurser ikke er tilstrekkelige til å ta fatt i disse skrikende behovene. Derfor er det nødvendig med internasjonal bistand slik at disse menneskene kan leve normale liv og gjøres i stand til å unnsnippe svært utbredte sykdommer. Dette vil ikke koste mye penger, men dessverre ser ikke USA behovet for å hjelpe til i denne prosessen. Derfor fortsetter vi å leve i en verden hvor millioner av mennesker dør fordi de mangler de

I de siste årene har han særlig engasjert seg i arbeidet for gjeldslette og utvikling av strategier for reduksjon av fattigdom. Sachs ble nylig beskrevet av Time Magazine som «verdens mest kjente økonom».

FOTO: GØRIL TRONDSEN

ØKONOMI OG HELSE

kampen mot fattigdom

Bistandsaktuelt vil i 2002 – gjennom en serie intervjuer med internasjonale ledere og sentrale tenkere – bidra til en debatt om sentrale trekk ved dagens bistand og utviklingsstrategier.

få dollarene per innbygger som gir dem adgang til grunnleggende helsetjenester.

– Det du refererer til er det at USA bruker en svært liten del av sin brutto nasjonalinntekt på bistand?

– USA er nummer 22 av i alt 22 giveland. Ingen gir mindre enn oss, og vi bruker nå mindre enn 0,1 prosent av bruttonasjonalinntekten på bistand. De nordeuropeiske landene ligger derimot på FNs målsetning om 0,7 prosent eller mer. Dersom USA bidro med sitt internasjonale bidrag på 0,7 prosent, ville det bety 63 milliarder kroner ekstra hvert år til de fattigste landene, noe som ifølge våre beregninger ville være mer enn nok til å ta fatt i aidsepidemien og alle andre nødvendige helsebehold.

Vår største sjanse. – Så dette er den største sjansen vi har til å bedre verdens helsestiasjon?

– Ja, dette er helt klart vår største sjanse. I USA virker det som om det er en snakkeøvelse i å finne på unnskyldinger – ved for eksempel å skyld på manglende infrastruktur eller at det er så mye korrupsjon. Alle seriøse analyser viser derimot det motsatte. Problemet er fattigdom og at disse landene trenger hjelp for å kunne ta fatt i denne ekstreme nøden. Dessverre får de ikke dette fra USA. Dersom USA bidro med det de burde, er jeg sikker på at noen av de øvrige styringsproblemene i noen tilfeller ville blitt mer synlige. I en krig eller i svært korrupte regimer

JEFFREY D. SACHS

Professor i internasjonal handel og direktør for Center for International Development ved Harvard University. FNs generalsekretær Kofi Annan har nylig utnevnt Sachs til spesialrådgiver i arbeidet med å nå utviklingsmålene som ble vedtatt av Tusenårstoppmøtet i FN i september 2000. Sachs har ledet Kommissjonen for makroøkonomi og helse, som ble nedsatt av WHO-leder Gro Harlem Brundtland. Han er rådgiver for en rekke regjeringer i Latin-Amerika, Øst-Europa, det tidligere Sovjetunionen, Afrika og Asia. I tillegg har han vært konsulent for Det internasjonale pengefondet (IMF), Verdensbanken, OECD og FNs utviklingsprogram (UNDP).

er det vanskelig å få til betydelig framgang i helsetjenesten. Samtidig er det mange land i den tredje verden som ikke har styringsproblemer, men hvor det simpelt hen er mangel på medisiner, sprøyter eller til og med elektrisitet på helsestasjonene. Ofte er det heller ikke nok penger til å betale helsepersonellet, slik at et stort antall forlater landet. Det er derfor mange ulike styringsproblemer, men utgangspunktet er å få tilstrekkelig med ressurser til å kunne gjøre noe med den dype fattigdommen.

– Mener du med dette å si at argumentet om manglende infrastruktur for helse i fattige land er overdrevet? Dersom de hadde hatt medisiner, ville de da være i stand til å gi folk tilstrekkelig behandling?

– Jeg var nylig på et sykehus i Malawi, hvor det på en sal lå hundrevis av døende mennesker fordi de ikke fikk noen medisiner. I neste sal lå de få menneskene som hadde råd til å kjøpe antiretroviral medisin mot hiv, og de levde normalt. Eksempelet viser at infrastrukturen er der og legene vet hvordan de skal behandle folk. Problemet er fattigdommen.

Det hele er egentlig svært en-

kelt. En må bare se det med egne øyne og forstå at folk dør fordi de er for fattige til å få tak i disse medisinene – som i dette tilfellet koster ni kroner om dagen. De rike landene lar simpelthen millioner på millioner av mennesker dø, ikke på grunn av disse sofistikerte argumentene om manglende infrastruktur, men fordi de ikke selv har vært der og sett virkeligheten.

– Hva er da vårt største håp?

– Vårt største håp er at den summen som trengs er så latterlig lav i forhold til inntektene til den rike delen av verden, slik at dette kan bli gjort umiddelbart. Vi har regnet ut at krisen kan løses dersom de rike landene gir 0,1 prosent av bruttonasjonalinntekten årlig, noe som vil gi omkring 225 milliarder årlig. Dette, i tillegg til en opptrapping i de fattige landene, vil være tilstrekkelig. Det er derfor ikke slik at det beløpet som trengs er så høyt at det er umulig. Ironisk nok er det stikk motsatt – nemlig at beløpet er så lavt at det kunne bli gjort uten utsettelse dersom de rike landene, og da særlig USA, bare ville ta seg sammen.

Kan gjøre mer. – Hvorfor er det viktig å skaffe ytterligere 315 milliarder kroner

FAKTA OM RAPPORTEN

■ På vegne av WHO's generalsekretær, Gro Harlem Brundtland, ledet Jeffrey Sachs en kommisjon på over 100 økonomer, finansmenn og offentlige helseeksperter som skulle se på hvor mye det ville koste å gi grunnleggende helsetjenester til de 2,5 millioner menneskene som i dag ikke har et slikt tilbud.

■ Før jul 2001 la kommisjonen fram rapporten «Macroeconomics and Health: Investing in Health for Economic Development».

■ Kommissjonen foreslo at givelandene skal trappe opp sitt årlige bidrag til helse fra 54 milliarder kroner til 243 milliarder, en økning tilsvarende 0,1 prosent av bruttonasjonalinntekt innen 2007, samtidig som fattige land øker satsingen på helse med 315 milliarder kroner – eller én prosent av bruttonasjonalinntekt.

■ Dette kan ifølge rapporten redde åtte millioner menneskeliv hvert år. Det forventes dessuten at investeringen skal gi en seksdoblet økonomisk gevinst på over 3000 milliarder kroner i året.

Hvis USA bidro med sin del, ville det vært mer enn nok ressurser til å ta fatt i aids-epidemien og alle andre viktige helsebehov rundt om i verden.

Jeffrey Sachs, direktør ved Center for International Development, Harvard University.

De to foreldreløse barna Don Djenga (7 år) og Moses Lakei (11 år) fra Kenya er begge syke av aids. Ifølge landets helsedepartement dør over 500 kenyanere daglig av aids. 2,5 millioner mennesker i verden i dag mangler et grunnleggende helsetilbud.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/GEORGE MULALA

fra de fattige landene? Er det fordi de rike landene ikke er villige til å åpne lommebøkene sine?

- Jeg tror at mange fattige land kan gjøre mer, selv om svært få kan løse problemene alene. Men også de bør gjøre et kraftig forsøk. Dette er viktig simpelthen for å mobilisere nettverkene på grasrotnivå, de nasjonale lederne, lokalaktivistene - med andre ord de lokale forpliktelsene som er nødvendig for at satsingen skal bli en suksess. Dette vil kreve noe ekstra ressurser, men uten bidrag fra de rike landene vil en ikke komme særlig langt.

- Ser du noen internasjonal trend når det gjelder helsebistand? Ifølge tall fra OECD/DAC var det ingen økning mellom 1996 og 2000.

- Dersom det gikk an å innkasere pengene som lå i alt det skriftlige materialet som er blitt produsert, ville vi alle vært rike og helsekrisen kunne vært løst. Det er massevis av diskusjoner om emnet, drøsesvis med løfter og det har vært en liten økning i faktiske pengebidrag. Selv når det gjelder aidsepidemien, som ble ignorert med tanke på penger i nesten 20 år av de rike landene, har bidragene økt fra et titalls millioner dollar til trolig flere hundre millioner dollar. Men fortsatt er bidragene bare om lag en tidel av hva det burde være, og økningen har vært langsom. Mengden med retorikk har økt raskere, mens det at ressursene virkelig kommer ut til folk gjenstår.

USAs «parodi». - FNs globale fond for bekjempelsen av aids, malaria og tuberkulose har kun fått inn om lag 16 milliarder kroner av beløpet på mellom 63 og 70 milliardene som FN mener trengs?

- Dette er et svært viktig spørsmål akkurat nå. Jeg jobber hardt med å hjelpe landene med å legge fram så mange gode forslag som mulig til fondet for å forsvare finansiering. USA har nylig annonsert at de kun vil bidra med 1,8 milliarder kroner til fondet i budsjettet for 2003. Dette er ikke noe annet enn en dårlig parodi og betyr at vi virkelig må kjempe for å vinne gehør i den amerikanske kongressen. I tillegg må man lære det amerikanske folket om utilstrekkeligheten i det den amerikanske ledelsen anbefaler.

- Hvilken trend ser du framover når det gjelder de fattige landenes adgang til medisiner?

- Igjen er det største problemet i disse landene at de er for fattige. Det har også vært et annet problem - nemlig prising av medisinerne fra de farmasøytiske selskapene. Men min erfaring de siste par årene, er at verdens farmasøytiske selskaper er forberedt på å gjøre disse medisinerne tilgjengelige til en svært lav pris. Men selv til svært reduserte priser vil ikke de fattige landene ha råd til dem. En trenger derfor en kombinasjon av at medisiner selges til lavere kostnader og tiltak som det globale fondet som gir ressurser til å kunne kjøpe disse medisinerne til kostpris. Igjen mener jeg at dette kan settes i verk umiddelbart hvis det bare var noen som ville bruke energi på å gjøre det.

- Noen kritikere, som Leger uten grenser, mener WHO ikke burde være for optimistisk med tanke på tilbudene fra legemiddelfirmaene om rimelige medisiner, fordi de frykter at tilbudene vil være begrenset i antall og tid.

- Det er viktig at disse tilbudene blir testet ut. Men de kan ikke virkelig bli prøvd ut dersom de fattigste landene ikke en gang kan benytte seg av dem. Kanskje har Leger uten grenser rett, kanskje tar de feil. Men faktum er at før vi har en strukturert, global prosess, vil vi ikke vite hvem som har rett. Det som trengs for å få til en slik prosess er finansiering fra givene, og den har uteblitt.

Ola Westerberg er svensk frilansjournalist.

NETTO BISTAND I PROSENT AV BNI - 2000

Danmark	1,06
Nederland	0,84
Norge	0,8
Storbritannia	0,32
Frankrike	0,32
Japan	0,28
Tyskland	0,27
USA	0,1

Kilde: DAC

(BNI = brutto nasjonalinntekt)

- Det er tvert om, sa Gro

Dårlig helse og manglende helsetilbud er den viktigste hindringen for utvikling i fattige land. Det er det klare budskapet fra generalsekretær i Verdens Helseorganisasjon Gro Harlem Brundtland.

HELSE

• TOR AKSEL BOLLE
WHO-sjefen var nylig i Norge for å delta på et seminar om helse og globalisering arrangert av Utenriksdepartementet. Et lydhørt publikum av statsråder, forskere og bistandsarbeidere fikk høre Brundtland snakke om betydningen av økt satsning på grunnleggende helse i fattige land.

- For lenge har man trodd at bedre helse vil følge automatisk med som et resultat av økonomisk utvikling. Men faktum er at god helse er en forutsetning for å skape utvikling. Derfor bør det satses mer på helse, og det bør være like viktig for finansministeren som for helseministeren, fastslo Brundtland.

Partnerskap Et av hovedpunktene på seminaret i Oslo var presentasjonen av rapporten «Macroeconomics and health. Investing in health for economic development». Den kjente økonomen Jeffrey Sachs, som har vært formann for utvalget som har laget rapporten, understreket at situasjonen er alvorlig.

- Hendelsene i USA 11. september har med rette fått mye oppmerk-

somhet i media. Men overskriften i avisene burde hver eneste dag ha vært: «I går døde 25 000 mennesker helt unødvendig av sykdommer vi kan bekjempe.», sa Sachs.

Av rapporten framgår det at verdens fattigste land i dag bruker omlag 110 kroner i året per innbygger på helse - mot omlag 25 000 kroner i de rikeste landene. Sachs og de andre forskerne mener at de fattige landene må bruke omlag 350 kroner i året per innbygger for å gi et grunnleggende helsetilbud.

- En slik satsning vil kunne redde 8 millioner mennesker årlig på slutten av dette tiåret, poengterte Sachs og sa at ekstrakostnadene på omlag 450 milliarder kroner må deles mellom de fattige og de rike landene.

- Det vil være et ekte partnerskap, framholdt professor Sachs.

For enkelt. Professor i økonomi ved universitetet i Oslo, Karl Ove Moene, fant det imidlertid nødvendig å advare mot det han mente var overdreven tro på én årsak.

- I utviklingsteori har det opp gjennom årene vært en tendens til å forklare alt ut fra én faktor. Virkeligheten er mye mer kompleks, og det er svært mange ting som bidrar til å skape utvikling eller mangel på sådan. Jeg er redd for at rapporten kan bidra til å skape en overdreven optimisme, som igjen resulterer i store skuffelser. Det har vi sett eksempler på før, sa professor Moene.

WHO-sjef Gro Harlem Brundtland forsikret blant andre helseminister Dagfinn Høybråten om at helse var en forutsetning for utvikling, ikke omvendt.

FOTO: KNUF FALCH / SCANPIX

FNs mål koster 540 mrd kr

Dersom man skal oppnå FNs millenniumsmål i å bekjempe fattigdom, vil det koste nærmere 60 milliarder dollar - eller 540 milliarder kroner - årlig i økt bistand de neste 15 årene, sier Verdensbanken. Det betyr en reell dobling av dagens totale bistandsnivå, som er på 57 milliarder dollar.

FNs mål er å halvere den ekstreme fattigdommen og oppnå en betydelig forbedring av helse- og utdanningssektoren i utviklingslandene innen 2015.

Men selv om økt bistand er avgjørende, er det ikke nok, advarer Banken. Utviklingslandene må selv

gjennomføre reformer i både helse-, utdannings- og institusjonspolitikken sin for å få bedre effekt av utviklingslandssamarbeidet.

Ifølge Verdensbanken vil hele 65 land trolig ikke klare å oppnå millenniumsmålene uten mer ekstern assistanse og politiske endringer.

- Disse tallene viser at uten ekstra ressurser når vi ikke målene, men de understreker også at suksess er et resultat av samarbeid mellom utviklingsland og rike land, sier Verdensbankens president Jim Wolfensohn, som også ber den rike delen av verden om å kutte i landbrukssubsidier.

Bistand «på moten»

Amerikanere gir 210 milliarder kroner årlig i privat-finansiert bistand

Mens USA kritiseres for å yte bare 0,1 prosent av brutto-nasjonalinntekt på bistand, er «internasjonal bistand» på moten blant landets næringslivstopper. Årlig deler velstående amerikanere ut omkring 210 milliarder kroner til ulike veldedige formål internasjonalt, skriver Newsweek.

USA • LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Ifølge tidsskriftet har de private bidrag til internasjonale formål økt jevnt og trutt de siste årene. Mest av alle yter Bill og Melinda Gates med sitt fond på 216 milliarder kroner, og med store årlige bidrag.

I 1998 leste Microsoft-gründeren ifølge Newsweek en artikkel om hvordan fattige land slet med 90 prosent av verdens sykdomsbyrde, mens de mottok kun ti prosent av verdens helseressurser.

Gates-familiens satsing på helse startet «forsiktig» samme år med et program på 900 millioner kroner som skulle tilby vaksiner til fattige land. Men bare året etter skapte Bill Gates overskrifter verden over, da han spyttet i nesten sju milliarder kroner i et vaksinefond.

I allianse med Gro. I stedet for å holde fondet innenfor stiftelsen og i sitt navn, gikk han i kompaniskap med blant andre WHO-sjef Gro Harlem

Bill og Melinda Gates topper giverstatistikken til internasjonale formål. FOTO: SCANPIX/ETHAN MILLER, REUTERS

Brundtland i Global Alliance for Vaccines and Immunization (GAVI). Det offentlig-private GAVI-initiativet ble som en magnet på giverne - deriblant Norge som har lovet å bevilge én milliard kroner over en femårs periode. Raskt vokste derfor bidragene til GAVI til om lag 11 milliarder kroner.

Mens GAVI er godt i gang med sin støtte til nasjonale vaksinasjonskampanjer i utviklingsland, har Bill Gates' eget fond fortsatt å vokse. Microsoft-gründeren sitter i dag på historiens største private fond (The Gates Foundation) til en verdi på 216 milliarder kroner. Dette tilsvarer det samlede bruttonasjonalproduktet til verdens ti fattigste land, eller 16 norske bistandsbudsjett.

Strengt forretningskrav. Fondets viktigste tiltak er programmer for å redusere antall kvinner som dør i barsel i fattige land, vaksinasjonsprogrammer for barn i 74 land, å forsøke å introdusere nye vaksiner som tidligere ikke har vært tilgjengelige i utviklingsland og arbeidet med å

utvikle effektive vaksiner mot aids og malaria - sykdommer som årlig tar livet av fire millioner mennesker.

Bill Gates senior følger med på vaksineringen av ei lita jente i Mosambik.

FOTO: SCANPIX/OLA SÄLL, REUTERS

USAS STØRSTE PRIVATE FOND MED BIDRAG TIL BLANT ANNET INTERNASJONALE UTVIKLINGSFORMÅL

Bill og Melinda Gates Foundation	216 milliarder kroner
Formål: Helseutvikling i utviklingsland	
Lilly Endowment Inc	112,5 milliarder kroner
Formål: Religionsfostring, utdanning og samfunnsutvikling	
The Ford Foundation	97 milliarder kroner
Formål: Bedre adgangen til grunnleggende helsetjenester.	
J. Paul Getty Trust	72 milliarder kroner
Formål: Fremme visuell kunst og konservering	
W.K. Kelloggs Foundation	49 milliarder kroner
Formål: Helseprosjekter og utdanning	
The Starr Foundation	45 milliarder kroner
Formål: Finansierte utdanningsstipend og utvekslingsprogrammer	

Kilde: Newsweek

Bill og Melinda Gates' private fond er nå på størrelse med 16 norske bistandsbudsjetter.

notiser

Svensk utvalg vil begrense antall bistandsland

STOCKHOLM: Et svensk utvalg med parlamentarikere foreslår å begrense svensk utviklingshjelp til høyst 20 land, skriver Aftenposten. Utvalget ønsker også at bistanden kun skal gis til land som verner om menneskerettighetene. Sosialdemokraten Maj-Lis Lööv, som har ledet utvalget, mener bistand alene ikke kan utrydde fattigdommen. Hun mener den rike delen av verden detaljstyret den tredje verden ved hjelp av bistandspenger, og at dette må endres ved at hjelpen kommer de fattigste menneskene til gode.

FN-senter for demokrati åpnet i Oslo

Denne uken åpnet FNs utviklingsprogram, UNDP, et eget senter for demokratisk utvikling i Oslo. Oslo Governance Centre skal bidra til å styrke UNDPs engasjement for demokratisk styresett i nasjonal planlegging, samle erfaringer som kan overføre verdifull kunnskap, samt fungere som et kompetansesenter for UNDP i disse spørsmålene.

KIRKENS NØDHJELP

PROGRAMKOORDINATOR FOR GREAT LAKES

(Rwanda, Burundi, Kongo)

Kirkens Nødhjelp ønsker å opprette en ny midlertidig stilling som programkoordinator for Great Lakes, Øst-Afrika med tjenestested i Kigali, Rwanda. Programkoordinator rapporterer til Regional Representant for Øst-Afrika. Arbeidet vil ha spesielt fokus på partnersamarbeid innen hiv/aids, vann, fred og forsoning.

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Odd Evjen, oh@nca.no og personalleder Kjell Jaren, kja@nca.no

LANDKOORDINATOR FOR SUDAN

Kirkens Nødhjelp søker landkoordinator for ledelse av vårt kontor i Khartoum og ansvar for vårt arbeid i regjeringskontrollerte områder i Sudan. Landkoordinator rapporterer til Regional Representant i Øst-Afrika.

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Odd Evjen, oh@nca.no og personalkonsulent Liv Snedrud, lsn@nca.no

For begge stillingene: Se utfyllende beskrivelse på www.kirkensnodhjelp.no

Søknad med CV sendes: Kirkens Nødhjelp, Postboks 4544 Nydalen, 0404 Oslo innen 18. mars 2002

Fra Hilton til Kibera

AV WANJA THUKU

KENYA

Ti minutters biltur fra bykjernen i Nairobi ligger den enorme Kibera-slummen, som trolig et av de største slumstrøkene i Afrika. Kibera rommer hele 600 000 mennesker - nesten 20 prosent av befolkningen i Nairobi. For å komme til Kibera med offentlig transport, må man ironisk nok ta bussen fra det fasjonable Hilton Hotel i bykjernen.

Stanken som slår imot en i Kibera stammer fra råtten søppel, blandet sammen med den utpregede lukten av «Busaa» - en lokal brygget drikk med alkoholholdig innhold. I Kibera er det barer overalt. En titt inn i en av barene midt i uka avslører en situasjon som ville være komisk, hvis den ikke var så grenseløs desperat. Menn og kvinner, gammel som ung, danser til høy musikk. Andre hviler hodene sine på bordene og sover mens verden utenfor går forbi.

Hovedgaten i Kibera er en sti, overfylt med små boder som selger alt fra ferdigmat og såpe til kontorartikler, nye og brukte klær og matvarer. En strøm av mennesker beveger seg daglig inn og ut av slummen, avhengig av hvilken tid på døgnet det er. Om morgenen skal alle enten på jobb - eller ut for å finne en jobb. Om kvelden kommer alle hjem fra jobb - eller hjem fra å lete etter en jobb.

Samtidig blir man forbauset av livsgnist og fleksibiliteten til innbyggerne som jobber videre, på tross av de elendige kårene. De prøver å bedre livene sine ved å selge frukt, grønnsaker og andre spiselige varer. Andre driver barer og noen tilbyr vasking og stryking. Dette fører til klasseforskjeller mellom de arbeidsløse og ytterst fattige og de som prøver å arbeide seg ut av fattigdom-

men. En kvinnelig innbygger blant de laveste på rangstigen kommenterer:

- Jeg er ikke bitter, jeg bare ber om at Gud vil hjelpe oss.

Men mens innbyggertallet i slummen bare stiger og stiger, er det flere og flere i resten av landet som bare vil ignorere slummens monster. Innbyggerne sier at de ikke har noen steder å gå, derfor blir de.

Grensen mellom husene i Kibera markeres ved små bekker med møkkete vann. Kvinner vasker kjøkkenredskap i vannet, fylkene benytter sjansen til å tisse i det - uten å bry seg om hvilken helse- risiko de utsetter andre mennesker for. Samtidig leker glade barn i vannet.

Rent vann er i hele tatt en sjeldenhet i Kibera. Det finnes ikke noe rennende vann i slumområdet, slik at innbyggerne er avhengig av selgere som vil selge dem 20 liter rent vann for 50 øre.

På tross av alt dette virker det som at de fleste tilpasser seg livets harde realiteter og improviserer for å overleve. En pose hvetemel blir derfor åpnet og solgt videre i mindre porsjoner. Hele brød blir delt opp og solgt i halve og kvarte deler. Stekefett blir solgt videre med teskjema. Så lenge behovet er der, kan alltid kjøpmennene skaffe rasjoner. Og hvis et produkt er svært attraktivt og nødvendig for slumbeboerne, blir varen priset etter hvor mye kjøperen har råd til å betale. Forretningene ruller og går, mens livet trasker videre. Dette er bare slik det er i slummen.

Men det er en organisasjon som har tatt problemet i slummen på alvor. Midt i Kibera finner du en skole som drives av «Undugu Society» (broderskap). Organisasjonen var blant de første

Nairobis slum er en blanding av håp og desperasjon. Mest det siste. FOTO: PER KR. LUNDEN/SØRVIS

Stanken som slår imot en i Kibera stammer fra råtten søppel, blandet sammen med den utpregede lukten av «Busaa».

som jobbet for å rehabilitere gatebarna. De fant fort ut at mange av gatebarna stammet fra slummen, og satte derfor opp sentre i alle slumområdene i Nairobi for å ta problemet ved roten.

Skolene til «Undugu Society» tar vare på barn som er for gamle til å gå på grunnskolen, og for unge til å gå ut i arbeid. Gjennomsnittsalderen ved skolene er på rundt 12 år. Ungene får lese- og skriveleksjoner de første tre årene, i tillegg til at de får rådgivning og blir introdusert

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Wanja Thuku er journalist i Kenya Times. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

for idrett og klubber for å holde dem unna bråk. Senere blir de introdusert for mer yrkesrettet undervisning. Håpet er at de kan komme i gang med sin egen «Jula kali» - et swahili-uttrykk for håndverk og småindustri som foregår ute i friluft i lokalmiljøene.

På den andre siden av Kibera er det meget velstående Langata-området. Kun Nairobi-dammen skiller disse så forskjellige områdene fra hverandre. For Kiberas innbyggere er en båtuttur over dammen full av nostalgi og gode minner. Noen har til og med fisket her, men det var i en svunnen tid. Etter hyasintenes inntog, har sjøen blitt forvandlet til en søppelplass. Alt avfallet fra sumpen, sammen med blodige bandasjer og sprøyter fra helsesentrene finner veien til sjøen. Og med samme vekst som slummen, øker også forsøplingen av innsjøen.

Gados verden

Tanzanierenen **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

FNs humanitære beredskap må styrkes

AV STEINAR SØRLIE

HUMANITÆR BISTAND

Da FNs generalsekretær Kofi Annan desember i fjor ble tildelt Nobels fredspris, var det ut fra et klart ønske om å styrke verdensorganisasjonens rolle som politisk og humanitær aktør. Konfliktbildet i verden har endret seg drastisk de siste ti årene. I dag er det viktigere enn noen sinne å styrke FNs rolle, både som politisk og humanitær aktør. Norge har vært en pådriver i denne sammenheng og den sivile beredskapsstyrken NORSTAFF har vært et viktig bidrag i FNs arbeid med å etablere et apparat for krisehåndtering og fredsbevarende innsats.

Den kalde krigens slutt ved inngangen til 90-tallet skapte et nytt politisk klima og håp om at en ny internasjonal orden, med FN i førersetet, ville bidra til en fredeligere verden. Men samtidig, med avspenning og demokratiutvikling, kom en rekke nye konflikter til overflaten. Dette var konflikter som var blitt lagt lokk på under den kalde krigen, og som i mange tilfeller hadde etniske overtoner eller var preget av kamp om ressurser. Med oppløsningen av Jugoslavia ble Europa på ny krigsskueplass.

Verdens konflikter har endret seg fra konflikter mellom stater til borgerkriger og interne konflikter. Frontlinjene er mer uklare, partene er gjerne flere og ikke alltid lette å kommunisere med. Dette har ført til at humanitære aktører i mange tilfeller ikke kan operere, uten at de sikres av militære aktører. Dermed blir det et press fra på verdenssamfunnet om å intervensere, både militært og humanitært. I mange tilfeller har FN manglet både den politiske støtten, de økonomiske midlene og det organisatoriske apparatet som er nødvendig for å intervensere og lykkes med sine operasjoner.

Den overdrevne optimismen på verdensorganisasjonens vegne har vært med på å skape en forventningskrise for FN. Medlemslandene, media og folkeopinionen har vært raske med å overlesse FN med nye oppgaver. De har gjerne krevd FN-innsats overalt der det var konflikter og katastrofer. Problemer er at mange medlemsland ikke er villige til å skaffe FN nok ressurser til å håndtere alle disse oppgavene på en tilfredsstillende måte. Dermed blir resultatet magert, ofte med FN stående igjen som sydebukk, selv om det svært ofte er de enkelte medlemslandene som fortjener kritikken.

Konfliktene i både i Somalia, Bosnia, Rwanda og Kosovo, der førende land valgte å handle uten FN-mandat, var med på å svekke FNs omdømme. Det var likevel mulig å mobilisere tilstrekkelig internasjonal støtte for operasjoner som involverte både militære, politiske og humanitære aktører. Dette var svært vanskelige operasjoner og utfordret særlig de humanitære aktørene.

I kjølevannet av Golfkrigen ble over to millioner kurdere i Irak drevet på flukt av Saddam Husseins soldater. FN satte i gang den største humanitære operasjonen verden noensinne hadde sett, og ba Flyktningerådet sende personell til sine nødhjelpsoperasjoner. Med støtte fra det norske utenriksdepartementet ble Flyktningerådets beredskapsstyrke NORSTAFF etablert og innen 36 timer var de første åtte personer på vei fra Norge til Irak.

Siden den gang har Flyktninge-

rådet bidratt med personell til mer enn 3000 FN-oppdrag i over 50 land og styrken er i dag en integrert del av et samlet norsk nødhjelpssystem; Norwegian Emergency Preparedness Systems (NOREPS). Systemet er et samarbeid mellom norske myndigheter, bedrifter og de fem største norske hjelpeorganisasjonene. NORSTAFF utgjør personelldelen i NOREPS-systemet og er en viktig del av FNs humanitære beredskap. I tillegg samarbeides det tett med FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR.

Siden 1995 er det bygget opp en tilsvarende beredskapsstyrke, NORAFRIC, som består av omlag 60 personer fra Afrika. Styrken bisto for første gang med personell til områder utenfor Afrika i 1999, da tre telekommunikasjonsteknikere ble stilt til disposisjon for UNHCR og Verdens matvareprogram, WFP, i forbindelse med krisen i Kosovo.

Den norske innsatsen innenfor dette feltet har i stor grad vært med på å heve den norske anseelsen internasjonalt. Norge har gått fra å være «så og si ingenting, til å bli en humanitær stormakt», slik tidligere statssekretær Jan Egeland, en av initiativtakerne til NORSTAFF, har uttrykt det.

Den modellen NORSTAFF bygger på, har vært og er et viktig virkemiddel i det arbeidet som FN og EU nedlegger for å øke den internasjonale beredskapen knyttet til sivil krisehåndtering, som innbefatter hele det sivile spekteret i en fredsoperasjon. NORSTAFF er en sentral deltager i slike operasjoner; personell med relevant kompetanse til å fylle sivile funksjoner i en internasjonal krise, ferdig trent og med en høy grad av beredskap.

Erfaringene fra Kosovo viste med all tydelighet at FNs humanitære operasjoner ikke var i den beredskap som man hadde forventet etter

kronikk

Det helhetlige humanitære perspektivet må kvalitetssikres ved at det etableres internasjonale standarder for den kompetanse og det personell FN-organisasjonene skal ha.

Steinar Sørli er generalsekretær i Flyktningerådet.

et tiår med flere store akutte humanitære kriser som Bosnia, Rwanda og Vest-Afrika. Det var også klart at samarbeidet mellom de ulike elementene i en internasjonal operasjon ikke fungerte hensiktsmessig. I stedet for å utnytte det vide spekteret av kompetanse som var tilgjengelig, opplevde de ulike partene hverandre som til hinder for å få utført «sin» del av operasjonen. FNs generalsekretær Kofi Annan tok initiativet til å analysere FNs totale innsats.

FNs spesialrådgiver Lakhdar Brahimi fikk i oppdrag å utrede FNs freds- og sikkerhetsarbeid og å komme med forslag til endringer. I sin rapport etterlyser Brahimi et helhetlig perspektiv på verdens flyktningkriser, slik at vi kan sikre de grunnleggende menneskerettighetene; fra tak over hodet for mennesker på flukt, til oppbygging av rettssamfunnet. Dette perspektivet innebærer at de militære aktørene i en fredsoperasjon, i tillegg til å fungere som buffer mellom parter i en konflikt, sikrer den humanitære innsatsen.

Det helhetlige humanitære perspektivet må også kvalitetssikres ved at det etableres internasjonale standarder for den kompetanse og det personell FN-organisasjonene skal ha. I dag er det mangel på enighet om minimumsstandarder på personell som skal yte hjelp i en krise. Dette betyr i praksis at innsatsen blir meget variabel, fordi en operasjon ikke er sterkere enn det svakest leddet.

FN har til nå utviklet minimumsstandarder som skal ligge til grunn for bl.a. helse- og vannprosjekter i humanitære kriser. Dette programmet får nå gradvis større oppslutning også fra frivillige hjelpeorganisasjoner i den tredje verden. Det må være et mål at slike standarder også utvikles for de faglige og personlige kvalifikasjoner FN ønsker at nødhjelpspersonell, både militært og sivilt, skal ha. Erfaringene vårt NORSTAFF-personell tilegner seg gjennom internasjonale

operasjoner er verdifulle bidrag til utviklingen av FNs humanitære system og bidrar også til en styrking av norsk bistand totalt.

Selv om den humanitære aksjonen knyttet til krisen i Kosovo avslørte tydelige mangler, viste beredskapsstyrken at den fungerte etter intensjonene. I motsetning til de fleste beredskapssystem vi kan sammenligne oss med internasjonalt, rådde Flyktningerådet over en personellressurs som var klar og villig til å delta, når det virkelig gjaldt. Dette var mulig, først og fremst fordi NORSTAFF er en integrert del av norsk nødhjelpspolitik, mottar økonomisk støtte fra Utenriksdepartementet og investerer i rekruttering og opplæring av medlemmer i styrken, mens de står i beredskap. Denne situasjonen har vært helt unik i de ti årene NORSTAFF har eksistert, det er bare den norske og danske regjering som til nå i så stor grad har tatt denne delen av den sivile krisehåndteringen på alvor.

I Afghanistan er FN nå i ferd med å påta seg et betydelig ansvar for landets framtid. Håndteringen av den humanitære krisen og løsningen av flyktningproblemet er gitt høy prioritet. Første januar i år overtok Norge formannskapet i «Afghan Support Group» - en koordineringsgruppe for de 16 viktigste givelandene til de lidende i Afghanistan. Sammen med sitt medlemskap i FNs sikkerhetsråd må Norge bruke sine posisjoner til å fremme FNs humanitære rolle. Erfaringene gjennom ti år med personellbistand til FNs ulike organisasjoner gir oss en god ballast til å styrke koordineringsgruppens innsats. Flyktningerådet har allerede avgitt 22 medlemmer av beredskapsstyrken til ulike FN-organisasjoner, som i dag arbeider i Afghanistan og landene omkring.

I Afghanistan er FN nå i ferd med å påta seg et betydelig ansvar for landets framtid.

FOTO: SCANPIX/AP, LEFTERIS PITARAKIS

Botswana går nye veier

AV JUNE J. STEEN OG TORE W. STEEN

HIV/AIDS

DET SØRLIGE AFRIKA har nå verdens høyeste forekomst av hiv/aids. Andel hivpositive i aldersgruppen 15-49 år varierer fra 13% i Mosambik til 36% i Botswana. I absolutte tall er problemet størst i Sør-Afrika. Av nær 40 millioner innbyggere anslås det at om lag 4,2 millioner er hivpositive. Men mens president Thabo Mbeki i Sør-Afrika både stiller spørsmålstegn ved rådende oppfatninger om sammenhengen mellom hiv-infeksjon og aids, og samtidig antyder at medikamentene mot hiv er så toksiske at de neppe bør brukes, går nabolandet Botswana andre og nye veier i hiv/aidsbehandlingen.

Landet har et enormt hiv/aids-problem. Av en befolkning på cirka 1,6 millioner regner man med at vel 300.000 er hivpositive. Aids er for lengst blitt den vanligste dødsårsak, og forventet levealder er sunket fra 60 år til rundt 40 år. Spør man folk man treffer, sier alle uten unntak at de har kjent noen som er døde av Aids.

Fra i fjor er gravide hivpositive blitt tilbudt forebyggende behandling. MTCTP (Mother To Child Transmission Prevention) programmet er en pakke der mor får medikamentet zidovudin (AZT) de siste seks uker før fødselen. Barnet får zidovudin i de to første leveuker. Mor oppfordres til å unngå amming, og barnet får morsmelkerstatning i seks måneder. Dette er imidlertid en behandling som kun tar sikte på å forhindre overføring av infeksjon til barnet, mens mors leveutsikter ikke påvirkes. I tillegg signaliserer man til omgivelsene at man er hiv-positiv når man ikke ammer, noe som er problematisk i et land der hiv/aids fortsatt er forbundet med betydelig stigmatisering. Disse momentene kan kanskje forklare at programmet ikke har vært noen suksess.

TIL TROSS FOR blandede erfaringer med MTCTP, har regjeringen nå besluttet å gå betydelig lenger. President Mogae har de siste årene engasjert seg sterkt i hiv/aids-problematikken. I februar lovet han at alle aidspasienter skulle tilbys behandling med antivirale midler i løpet av året. Denne erklæringen var forhastet. Men det har siden vært arbeidet intenst med å etablere et behandlingsopplegg. Under et opphold i Botswana nylig fikk vi anledning til å gjøre oss nærmere kjent med dette.

ARVTP (Anti Retro-Viral Treatment Project) er etablert som et eget prosjekt under National Aids Council. Det siste ledes av presidenten, med helseministeren som nestleder. Programmet har en styringsgruppe der det inngår representanter fra flere departementer, inkludert finans-, helse- og kommunaldepartement. Videre har representanter for WHO, UNICEF, NGOs, privat helsesektor og interessegrupper for hiv-positive deltatt.

Man regner med at av de 300 000 hiv-smittede i landet, vil 110 000 personer fylle nærmere angitte medisinske kriterier for behandling. Disse kriteriene inkluderer blant annet alle som har vært innlagt ved sykehus for aids, alle gravide som er hiv-positive og alle hivpositive tuberkulosepasienter.

Et annet, og viktig, kriterium for behandling er at pasienten må akseptere «shared confidentiality». Det vil si at pasienten utpeker en nær person, enten slektning eller venn, som både vil bli informert om pasi-

I Botswana, som i mange andre afrikanske land, har aids for lengst blitt den vanligste dødsårsak. Bildet er av en aidssyk i Zambia.

FOTO: RUNE ERAKER

entens hiv-status og få ansvaret for å oppbevare medikamentene og gi dem til pasienten. Analogien til tuberkulosebehandling og DOT (Directly Observed Therapy) er klar, men her er det altså ikke helsepersonell som skal dele ut medisinene, men en nettverksperson.

AIDSBEHANDLING HANDLER ikke bare om medikamenter og medikamentpriser. Programmet vil kreve mer helsepersonell og betydelige investeringer på laboratorisiden. Videre er det nødvendig med opplæring av personalet. Det må være mest mulig standardiserte behandlings- og kontrollopplegg. Både den enkelte pasient og programmet må overvåkes fra starten av. Det er nødvendig med en utstrakt informasjon til befolkningen før programmet starter.

Dersom man i løpet av ett år skulle tilby behandling til 110 000 pasienter, ville dette kreve 30% økning av antall leger i offentlig sektor, 80% økning av farmasøytter og reseptarer og 115% økning av antall laboratoriepersonell. Det sier seg selv at det er umulig. Det er derfor besluttet at i utgangspunktet skal 19 000 pasienter tilbys behandling i løpet av det første året, fordelt på fire sykehus. Man vil så trappe opp med 20 000 pasienter årlig over fem år. Dette vil skje både ved at de medisinske kriteriene utvides (for eksempel til å gjelde hivpositive uten symptomer, men med laboratoriemessige tegn på betydelig immunsvikt) og ved at antall behandlingssteder øker.

DET ER forhandlet frem pristilbud som gjør at en kombinasjon med tre medikamenter for en gjennomsnittspasient vil koste ca 10 000 Pula (ca 14 500 norske kroner) årlig. Men som nevnt vil dette bare være en del av kostnaden. Totalt regner man en kostnad for det første året på 167 millioner Pula. Av dette vil nærmere 2/3 være eksternt finansiert. ACHAP (Africa Comprehensive HIV/AIDS Partnership), et samarbeid mellom medikamentprodusenten Merck og Bill & Melinda Gates Foundation, har forpliktet seg til å gi 100

millioner Pula (180 millioner kroner) årlig i fem år. Videre kommer mindre, men viktige bidrag fra Centers for Disease Control, Harvard University og flere andre amerikanske institusjoner.

Behandlingen vil være gratis for pasientene. Pasienter som bruker private helsetilbud må fortsatt betale utgiftene selv, eventuelt få dem dekket gjennom helseforsikringer. På sikt tenker man seg samarbeid mellom offentlig og privat sektor. En løsning som har vært diskutert er at private aktører, som fyller visse kvalitetskriterier, får kjøpe antivirale midler fra det offentlige til en gunstig pris

FOR BOTSWANA representerer prosjektet neppe noe stort økonomisk problem de aller første årene, men utgiftene vil stige raskt når programmet ekspanderer. Total kostnad for de første fem år er beregnet til 3,5 milliarder Pula. Selv om Botswana etter afrikanske forhold har en meget god økonomi, er det et stort spørsmål om man vil makte kostnadene på sikt uten økt assistanse utenfra. Til sammenligning er helsedepartementets totale budsjett i inneværende år på 400 millioner Pula, av dette går 75 millioner til medikamenter. Bare den årlige medikamentkostnad for 100 000 pasienter vil være én milliard Pula, med mindre prisene går ned.

Programmet har store muligheter, men også betydelige risikoer. Prosjektet gir nytt håp for et stort antall mennesker. Et vellykket prosjekt vil kunne inspirere lignende programmer i andre land i den tredje verden. Dersom en stor del av de hivpositive i Botswana etter hvert får behandling, vil det i seg selv gi redusert smittepress med hensyn til hiv.

På den annen side er det ikke vanskelig å forutse mulige problemer. Økonomien er allerede nevnt. Vil pasienter fra hele landet oppsøke de fire pilotsykehusene, og sprengte programmet i starten? Vil man makte rådgivning, undersøkelse og oppfølging av tilstrekkelig høy kvalitet til så mange pasienter? Vil man klare å få til jevne og tilstrekkelige leveranser av medikamenter, og vil pasientene ta dem som forutsatt, to ganger daglig? Dersom så ikke er tilfelle, kan man få betydelige problemer med såkalt resistensutvikling. Vil en slik øy av gratis hiv-behandling i et hav av aids føre til utstrakt svartebørshandel og kanskje til og med organisert tyveri av medikamenter? Vil programmet føre til en falsk trygghet, slik at forebyggende budskap faller for enda døvare ører?

Vi må håpe det beste, og det skal bli spennende å følge utviklingen i prosjektet.

Tore Steen jobber nå som smittevernoverlege ved Helsevernnetten i Oslo kommune. Han har jobbet to perioder i Botswana for NORAD som lege og har også en doktorgrad på lungesykdommer i Botswana.

June W Steen: Høgskolelærer ved Høgskolen i Agder. Holder på med doktorgrad om aids-stigmatisering og menneskerettigheter i Botswana.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hva er det forrige navnet på Sri Lanka, som landet hadde fram til 1972?
3. Hvilket afrikansk land opplevde et voldsomt vulkanutbrudd i januar i år?
4. Saigon har også et annet, offisielt navn. Hva er det?
5. Hva er det offisielle språket i Mosambik?
6. Hvilke land grenser til Afrikas nest største innsjø, Tanganyikasjøen?
7. Hvilken konferanse skal avholdes i Monterrey, Mexico i mars?
8. Hvem er Claire Short?
9. Hvem har anlagt rettssak mot barna til den myrdede journalisten Carlos Cardoso?
10. Hvilket år ble Madagaskar uavhengig?
11. Hvor holder geriljaorganisasjonen Fuerzas Armadas Revolucionarias (FARC) til?
12. Hvor lager man Nakshi Kantha?
13. Under olympiske vinterleker i Salt Lake City konkurrerte nepaleseren Jagaran Khadga. Hvilken idrettsgren deltok han i?
14. I hvilket land ligger byen Timbuktu?
15. Hvor stammer nan-brød fra?
16. Hva heter verdens mest folkerike øy-republikk?
17. Hva heter byen på Vestbredden, hvor Yasir Arafat sitter i husarrest?
18. Hvilken afrikansk avis har blitt utsatt for flest bombeangrep, senest i midten av februar i år?
19. Hvem er Xanana Gusmão?
20. Hvilke farger har Rwandas flagg, og hvilket symbol er avtegnet i midten?

Svarene finner du på side 31.

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Bistand i byer?

AV SVEN ERIK SVENDSEN

Byer har liten plass i norsk bistand. For så vidt også internasjonalt, selv om flere land og organisasjoner i siste halvdel av 90-åra har utviklet samarbeidsstrategier hvor også byene spiller en viss rolle. Nå har Chr. Michelsens Institutt (CMI) levert en bestilt og meget leseverdig rapport til NORAD om byer, noe som kan tyde på at også norske bistandsmyndigheter begynner å interessere seg for denne problematikken. «From Global Village to Urban Globe» som rapporten heter, beskriver spesielt fattigdommen i byer i Afrika, informerer om internasjonal innsats på området og antyder hvordan en kan forholde seg til disse utfordringene i norsk bistand.

En av årsakene til den beskjedne oppmerksomheten byene har fått i bistandssammenheng henger sammen med at flertallet av befolkningen i våre samarbeidsland fremdeles bor i landdistriktene, og en annen er troen på at støtte til byene kan føre til en såkalt «overurbanisering»; en tredje er den antatte forfordelingen som foregår av byene i utviklingsprosessen, det som i bistandsterminologien heter «urban bias thesis».

Bybefolkningen i verden er

bokanmeldelse

A.Y.Kamete, A.Tostensen, I.Tvedten:

«From Global Village to Urban Globe.

Urbanisation and Poverty in Africa: Implications for Norwegian Aid Policy»

CMI, Bergen, april 2001.

En regner med at over halvparten av Afrikas fattige vil bo i byer i 2025.

økende og nå bor omtrent halvparten i byer. Foreløpig er Afrika lite urbanisert, og rapporten slår fast at det er et kontinent med lavest urbaniseringsgrad, men med høyest vekst i bybefolkningen. Graden varierer regionalt: i Nord Afrika ligger den på 51% og i Øst Afrika på 26%, og av norske samarbeidsland har Sør-Afrika høyest andel bybefolkning med 48% og Uganda lavest med 14%. Verdensbanken regner med at det årlig vil dannes 12-15 millioner nye husholdninger i byene i Sør, og bare i Afrika sør for Sahara vil bybefolkningen fram til år 2025 øke med 500 millioner mennesker.

Årsakene til veksten er flere, og er til nå vanligvis forklart med tilflytting. Folk flytter både som følge av utviklingen i landbruket og på grunn av naturkatastrofer, etniske konflikter og (borger)kriger og for få arbeide, utdanning og muligheter for en moderne livsstil. Mens migrasjon er viktig tidlig i urbaniseringsprosessen, tar etterhvert egenveksten eller fødselsoverskuddet over. Trolig vil prognosene som tilsier at 3/4 av befolkningen i landene Sør også vil komme til å bo i byer slå til, vesentlig fordi disse nå har en meget ung befolkning.

Mange av innbyggerne i storbyene i Sør bor som «squattere» i skur som er satt opp ulovlig og med stor egeninnsats på offentlig område, på arealer utsatt for flom og jordras eller på søppelfyllinger. De mest kjente slumområdene i Afrika som for eksempel Mathare Valley i Nairobi har eksistert i mange tiår. Denne bydelen legger beslag på bare noen få prosent av Nairobis landareale, men det påstås at over halvparten av

byens nattbefolkning bor her. I Addis Abeba dekkes bare rundt 5 % av boligøkene opp av den formelle sektor, og resten må finne seg husly enten som «squattere» eller i den omfattende og ulovlige utbyggingen som finner sted i den eksisterende boligmassen. Den uformelle og uplanlagte utvidelsen av byenes boligarealer - enten det skjer som nybygging eller som fortetting - fører blant annet til store helse- og miljømessige problemer.

Byveksten i Sør betyr en betydelig økning og konsentrasjon og en feminisering av fattigdommen, i tillegg til en segregering av befolkningen. Nå er andelen av bybefolkningen som ligger under fattigdomsgrensen 62% i Mosambik og 16% i Uganda. En regner med at over halvparten av Afrikas fattige vil bo i byer i 2025. Byutvikling har til nå vært viktig for veksten i nasjonale økonomier, men dette ser ikke ut til å gjelde for Afrika. Og noe av det mest interessante med CMI-rapporten er nettopp at den påpeker at økonomisk utvikling ikke følger urbaniseringen på afrikansk.

NORAD hadde inntil nylig en uttalt strategi om å støtte landdistriktene - blant annet også for å hindre

byvekst. Men det tyder ikke på at dette har hatt særlig virkning, for også i våre samarbeidsland vokser byene. Og for eksempel har SIDA nå gitt opp sine moralske betenkeligheter med hensyn til urbanisering. Pragmatisk sier de at det spiller liten rolle hva en eventuelt måtte mene om byer så lenge utviklingen der berører en stadig større del av befolkningen, og har etterhvert innrettet seg strategisk i forhold til det.

Selv om innsatsen rettes mer mot byene, behøver ikke målingene for bistanden endres vesentlig. CMI-rapporten påpeker at samtidig som viktige målgrupper som fattige og kvinner i økende grad vil bli å finne i byene er tilknytningene mellom by og land (urban-rural links) mange og viktige, og at de i stor grad blir vedlikeholdt i urbaniseringsprosessen. Framover vil det være nødvendig å se mer helhetlig på utviklingen - også i forhold til den dynamikken som byveksten på mange områder tross alt representerer for en stadig større del av befolkningen i våre samarbeidsland.

Anmelderen er professor i boligplanlegging ved NTNU og deltar i forsknings samarbeid med Afrika.

Guatemala er et av de land som opplever en rask urbanisering.

FOTO: SØRVIS

Regionavdeling for Latin-Amerika, Midtøsten og Sørøst-Europa ledig stilling som førstekonsulent – midlertidig tilsetning

Avdelingen har ansvar for NORADs utviklingssamarbeid med land og regioner i Latin-Amerika, Midtøsten og Sørøst-Europa. Flere av landene som avdelingen har ansvar for befinner seg i en konflikt- eller postkonfliktsituasjon, og store deler av virksomheten er derfor rettet inn mot overgangs-bistand.

Stillingen og arbeidsoppgavene er primært knyttet til forvaltning og oppfølging av NORADs bistandsprogrammer i Mellom Amerika, i hovedsak rettet mot Guatemala, Nicaragua og arbeid med regionale tiltak. Stillingen vil ha ansvar for utarbeiding av beslutningsgrunnlag for utviklingssamarbeidet, budsjett og økonomistyring. Prioriterte innsatsområder er godt styresett, sosial og økonomisk utvikling samt miljø.

Stillingen vil også kunne bli tillagt oppgaver fra andre deler av avdelingens ansvarsområde.

Søkere bør ha høyere utdanning, økonomiforståelse og evne til å håndtere budsjetter. Kunnskap om de politiske, økonomiske og kulturelle forholdene i Mellom Amerika samt kompetanse innen en eller flere av nevnte områder, vil bli tillagt vekt. Bistanderfaring og erfaring fra internasjonalt arbeid er en fordel. Store deler av arbeidet knyttet til stillingen foregår i team, vi ønsker oss derfor en søker som har gode samarbeidsevner og er fleksibel. Søkerne må ha god muntlig- og skriftlig fremstillingsevne på norsk og engelsk. Det forutsettes at søkere har gode spanskkunnskaper. Reisevirksomhet må påregnes.

Vi ønsker en person med stor arbeidskapasitet og evne til å jobbe selvstendig. Ved utvelgelse vil det bli tatt hensyn til teamsammensetningen i avdelingen.

Tilsetningen er midlertidig, ønskes besatt så snart som mulig, og har varighet til 31. desember 2003. Stillingen lønnes som førstekonsulent kode 1067, lønnstrinn 34-46, avhengig av kompetanse.

Nærmere opplysninger om stillingen fås ved rådgiver Eva Irene Tuft tlf. 22 24 03 71, eller underdirektør Torleif Kveim 22 24 03 70.

Søknad merket «LAMS 02/08» sendes NORAD, Avdeling for Latin-Amerika, Midtøsten og Sørøst-Europa. Postboks 8034 Dep, 0030 Oslo, innen 12. mars 2002.

Stillingen lyses også ut eksternt.

FN-SAMBANDET I NORGE

UNITED NATIONS ASSOCIATION OF NORWAY
Member of World Federation of
United Nations Associations (WFUNA)

FN-sambandet er en ikke-statlig organisasjon som driver informasjon i Norge om internasjonale spørsmål med hovedvekt på FN-systemet og land i sør. FN-sambandet har ca 70 landsomfattende medlemsorganisasjoner og arbeider i nært samarbeid med Utenriksdepartementet. Vi har for tiden 27 fast ansatte fordelt på hovedkontoret i Oslo og seks distriktsavdelinger. Se ellers våre hjemmesider www.fn-sambandet.no

GENERALSEKRETÆR

Vår generalsekretær har gått over i annen stilling, og vi søker derfor hennes etterfølger. For fullstendig utlysning se våre hjemmesider www.fn-sambandet.no, eller ta kontakt med fungerende generalsekretær Esther Kostøl på telefon 22 86 84 00.

høgskolen i oslo

www.hio.no

Flerkulturelle og internasjonale studier?

Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid (SEFIA) tilbyr følgende deltids-/fjernundervisningsstudier:

FLERKULTURELL FORSTÅELSE 1, 2 og 3
(30+30+30 studiepoeng)
Et tverrfaglig videreutdanningstilbud for deg som arbeider med flerkulturelle spørsmål.

GLOBAL FORSTÅELSE I
(30 studiepoeng)
Et tverrfaglig studium som gir en innføring i Nord/Sør-forhold og utviklingslandenes situasjon.

Studiene kan inngå i en cand.mag.-grad/bachelorgrad. De er godkjente for finansiering gjennom Statens lånekasse for utdanning.

Søknadsfrist: 15. april 2002.

Søknadsskjema og mer informasjon om SEFIA og studietilbudene finner du på www.hio.no/sefia.

Du kan også kontakte oss på telefon 22 45 21 00 / 22 45 28 28.

nytt om navn? Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Reidun Roald er utnevnt til spesialutsending (ambassaderåd) ved ambassaden i Managua i Nicaragua for et tidsrom på inntil to år, med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Eli Jonsvik, underdirektør, er utnevnt til ambassaderåd og beordret til tjeneste ved ambassaden i Beograd.

Tore Gjøs, ambassadør i Kampala, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Bujumbura i Burundi.

Omar Salim Abubakar Bajaber er utnevnt til ulønnet konsul i Mombasa, Kenya.

Tore Toreng, ambassadør i Islamabad Pakistan, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Kabul, Afghanistan.

Ivar Kolstad er ansatt som forsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen. Kolstad kommer fra en stipendiatstilling ved Norges Handelshøyskole (NHH) og holder nå på å avslutte doktorgraden sin i økonomi innen feltet «evolusjonær spillteori». Han har også vært tilknyttet Norges Forskningsrådets Etikiprogram. Kolstad jobber for øyeblikket på et oppdrag for Verdensbanken om sosial utvikling og investeringsklima.

Bjørn Omar Evju er utnevnt til leder for den nyopprettede avdelingen Idrett og samfunn i Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF). Evju har siden november arbeidet med NIFs bistandsprosjekter, og siden bistand ligger

under den nye avdelingen vil han fortsette dette arbeidet. Evju kom fra stillingen som kontorsjef ved Norges Idrettshøyskole og har flere års erfaring fra NIFs prosjekt «Sport For All» i Zimbabwe, i tillegg til å ha vært sentral i NIFs bistandsarbeid de siste årene.

Sverre Aarsand tiltrådte 1. februar som koordinator for Idrettens Fredskorps. Aarsand er utdannet adjunkt og har arbeidet både i Sør-Afrika og Namibia som Norwegian Sports Volunteer.

Nyonga Rugumayo Amundsen (38), Cand. Scient er tilsatt som ny medarbeider i Nordic Consulting Group (NCG). Han har bakgrunn innen helse og miljø og har i senere år arbeidet mye med hiv/aids i Afrika.

Tore Laugerud (48), er ansatt som rådgiver innenfor miljø og vann i Nordic Consulting Group (NCG). Han har bred erfaring fra Asia, Afrika og Øst-Europa/SUS.

Marit Sørvald (45) er nyansatt hos Nordic Consulting Group (NCG). Hun er Cand. Sociol. med bred erfaring fra UD, NORAD og frivillige organisasjoner. Hun har arbeidet i Asia og Afrika, senest med privat sektor/landbruk.

Hanne Lotte Moen er ansatt som prosjektkoordinator i FOKUS fra 1. februar. Hun kommer fra NORADs Avdeling for det sørlige Afrika (SAFR), og har tidligere jobbet som juniorekspert for UNFPA i Kina og for Kirkens Nødhjelp. Hun har en mastergrad i befolknings- og utviklingsstudier fra London School of Economics (LSE) i London.

James T. Morris er utnevnt som administrerende direktør for World Food Programme (WFP). Morris er amerikansk statsborger og har tidligere vært styreformann og toppsjef i IWC Resources Corporation, som er morselskapet til Indianapolis Water Company. Han har i tillegg vært president i en av de største veldedighetsselskaper i USA - the Lilly Endowment. Han etterfølger Catherine Bertini som leder av WFP.

Mina Gerhardsen (26) er ansatt som informasjonskonsulent i Kommunikasjonsavdelingen i Norges Røde Kors. Hun har tidligere jobbet i Dagsavisens utenriksavdeling, og vært reporter for innenriks- og utenriksavdelingen i Dagbladet. Mina Gerhardsen har hovedfag i pedagogikk og en graduate diploma grad i journalistikk.

Linken Berryman har begynt i NORADs Avdeling for det sørlige Afrika (SAFR) som saksbehandler på Zimbabwe, Botswana, Sør-Afrika, Namibia

Stein Inge Nesvåg har begynt ved NORADs Avdeling for det sørlige Afrika (SAFR), som saksbehandler på Malawi og Zambia.

Ivar Christiansen, informasjonssjef i Norsk Folkehjelp, har permisjon fra 1. januar 2002 og fram til sommeren for å gå på Forsvarets Høyskole. **Inger Sandberg** fungerer som informasjonssjef i denne perioden.

Adam Combs, tidligere programkoordinator for Etiopia, Eritrea og Great Lakes-regionen i internasjonal avdeling i Norsk Folkehjelp, har fått stillingen som finans- og administrasjonsansvarlig for minekartlegging i Etiopia i 14 måneder.

Svein Olaf Evjen Olsen, tidligere leder for Region Afrika ved Internasjonal Avdeling i Norsk Folkehjelp tar over som stedlig representant i Tanzania 1. april etter Oddvar Bjørknes.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 12. april

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

- 1 Grace Murafa, Mugabes kone.
- 2 Ceylon
- 3 Kongo.
- 4 Ho Chi Minh Byen.
- 5 Portugisisk.
- 6 Tanzania, Zambia, Burundi, Kongo (Zaire).
- 7 FN-konferansen «Finansiering av utvikling».
- 8 Storbritannias bistandsminister.
- 9 Sønnen til presidenten i Mosambik, Nhimpine Chissano.
- 10 I 1960, etter å ha vært en del av den franske kolonimakten.
- 11 I Colombia.
- 12 Det er broderte lappetepper fra Bangladesh, som er blitt et nasjonalt symbol.
- 13 I langrenn. Han er for øvrig den første nepaleser som er med i vinter-OL.
- 14 Mali.
- 15 Fra India. Det er et stort dråpeformet brød bakt i en tandoor (leirovn).
- 16 Indonesia.
- 17 Ramallah.
- 18 The Daily News i Zimbabwe.
- 19 Leder av frigjøringsbevegelsen og kommende president på Øst-Timor.
- 20 Rødt, gult og grønt, med en R i det gule feltet.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-18: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Spørrespalten er laget av **Gro Helene Henriksen**

notiser

Geriljaleder på norgesvisitt

Utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson møtte lederen for Sør-Sudans frigjøringsbevegelse Sudan Peoples Liberation Movement/Army (SPLM), John Garang denne uken. Geriljaleder Garang overtok ledervervet i SPLM i 1983, og siden den gang har borgerkrigen rast i Sudan. Minst to mil-

ljoner mennesker er drept, og i sør sulter folk som en konsekvens av krigen. Frøfjord Johnson er leder i Sudankomiteen i det regionale organet for Afrikas Horn (IGAD), og har hatt mye kontakt både med Garang og regimet i Khartoum.

- Fredsforhandlingene er for tiden inne i en positiv fase, sier utviklingsministeren.

Tanzania kjøper dyrt «luftforsvar»

Tanzania vil insistere på å kjøpe et nytt, militært luftovervåkingssystem fra det britiske selskapet BAE Systems til 40 millioner dollar, til tross for kraftige innsigelser både fra internt og eksternt hold. Det har Tanzanias president Benjamin Mkapa gjort klart, ifølge avisa Financial Times.

- Dette er en inngått kontrakt. Hvordan kan jeg bryte den? Er Verdensbanken innstilt på å refundere de omkostningene vi får ved å bryte kontrakten, sier Mkapa til FT.

Både Verdensbanken og den britiske utviklingsministeren Clare Short har i kraftige ordelag kritisert kjøpet, og mener at systemet både er for dyrt og for snevert.

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

VISSTE DU AT...

...mens et nyfødt norsk barn kan forvente å leve i 78 år, er levealderen betydelig lavere i norske hovedsamarbeidsland i Afrika. Et barn som blir født i Malawi kan forvente å bli 40 år, i Zambia 41 år og i Tanzania 48 år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå/UNICEF (1999)

«En kvinne som begynner å opponere mot sin mann har allerede funnet seg et sted å bo.»

Ordtak fra Ganda-folket (Uganda).

Fotballtopper på skolevisitt

Flyktningerådet gjenåpnet skole i Armenia

I oktober i fjor kunne de 400 elevene på Masis skole i Armenia, hvor over halvparten av elevene er flyktninger, feire gjenåpningen av skolen med en fotballkamp.

– Fotball er lek i et språk alle forstår. Den gir grunnlag for mellommenneskelig kontakt, sier president i Norges fotballforbund Per Ravn Omdal.

IDRETT

• TEKST OG FOTO: TERJE MARØY

Skolen ble rehabilitert av Flyktningerådet, og fotballpresidenten stilte i spissen for en delegasjon fra fotballforbundet som omfattet blant annet U23-trenerne Per Mathias Høgmo, Hallvard Thoresen samt noen spillere fra Brann, Vålerenga og Lillestrøm. Forbundet delte ut drakter, fotballer, skotøy og effekter til elevene ved skolen.

– For oss var det helt naturlig å stille oss positive til en henvendelse fra Flyktningerådet om å bidra i Armenia i forbindelse med landskampen mellom Norge og Armenia, sier Per Ravn Omdal.

Han stiller seg også positiv til fremtidig samarbeid.

– Vi har begrensede økonomiske ressurser, men vi har betydelig kompetanse som vi gjerne deler med andre. Fotball begeistrer både barn og voksne, forteller han.

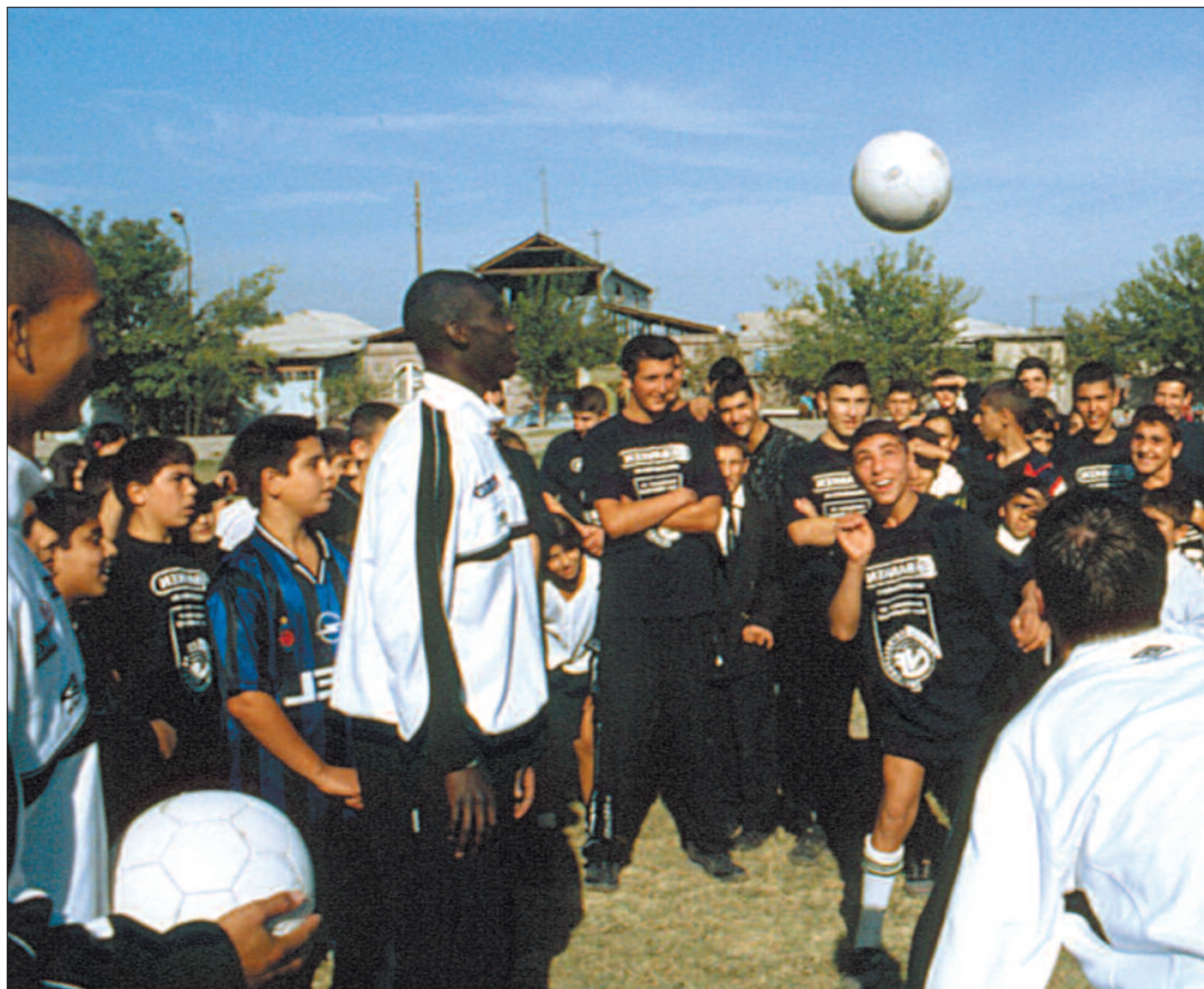
Jobber med lokalmiljøet. Med Norge som pådriver har det europeiske fotballforbundet UEFA etablert en partnerskapsordning mellom 26 vestlige fotballnasjoner og utviklingsland.

– Norge er tildelt Mali og Tanzania. Her bistår vi med utdanning av trenere, fotballskoler og materiell. I Vietnam har vi siden 1998 hatt et prosjekt med sikte på å skape bredde og annen aktivitet rundt fotballen. Akkurat som for hjelpeorganisasjonene er det viktig for oss å jobbe med det lokale miljøet. Vi har derfor vært spesielt opptatt av de sosiale sidene ved fotballen de siste ti årene, forteller Ravn Omdal.

Han trekker spesielt fram Vålerengas pionerinnsetning, der barn fra mer enn 50 etniske grupper leker i samme klubb. Samtidig understreker han at det finnes sterke og gode fotballmiljøer over hele landet som driver aktivt integreringsarbeid.

– Da Regjeringen åpnet for 6000 flyktninger fra Kosovo, oppsto raskt behov for lokal kontakt. Fotballklubben på Vinstra åpnet for fellestrening, og allerede neste dag stilte 20 ungdommer på treninga, sier Ravn Omdal.

Jentefotball i skuddet. Under Norway Cup har lagene fra Mathare-slummen i Nairobi gjort seg bemerket, både for sin spilleglede og dyktighet. I den slummen er det barna

Fotballspill mellom barna på Masis skole i Armenia og blant andre Vålerengas Pa-Modou Kah da skolen ble gjenåpnet i oktober i fjor.

FOTO: TERJE MARØY

” Vi skal ikke undervurdere den helsemessige effekten av glede og fysisk aktivitet, som løkkekotball i flyktningleire og andre fattige områder.

Per Ravn Omdal, president i Norges Fotballforbund

som tar ansvar, de organiserer sine egne aktiviteter, hjelper hverandre på skole og sosialt, og på alle måter er de et aktivum i en slum med store utfordringer. Barna plukker selv ut lagene til Norway Cup. Deltakelse er belønning for ungdommer som har bidratt spesielt positivt i lokalmiljøet. Flere av slumbarna har i voksen alder blitt profesjonelle spillere, fortsatt med sine røtter godt planta i slummen, som gode forbilder.

– I alle våre samarbeidsland for-

søker vi å stimulere jentefotballen, noe ikke minst Mathare-jentene til fulle har demonstrert i Norway Cup. Fra å være lite verdsatt i en underordnet rolle, er nå jentene frigjorte og selv rollemodeller. I nabolandet Uganda, et av de landene i verden med størst aidsproblem, går jentene i stim til fotballbanen, forteller Ravn Omdal.

Etter sammenbruddet av Sovjetunionen kom mange av de østlige republikkene dårlig ut, med kollaps

av næringsliv og offentlig forvaltning, korrupsjon og generelt lav aktivitet på de fleste områder.

– UEFA ønsket å demme opp for forfallet på sitt felt. Derfor var det viktig for oss å ta opp de nye landene i vår fotballfamilie. Samtidig måtte vi sikre skikkelige og trygge forhold for europacup- og landskamper. Blant annet har vi rustet opp landskamparenaen her i Armenias hovedstad, Jerevan, forteller Per Ravn Omdal.

Prosjekt som ga mersmak

– Idrett er viktig for oss i vårt utdanningsarbeid og psykososiale rehabiliteringsprosjekter for barn, sier Flyktningerådets generalsekretær Steinar Sørli.

Samarbeidet med fotballforbundet og TV2 i forbindelse med Armenia-landskampen ga mersmak.

– Vi ble møtt med en veldig positiv innstilling da vi henvendte oss om et samarbeidsprosjekt. TV2 ga

medieomtale om flyktningearbeidet og samlet inn penger fra seerne. Fotballforbundet bidro med personer, engasjement og fotballutstyr, forteller Steinar Sørli.

Flyktningerådets fire kjerneområder er bolig, vann, mat og utdanning.

– Innenfor skolen er idrett en viktig komponent. Det at toppidretten her hjemme er åpen for humani-

tært arbeid, og det at utøverne dras inn i dette, kan bidra til et bredt folkelig engasjement rundt flyktningearbeidet. Dette er en mulighet som vi bør ta vare på, sier Sørli.

Siden Flyktningerådets rehabiliteringsprogram i Armenia startet i 1997 har organisasjonen hjulpet 52 skoler med rehabiliteringstiltak.